

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УПРАВЛІННЯ І ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
Попова О.Ю.
“ ____ ” _____ 2023 року

Випускна кваліфікаційна робота

Магістр

на тему: Інноваційні стратегії та впровадження нових банківських продуктів у
діяльність комерційних банків

Виконала: студентка 2 курсу, групи ФІКм-22

Спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Харитоновна Н.С. _____

Керівник к.е.н., доцент Антоненко В.М. _____

Рецензент д.е.н., професор Подлужна Н.О. _____

Рецензент к.е.н., доцент Мірошніченко Г.Б. _____

*Засвідчую, що у цій дипломній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань.*

Студент _____

Луцьк, 2023

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Факультет економіко-гуманітарний

Кафедра управління і фінансово-економічної безпеки

Освітній ступінь магістр

Напрямок підготовки (спеціальність) 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувач кафедри

_____/Попова О.Ю./

“ ____ ” _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ

НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Харитоновна Наталія Сергіївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Інноваційні стратегії та впровадження нових банківських продуктів у діяльність комерційних банків

керівник роботи к.е.н., доцент Антоненко В.М.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від „29”.09.2023 р. № 496

2. Строк подання студентом роботи 05.12.2023 р.

3. Вихідні дані до роботи: джерела, фінансові показники, закони України, наукові публікації, фінансові показники банку, законодавчі проекти

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Наукове підґрунтя та теоретичні аспекти інноваційного розвитку

комерційних банків. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку комерційних банків в контексті їх інноваційних змін. Рекомендації та прогнози щодо розвитку банківських послуг у діяльності комерційних банків України

5. Перелік графічного матеріалу (з точною вказівкою обов'язкових креслень)

Ілюстративний матеріал. Презентація до захисту магістерської роботи.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Антоненко В.М. доцент УФЕБ	07.10.2023	16.10.2023
2	Антоненко В.М. доцент УФЕБ	17.10.2023	05.11.2023
3	Антоненко В.М. доцент УФЕБ	06.11.2023	05.12.2023

7. Дата видачі завдання 30.09.2023р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вступ	30.09.2023	Виконано
2	Розділ 1	07.10.2023	Виконано
3	Розділ 2	17.10.2023	Виконано
4	Розділ 3	06.11.2023	Виконано
5	Висновки	18.11.2023	Виконано
6	Оформлення праці	27.11.2023	Виконано
7	Підготовка презентації	05.12.2023	Виконано

Студент

(підпис)

Харитонova Н.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Антоненко В.М.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Харитоновна Н.С. Інноваційні стратегії та впровадження нових банківських продуктів у діяльність комерційних банків /Випускна кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (спеціалізація «Фінанси і кредит»). - ДВНЗ ДонНТУ, Луцьк, 2023.

В роботі досліджено інноваційні аспекти банківської сфери в сучасних умовах. Проаналізовано фактичний стан банківських установ з метою визначення можливостей для впровадження нових банківських продуктів та зміцнення конкурентоспроможності.

Досліджено технологічне оновлення, розвиток фінансових продуктів, підвищення клієнтоорієнтованості, підвищення безпеки. На основі отриманих результатів запропоновано заходи та рекомендації для вищезазначеної банківської установи з метою оптимізації її діяльності та підвищення конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг. Робота є актуальною в контексті стрімкого технологічного розвитку та змін у фінансовому секторі, а її результати можуть бути використані для покращення стратегії розвитку банку в умовах сучасного бізнес-середовища.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, банківська установа, бенчмаркетинг, удосконалення, ефективність, інноваційне управління.

Список публікацій здобувача:

1. Харитоновна Н. С., Антоненко В. М. Банківський маркетинг як сучасний феномен розвитку комерційних банків України / Н. С. Харитоновна, В. М. Антоненко // Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток маркетингу в Україні: від теорії до практики», 25 жовтня 2023 р. Умань.

2. Харитоновна Н. С., Антоненко В. М. Маркетинг як інструмент підвищення ефективності діяльності комерційного банку / Н. С. Харитоновна, В. М. Антоненко // Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток маркетингу в Україні: від теорії до практики», 25 жовтня 2023 р. Умань.

ANNOTATION

Kharytonova N. /Innovative Strategies and Implementation of New Banking Products in the Activities of Commercial Banks / Graduation Qualification Work for the Master's Degree in the Specialty 072 «Finance, Banking and Insurance» (specialization «Finance and Credit»). – State Higher Educational Institution DonNTU, Lutsk, 2023.

The paper explores innovative aspects of the banking sector in modern conditions. The current state of specific banking institutions has been analyzed to identify opportunities for introducing new banking products and strengthening competitiveness. Technological updates, the development of financial products, increased customer orientation, and enhanced security have been investigated. Based on the obtained results, specific measures and recommendations are proposed for the aforementioned banking institution to optimize its operations and enhance competitiveness in the financial services market. The work is relevant in the context of rapid technological development and changes in the financial sector, and its results can be used to improve the bank's development strategy in the conditions of the modern business environment.

Keywords: innovation, innovative development, banking institution, benchmarking, improvement, efficiency, innovation management

List of publisher publications:

1. Kharytonova N. S., Antonenko V. M. Bank marketing as a modern phenomenon of the development of commercial banks of Ukraine / N. S. Kharytonova, V. M. Antonenko // Proceedings of the VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference «Establishment and Development of Marketing in Ukraine : from theory to practice», October 25, 2023. Uman.

2. Kharytonova N. S., Antonenko V. M. Marketing as a tool for increasing the efficiency of commercial bank activity / N. S. Kharytonova, V. M. Antonenko // Materials of the VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference «Establishment and Development of Marketing in Ukraine: from theory to practice», October 25, 2023. Uman.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1 НАУКОВЕ ПІДГРУНТЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ	11
1.1 Сутність, характеристика та класифікація банківських інновацій	11
1.2 Інноваційні банківські продукти в діяльності комерційних банків.....	16
1.3 Взаємозв'язок продуктових інновацій і фінансового стану комерційних банків	21
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ЇХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН.....	27
2.1 Характеристика сучасного середовища функціонування комерційних банків	27
2.2 Інноваційні банківські продукти та специфіка їх упровадження в Україні	40
2.3 Фінансовий аналіз діяльності комерційних банків (на прикладі ПАТ Приватбанк за 2021-2023 роки)	48
Висновки до розділу 2	62
РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОГНОЗИ ЩОДО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ У ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	64
3.1 Основні напрямки та шляхи забезпечення стабільності банківської системи та розвитку ринку банківських послуг.....	64
3.2 Рекомендації щодо впровадження нових банківських продуктів у діяльність АТ ПриватБанку на основі бенчмаркінгу	73
3.3 Перспективи покращення діяльності ПриватБанку в контексті розвитку банківських продуктів.....	78
Висновки до розділу 3	87

ВИСНОВКИ.....	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
Додаток А Основні характеристики етапів становлення та розвитку банківської системи України	99
Додаток Б Активи комерційних банків України	100
Додаток В Результати діяльності банків України.....	101
Додаток Г Рейтинг України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg	102
Додаток Д Фінансовий показники АТ КБ «ПриватБанк» станом на 1 серпня 2023 року	103
Додаток Е Обліково-фінансова звітність товариства з обмеженою відповідальністю «ПриватБанк».....	104
Додаток Ж Коефіцієнтний аналіз фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки	105
Додаток З Очікування від реформування державних банків.....	106
Додаток І Рейтинг комерційних банків, за оцінкою Міністерства фінансів України	107
Додаток К Перелік публікацій	108

ВСТУП

Упродовж останніх десятиліть, світовий банківський сектор перебуває в стані постійного розвитку. Цей розвиток спричинений численними факторами, включаючи глобалізацію, лібералізацію фінансових ринків, зміни в регулюванні банківської сфери та попитом серед клієнтів. Клієнти постійно змінюють свої вимоги та розширюють їх, використовуючи все більше високоякісних банківських послуг.

Нові інформаційні та телекомунікаційні технології революціонізують сучасні фінансові установи, перетворюючи їх методи спілкування з клієнтами й канали розповсюдження банківських продуктів. Зараз сучасне економічне середовище, відзначене нестабільністю, ставить підвищені вимоги до якості управління усіма аспектами банківської діяльності, включаючи інноваційні процеси, які активно розвиваються в комерційних банках.

В банківському секторі інновації охоплюють всі аспекти діяльності та виявляються в нових продуктах та послугах, вдосконаленні бізнес-процесів та моделях організації, а також зміні методів маркетингу. «Інноваційне мислення», спрямоване на створення та успішне впровадження креативних ідей, стає ключовою складовою всієї діяльності банків.

Розглядаючи розмір і різноманітність інноваційних змін, стратегічне управління цими процесами набуває надзвичайної важливості. Воно дозволяє використовувати інновації як інструмент для адаптації фінансових установ до змін зовнішнього середовища.

Отже, в сучасних умовах розробка і введення інноваційних стратегій стають критичними для успішного функціонування комерційних банків. Ці стратегії спрямовані на створення найвищої споживчої цінності для клієнтів та для конкурентних переваг бізнесу у довгостроковій перспективі самого банку. Всесвітня економічна криза підсилює актуальність інновацій, оскільки історія показує, що після економічних спадів конкурентна ситуація істотно змінюється, і лідерами стають ті, хто активно впроваджує інновації.

Питання сучасного розвитку і створення механізмів постійного та ефективного впровадження інновацій є надзвичайно важливими для українських банків. Недостатнє пристосування до світових стандартів гальмує розвиток банківських системи, негативно впливає на її всесвітню конкуренцію та стан в секторі економіки.

Протягом тривалого часу дослідження у галузі інновацій в основному акцентували на виробничій сфері, і лише наприкінці 1980 року почали з'являтися перші дослідження інновацій в фінансовому секторі. Сучасні дослідження розглядають окремі аспекти інноваційної діяльності банків, що є об'єктом досліджень вченими. Наукові дослідники також вказують на необхідність глибокого розуміння закономірностей виникнення та реалізації інновацій в банківському секторі, а також визначення інструментів та важелів впливу, які використовуються для керування цими процесами.

Інноваційна діяльність у сучасному економічному середовищі є динамічним явищем. Вона проявляється в зростанні різноманітності форм інновацій, зміні моделей їх реалізації та вдосконаленні механізмів управління нею. Тому у магістерській роботі послідовно розглянуто теоретичні підходи стратегічного управління інноваційною діяльністю комерційних банків. З'ясовано причини виникнення та сутність банківських інновацій, розглянуто сучасні підходи до їх класифікації та визначено фактори, які найбільше впливають на зміст та характер інноваційної діяльності банків.

Особлива увага приділяється концептуальним принципам формування та реалізації інноваційних стратегій у банківській галузі. Успішна реалізація цих стратегій сприятиме вдосконаленню механізмів діяльності банківської системи України. Стратегія інновацій розглядається як важлива складова загально-банківської стратегії та деталізується в стратегіях низького рівня. Це дозволить банкам ефективно адаптуватися до швидких змін у світі та забезпечувати стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Таким чином, дослідження інновацій у банківському секторі важливе для розуміння сучасних тенденцій у цій галузі та для розвитку відповідних стратегій, що сприятимуть подальшому успішному функціонуванню банківської системи в Україні.

Метою даної роботи є дослідження інноваційних аспектів банківської сфери в сучасних умовах. Основними завданнями роботи є:

1. Вивчення та аналіз основних факторів, що впливають на інноваційний розвиток банківського сектору.
2. Дослідження та класифікація інноваційних процесів в комерційних банках.
3. Розгляд концептуальних засад формування та впровадження інноваційних стратегій в банківській галузі.
4. Аналіз важливості та впливу інновацій на конкурентоспроможність банків та фінансову систему України.

Предметом дослідження є інноваційні процеси та стратегії, що використовуються в банківській галузі.

Об'єктом дослідження є комерційні банки та їх інноваційна діяльність в Україні.

Для проведення дослідження будуть використані наукові статті, аналітичні звіти, дані НБУ та інших фінансових установ, а також інші джерела, що містять інформацію про інноваційні процеси в банківській галузі.

Структура роботи:

1. Вступ;
2. Розділ 1: Наукове підґрунтя та теоретичні аспекти інноваційного розвитку комерційних банків;
3. Розділ 2: Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку комерційних банків в контексті їх інноваційних змін;
4. Розділ 3: Рекомендації та прогнози щодо розвитку банківських послуг у діяльності комерційних банків України;
5. Висновки;
6. Список використаних джерел;
7. Додатки.

РОЗДІЛ 1 НАУКОВЕ ПІДГРУНТЯ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

1.1 Сутність, характеристика та класифікація банківських інновацій

Інновації в сучасному світі визначають його успіх у багатьох сферах, включаючи банківську галузь. Це важливі інструменти для досягнення економічного зростання, розвитку і стійкості банківського сектора. Інновація визначається як впровадження нових ідей, технологій, продуктів і послуг, які призводять до поліпшення бізнес-процесів і забезпечують конкурентну перевагу.

Банківський сектор є одним з найбільш стабільних секторів економіки. Але для забезпечення свого подальшого розвитку і конкурентоспроможності банки повинні бути готові впроваджувати інновації. Здатність банків виявляти потреби в інноваціях і ефективно їх реалізовувати має вирішальне значення. Інноваційні стратегії дозволяють банкам покращувати свої послуги, оптимізувати внутрішні процеси і пропонувати нові можливості своїм клієнтам [1].

Одним з ключових аспектів інновацій в банківському секторі є використання інформаційних технологій. Сучасні банки активно впроваджують цифрові інновації, які сприяють взаємодії з клієнтами та оптимізують банківські операції. Такі технології, як мобільні додатки, Інтернет-банкінг та штучний інтелект, змінюють спосіб надання банків послуг та взаємодії з клієнтами. Нинішня тенденція глобалізації призвела до посилення міжнародної конкуренції в банківському секторі.

Найважливішими тенденціями фінансової глобалізації є:

- поширення інноваційних банківських технологій: розвиток та впровадження нових технологій, що полегшують банківські операції та забезпечують зручність використання для клієнтів;
- зростання конкуренції на нових технологічних рівнях: боротьба між фінансовими установами за перевагу в галузі технологічних інновацій та забезпечення кращого обслуговування клієнтів;

- структурні зміни в банківському секторі: зростає кількість злиттів та поглинань банків, що призводить до перетворень у галузі та змін у бізнес-моделях.

Банки повинні бути готовими до змін бізнес-моделі та структурних перетворень, які можуть виникнути внаслідок глобалізації. Крім того, інновації включають розробку нових продуктів та послуг, які відповідають потребам клієнтів. Це означає розширення спектра банківських послуг і постійне вдосконалення наявних продуктів.

В цілому, інновації в банківському секторі є ключовим елементом стратегічного розвитку і забезпечують конкурентну перевагу на світовому ринку. Банк, який успішно впровадив інновації, може надавати високоякісні послуги і залишатися лідером галузі [2].

По-перше, ця трансформація розширює можливості впливу на процеси, що відбуваються в реальному секторі економіки, за допомогою фінансових продуктів. З іншого боку, це може створити нові загрози стабільності системи та спричинити різні зловживання. Тому сьогодні дуже важливо чітко розуміти природу інновацій, їх вплив на банківські установи і виявляти інноваційні процеси в банківському секторі, що вимагають особливого регулювання з боку держави.

Дослідження банківських інновацій активно ведуться у вітчизняній та закордонній науковій літературі. Закордонні вчені, такі як З. Боді, Б. Грехем, П.Ф. Друкер, К. Девіс, Р. Зінгалес, Й. Шумпетер та М. Юнус, зробили значний внесок у це дослідження. Важливі результати містять також праці українських науковців, таких як Г. Азаренкова, О. Барановський, С. Єгоричева, М. Крупка, С. Леонов, І. Рюті, Т. Медвідь, Н. Пантелєєва, Р. Слав'юк та інших [3].

Проте існують розбіжності у визначенні поняття «банківська інновація», що значною мірою залежить від цілей, які ставить перед собою дослідник. Попри узагальнення підходів до визначення інновацій та аналіз відмінностей, загального розуміння цих процесів ще не досягнуто, що ускладнює як впровадження інновацій, так і їх регулювання з боку держави.

Найбільш поширеним видом інновацій у банківській сфері є дослідження фінансових інновацій. Згідно з поширеним визначенням, «фінансова інновація - це

поява нових ідей або вдосконалення вже відомих ідей, реалізованих у вигляді фінансових продуктів або технологій, з метою підвищення прибутковості фінансових операцій або зниження ризику».

Інноваційна діяльність – це досить широке поняття, яке охоплює не лише банківські операції, але і інші фінансові відносини, такі як ринок цінних паперів, бюджетування, валютні операції. В такому випадку інновації обмежуються банківськими продуктами та технологіями. Тоді інноваціями, пов'язаними з банком, будуть будь-які зміни, які покращують обслуговування клієнтів і підвищують ефективність самого банку як установи.

В економічній літературі існує безліч класифікацій банківських інновацій, які залежать від вибору класифікаційних функцій, що дозволяють вивчати банківські установи та їх вплив на зовнішнє середовище. Наприклад, інновації класифікуються відповідно до причин, які їх викликають, сфери використання, глибини змін, продуктивності тощо [3].

На наш погляд, з точки зору управління інноваціями та впровадження їх результатів найбільш продуктивна класифікація інновацій може бути заснована на таких критеріях, як ступінь інноваційності та масштаби поширення результатів. Залежно від ступеня інновацій, нам потрібно говорити про відносні інновації та абсолютні інновації [4].

Відносні інновації означають, що банки впроваджують щось нове в порівнянні зі своїм попереднім досвідом, але вже добре використовується іншими (наприклад, Інтернет-банкінг) [5].

Такі інновації за своєю природою в більшості випадків є простим відтворенням певних дій і продуктів, які можуть змінити конкурентоспроможність банків, але не призводять до змін в самій банківській системі. Їх також відрізняють відносні інновації, які розширюють сферу їх поширення і підвищують доступність до них.

Одним з таких нововведень, широко поширених в банківській системі України, є підключення банків до карткових платіжних систем. В такій ситуації ініціатор нововведення сприяє поширенню серед партнерів і забезпечує певне привілейоване становище.

Залежно від сфери поширення результатів інновацій їх можна розділити на внутрішні і зовнішні. Внутрішні інновації пов'язані з поліпшенням роботи банківських установ і поліпшенням протікання процесів, які відбуваються безпосередньо в самому банку [6].

Прикладом може служити впровадження внутрішнього електронного документообігу ПАТ КБ «ПриватБанк». Це робить координацію і взаємодію структурних підрозділів більш ефективними, сприяє автоматизації виконання виконавцями і контролю обов'язків, оптимізує потік інформації, функції банків конкурентоспроможність банків за цим параметром підвищується. Таке інноваційне впровадження не вплинуло на взаємодію банку з клієнтами та партнерами.

Внутрішні інновації - це бізнес самого господарюючого суб'єкта. Вони не регулюються спеціальними правовими нормами. Головне, щоб такі нововведення не порушували норм загальної правової сфери (трудове право, Охоронне право і т.д.). Зазвичай можливість впливу внутрішніх інновацій на конкурентну позицію банку дуже обмежена. Вони можуть її трохи поліпшити, але не кардинально змінити. Такі інновації часто спрямовані на розвиток персоналу самої установи, формування корпоративної культури та відповідного соціального клімату. Ці фактори, не прямо, а побічно, сприяють підвищенню конкурентоспроможності банків і поліпшенню їх позицій на ринку.

У випадку зовнішніх інновацій результати їх поширення спрямовані в зовнішнє середовище банку. Ці інновації можуть бути пов'язані з відносинами банку з клієнтами, партнерами, регулюючими органами і т.д. Зовнішні інновації можуть вплинути на конкурентоспроможність банку і його положення на ринку. Таким чином, класифікація інновацій за ступенем інноваційності та сферою поширення результатів дозволяє краще розуміти природу інновацій у банківській сфері та їх можливі наслідки. Вона також допомагає управлінцям та регуляторам розробляти відповідні стратегії та політики щодо інновацій у банківському секторі, забезпечуючи стабільність та ефективність роботи банківської системи.

Зовнішні інновації позначаються на взаємодії банку із зовнішнім середовищем, зокрема з клієнтами та партнерами. Однією з найбільш поширених форм зовнішніх

інновацій, яка може радикально вплинути на конкурентну позицію банку, є інноваційний банківський продукт. Проте, оскільки такий продукт, як правило, пов'язаний з інтересами новатора і може нести в собі додаткові ризики для клієнта, запровадження інноваційного банківського продукту часто регламентується спеціальними правовими нормами та обмеженнями. Дотримання цих правових рамок становить значну складність для українських банків.

Запропонована класифікація банківських інновацій надає можливість систематизувати уявлення про правове регулювання їх запровадження. В таблиці 1.1 показано зв'язок виду інновації з потребами зміни правового поля.

Таблиця 1.1 - Правове регулювання запровадження банківських інновацій

№	Вид інновацій	Внутрішні	Зовнішні
1	Відносні	Ефективна правова база	Спеціалізована законодавча база
2	Абсолютні	Зміни до законодавчої бази не завжди є необхідними	Необхідні законодавчі та регуляторні зміни

Ця класифікація допомагає краще розуміти, які правові норми та обмеження можуть впливати на впровадження різних видів банківських інновацій, і дозволяє українським банкам ефективніше дотримуватися вимог регуляторів та забезпечувати законність і безпеку своєї інноваційної діяльності. Відносні інновації, обмежені лише внутрішньою сферою банку, зазвичай не потребують змін у правових нормах. Так відбувається через те що вважають інноваційним для конкретного банку, вже може бути вдало застосовано в інших банках і регульоване відповідними нормами. До того ж, така інновація залишається всередині межі самого банку та не має прямого впливу на законодавство. Проте існують дві ситуації, коли може виникати потреба в зміні спеціального правового поля:

1. Інновація вже успішно використовується в банківській сфері інших країн, але в Україні вперше впроваджується. У такому випадку її використання ще не регулюється нормативними актами, і потребує встановлення відповідних правових рамок [7]. У такому випадку її використання ще не регулюється нормативними актами, і потребує встановлення відповідних правових рамок;

2. Нормативні документи містять обмеження на надання певних послуг для певних категорій банків. Часто такі обмеження пов'язані з використанням державних коштів або фінансуванням спеціальних державних програм.

Право на виконання таких операцій надається державним банківським установам, і без змін до нормативної бази розширення таких інноваційних продуктів для приватних банків є неможливим.

Абсолютні інновації, незалежно від того, чи є вони внутрішньою, чи зовнішньою ініціативою, зазвичай вимагають змін у правовому полі. Найяскравішим прикладом цих абсолютних інновацій можуть бути банківські продукти, пов'язані з криптовалютою. Законодавство почало регулювати новий ринок криптовалюти в Україні лише з 2020 року, тоді як в інших країнах уже прийнято закони, що визначають статус криптовалюти та правила фінансових установ, включаючи банки, для надання продуктів на її основі.

Таким чином, запропонована класифікація банківських інновацій та аналіз їх впливу на правове поле допомагають визначити можливі напрями державного регулювання цих процесів. Основною метою такого регулювання повинно бути сприяння інноваційності в банківському секторі, одночасно мінімізуючи ризики для клієнтів та партнерів банків, пов'язані з впровадженням інновацій.

1.2 Інноваційні банківські продукти в діяльності комерційних банків

Сьогодні банківський сектор стикається з необхідністю активного впровадження інноваційних банківських продуктів та послуг.

Це обумовлено нестабільною економічною та політичними обставинами в країні, які призвели до акцентування уваги банків на привертанні більшої кількості клієнтів.

Інновації в банківському секторі приваблюють клієнтів, підвищують конкурентоспроможність банків, роблять їх відмінними від інших фінансових установ і допомагають адаптуватися до зростаючих потреб клієнтів під впливом

науково-технічного прогресу. Крім того, інновації свідчать про інтелектуальні можливості персоналу банку у розробці новітніх банківських продуктів та послуг.

Відтак, успіх ринку банківських послуг залежить від готовності банків пристосовуватися до змін та відповідати потребам клієнтів [8]. На початок червня 2023 року в Україні налічується 65 банків, і кожен з них має свою власну клієнтську базу. Розширення цієї бази залежить від здатності банків залучати клієнтів від конкурентів. Цей процес може бути успішним лише завдяки інноваціям, змінам у способах обслуговування та використанню передових технологій у банківській галузі.

Асортимент інноваційних продуктів постійно оновлюється [9], і це вимагає регулярного моніторингу структури клієнтської бази, аналізу потреб населення у банківських продуктах та вивчення кращих закордонних практик для їх впровадження в Україні. В умовах економічної нестабільності банки повинні використовувати свій інтелектуальний потенціал і досвід розвинутих країн, щоб зберегти свої позиції на фінансовому ринку України й знову здобути довіру та інтерес клієнтів.

Отже, розробка та впровадження інноваційних банківських продуктів грають важливу роль у сучасній діяльності вітчизняних комерційних банків. Конкуренція між банками та іншими фінансовими установами в умовах сталого розвитку фінансового ринку є передумовою для виникнення банківських інновацій. У світовій практиці виокремлюють різні види банківських інновацій, такі як впровадження банківських продуктів на нових сегментах ринку, розширення діяльності у фінансових напрямках, використання передових методів управління готівкою та інноваційних інформаційних технологій, модифікація послуг фінансового посередництва з метою зменшення операційних витрат і кращого управління активами та зобов'язаннями, а також впровадження нових продуктів у традиційних сегментах позичкового капіталу.

Українські банки в сучасних умовах найчастіше зосереджуються на розробці нових банківських продуктів. Банківський продукт являє собою набір модифікованих

банківських та фінансових операцій, спрямованих на задоволення потреб клієнта. Нові банківські продукти можуть бути поділені на два основних типи:

- Одиничний банківський продукт – це унікальний продукт, який має властивості та характеристики, що відрізняють його від інших банківських пропозицій. Цей продукт спрямований на конкретний сегмент клієнтів та відповідає їхнім специфічним потребам;
- Масовий банківський продукт – це продукт, призначений для широкого кола споживачів та інвесторів, і надається у великих кількостях.

Варто відзначити, що інноваційні банківські продукти, зміни в обслуговуванні та застосування передових технологій у банківській справі, допомагають привертати нових клієнтів [10], зокрема серед молодого покоління, та конкурувати з іншими банками на ринку фінансових послуг.

Для розвитку ринку банківських послуг України необхідно, щоб банки були готові швидко адаптуватися до різних потреб різних клієнтів та постійно вдосконалювати свою продуктову лінійку.

Міжнародні банки по всьому світі постійно впроваджують новаторські технології для покращення своїх послуг, збільшення продуктивності та забезпечення вищого рівня безпеки. Ось деякі новаційні технології, які широко застосовуються міжнародними банками:

- Штучний інтелект (AI) та машинне навчання (ML): Міжнародні банки використовують AI та ML для аналізу великих обсягів даних, ризикового аналізу, обробки заявок та підтримки клієнтів через чат-боти. Це також сприяє виявленню шахраїв та мінімізації шахрайських операцій [11];
- Технологія блокчейн та розподілених реєстрів (DLT): Банки використовують блокчейн для поліпшення процесів розрахунків, зменшення витрат на міжнародні перекази та підвищення рівня безпеки та відстеження фінансових операцій;
- Цифрові ідентифікаційні технології: Технології, такі як біометричне розпізнавання обличчя, відбитків пальців та локалізаційні данні, застосовуються для підвищення безпеки та зручності автентифікації клієнтів;

- Інтернет речей (IoT): Деякі банки впроваджують IoT для моніторингу та управління фізичними активами, які вони фінансують, такі як стан автопарку чи обладнання;

- Мобільні додатки та безконтактні платежі: Мобільні додатки банків набувають все більшої популярності та дозволяють клієнтам виконувати операції, перевіряти баланси рахунків та робити безготівкові платежі зі своїх смартфонів. Технології безконтактних платежів, такі як NFC, також дуже популярні;

- Кібербезпека: Банки активно вдосконалюють свої системи кібербезпеки, використовуючи технології штучного інтелекту для виявлення загроз та захисту від кібератак;

- Хмарні технології: Використання хмарних обчислень дозволяє банкам збільшити масштабність своїх обчислень, зменшити витрати на обладнання та забезпечити більшу доступність для клієнтів;

- Роботи та автоматизація процесів: Використання роботів-консультантів та автоматизація процесів дозволяє банкам знизити витрати та поліпшити обслуговування клієнтів;

- Інновації на ринку капіталу: Міжнародні банки вивчають можливості використання технології блокчейн для емісії цифрових акцій та обліку фінансових інструментів.

Представлені технології допомагають міжнародним банкам поліпшити обслуговування клієнтів, знизити витрати та забезпечити вищий рівень безпеки в фінансових операціях [11]. Для успішного розвитку українського банківського сектору важливо використовувати міжнародний досвід. Вітчизняний банківський сектор також демонструє значні зміни за останні десять років, представлений новими технологіями, продуктами та підходами до обслуговування клієнтів. Зараз в Україні наявні наступні типи інноваційних банківських продуктів є найбільш поширеними:

- Мобільний банкінг: Мобільні телефони і смартфони стають дедалі важливішими для банків, і мобільні додатки надають клієнтам зручний доступ до своїх банківських рахунків, переказів та оплати послуг. Очікується, що мобільний банкінг замінить пластикові картки як основний засіб платежу в найближчі роки;

- Інтернет-банкінг: Україна вже входить до числа країн з високим рівнем користувачів інтернет-банкінгу. Однак, через низький рівень проникнення в регіональні області, існує значний потенціал для подальшого росту інтернет-аудиторії, що відкриває можливості для розвитку віддаленого банкінгу як основної стратегії;

- «Доступ 24»: Цей продукт дозволяє клієнтам самостійно управляти своїми рахунками, отримувати консультації від фахівців call-центру, подавати заявки на послуги, записуватися на обслуговування в будь-якому відділенні банку та виконувати інші операції. Цей напрямок банківської діяльності продовжує активно розвиватися;

- Електронний залишок: Впровадження цієї послуги в касах банку дозволяє зменшити витрати на обіг готівки, оскільки залишок менший однієї гривні перераховується на рахунок мобільного телефону клієнта;

- POS-термінали в торгових мережах: Ця ініціатива є однією з найбільш інноваційних серед банків по всьому світу.

Останні інновації в банківській сфері України, які отримали визнання на міжнародному рівні, включають такі аспекти:

Платіжні мінітермінали;

- Вхід в інтернет-банкінг за допомогою QR-кодів;
- Онлайн інкасація готівки;
- Захищені платіжні картки;
- Десятки мобільних додатків.

Ці інновації не лише роблять банківські послуги більш доступними і зручними для клієнтів, але й сприяють подальшому розвитку банківської галузі в Україні. Українські банки використовують закордонний досвід і створюють інноваційні продукти, щоб задовольнити потреби сучасного суспільства і підтримати розвиток економіки країни.

1.3 Взаємозв'язок продуктивних інновацій і фінансового стану комерційних банків

На ранніх етапах ринкових реформ українські банкіри концентрувалися на розв'язанні поточних проблем, щоб набрати силу, досвід та зайняти своє місце на ринку [12]. Іншими словами, стратегічні цілі не були характерні для банківського сектору, і оперативне планування не мало високого пріоритету через постійні зміни в макроекономічній ситуації. Стабілізація та розвиток української банківської системи потребує вирішення стратегічних завдань, які можуть забезпечити довгостроковий комерційний успіх.

У цьому контексті необхідно вдосконалювати стиль управління та структуру фінансово-кредитної системи, реагувати на ринкові зміни, розвивати нові напрямки банківських операцій та активно застосовувати всі компоненти сучасного маркетингу з урахуванням особливостей вітчизняного банківського ринку.

Банківський маркетинг – це стратегія вивчення потреб, тоді як стратегічний маркетинг спрямований на зниження ризиків у комерційному банківському середовищі. Категорії банківського маркетингу, банківської маркетингової стратегії та стратегічного маркетингу банків можуть бути нечіткими, що веде до плутанини між термінами та відсутності загального розуміння впровадження стратегічної орієнтації маркетингу в банках.

У дослідженнях галузі банківського менеджменту вітчизняних економістів і практиків О. Кириченка, І. Гіленка та А. Ятченка важливе місце приділяється бізнес-плануванню банківської діяльності [13]. Розглядаючи зміст бізнес-плану комерційного банку, вони виділяють такі основні розділи: інформація про банк, перелік операцій, опис послуг, визначення основних планових показників, поточна маркетингова ситуація (сегментація ринку, конкуренти), маркетингова стратегія банку, собівартість послуг, розрахунок тарифів, розрахунок прибутку та бюджетне планування.

З цього приводу виникають певні суперечності. Бізнес-планування – це тактичне планування, тобто «план конкретних заходів для досягнення конкретних

цілей бізнесу, розроблений на основі стратегічного плану». Також вивчення монографічної літератури показує, що більшість вітчизняних і закордонних маркетологів намагаються визначити принципи стратегічного планування, такі як глобалізм, активність, інноваційність, інтеграція, дослідження ринку та гармонізація інтересів компаній, споживачів і суспільства.

Сучасний стратегічний маркетинг визначається як маркетинг взаємовідносин і втілює філософські принципи, які визначають ставлення компанії до себе, своїх клієнтів, працівників, інвесторів, постачальників, конкурентів, зв'язків з громадськістю та соціального середовища.

В. Вітлінський досліджує проблему управління кредитним ризиком в комерційних банках [14]. В його дослідженні стратегічне планування описується як «необхідна складова стратегічного управління банківською діяльністю, що включає постановку довгострокових цілей та розробку планів поточної діяльності для досягнення цих цілей». Це означає, що стратегічне планування містить в собі тактичне планування, оскільки передбачає розробку планів поточної діяльності. Крім того, вони стверджують, що «невіддільною частиною стратегії банку є його маркетингова стратегія», яка спрямована на зменшення невизначеності та конфліктів, а також на зниження ризику в банківських операціях. Таким чином, банківський маркетинг розглядається як структурна складова банківського менеджменту, і категорії «маркетингова стратегія» та «банківський маркетинг» часто ототожнюються. Однак єдине визначення для цих термінів рідко зустрічається.

Останніми роками в Україні споживчий ринок банківських продуктів і послуг почав активно розвиватися, що дозволяє банкам впроваджувати свої маркетингові стратегії. Комерційні банки є економічно самостійними та мають право володіти, користуватися та розпоряджатися своїм майном. Зростаюча привабливість ринку банківських послуг, активний розвиток бізнесу провідних банків України на кредитному ринку та швидкий розвиток нових банків створюють передумови для подальшого загострення конкуренції.

Проте сучасні банківські реформи в Україні мають свої недоліки та непослідовності. Помітні прогресивні законодавчі зміни не створили збалансованого

правового середовища для діяльності кредитних установ. Це становить загрозу, оскільки однією з головних функцій банківської системи є сприяння економічним реформам та розвитку ринкових відносин у суспільстві. Економічні реформи, спрямовані на побудову ринкової економіки, створюють нові вимоги до структури та функціонування фінансово-кредитної системи країни.

Фінансові показники відіграють важливу роль у стратегічному управлінні банками, оскільки вони допомагають визначити фінансову стійкість, прибутковість та ефективність банку. Для аналізу фінансового стану банку використовуються різні показники, що включають [15]:

1. Показники ліквідності: Вони допомагають визначити, наскільки банк здатний виконати свої фінансові зобов'язання в строк. До таких показників належать:

- Показник поточної ліквідності (Формула: Поточні активи / Короткострокові зобов'язання);
- Показник абсолютної ліквідності (Формула: Готівка та еквіваленти готівки / Короткострокові зобов'язання);
- Показник швидкого відшкодування (Формула: (Поточні активи - Запаси) / Короткострокові зобов'язання).

2. Показники прибутковості. Вони вказують на те, наскільки прибутковою є діяльність банку.

До цих показників належать: 1) Показник рентабельності активів (ROA). (Формула: Чистий прибуток / Загальні активи); 2) Показник рентабельності власного капіталу (ROE). (Формула: Чистий прибуток / Власний капітал).

3. Показники активів: Вони допомагають визначити розмір та структуру активів банку. До цих показників належать:

- Загальні активи;
- Кредитний портфель (Розмір кредитного портфеля банку);
- Інвестиційні активи (Розмір інвестиційних активів банку).

4. Показники кредитного ризику. Вони вказують на рівень кредитного ризику, з яким банк зіштовхується. Такі показники можуть включати:

- Рівень простроченої боргової заборгованості. (Формула: Прострочена боргова заборгованість / Загальний кредитний портфель);

- Структура кредитного портфеля. (Формула: (Розмір кредитного портфеля на різні сегменти / Загальний кредитний портфель) * 100%).

5. Показники ліквідності акціонерного капіталу. Вони вказують на те, наскільки банк може виконати свої фінансові зобов'язання за умови продажу частини активів. Такі показники можуть включати:

- Ліквідні активи до капіталу. (Формула: Ліквідні активи / Власний капітал).

Ці фінансові показники допомагають банкам визначати їхню поточну фінансову ситуацію, розробляти стратегії управління активами та пасивами, а також визначати ключові аспекти своєї стратегії. Вони є важливим інструментом для прийняття рішень і визначення стратегічного напрямку розвитку банку.

Вплив показників на діяльність банку:

1. Показники ліквідності:

- Показник поточної ліквідності: Інновації, такі як впровадження онлайн-банкінгу та безготівкових платежів, можуть збільшити обсяг поточних активів банку та покращити цей показник.

- Показник абсолютної ліквідності: Зростання використання електронних платежів може призвести до зменшення готівки та еквівалентів готівки, що може вплинути на цей показник.

- Показник швидкого відшкодування: Інновації, спрямовані на оптимізацію запасів та покращення керування ними, можуть вплинути на цей показник.

2. Показники прибутковості:

- Показник рентабельності активів (ROA): Інновації, які допомагають впроваджувати нові банківські продукти та послуги, можуть збільшити чистий прибуток та покращити цей показник.

- Показник рентабельності власного капіталу (ROE): Інновації, що збільшують рентабельність активів та знижують витрати, можуть вплинути на цей показник.

3. Показники активів:

- Загальні активи: Розширення банківських продуктів може призвести до збільшення загальних активів банку.

- Кредитний портфель: Інновації у галузі кредитування можуть збільшити розмір кредитного портфеля банку.

- Інвестиційні активи: Запровадження інвестиційних продуктів може збільшити розмір інвестиційних активів банку.

4. Показники кредитного ризику:

- Рівень простроченої боргової заборгованості: Інновації у кредитному скорингу та моніторингу можуть допомогти зменшити прострочену боргову заборгованість;

- Структура кредитного портфеля: Інновації в кредитуванні можуть вплинути на структуру кредитного портфеля банку.

5. Показники ліквідності акціонерного капіталу:

- Ліквідні активи до капіталу: Інновації, що збільшують ліквідні активи, можуть вплинути на цей показник.

Це лише загальний огляд того, як інновації в банківських продуктах можуть вплинути на фінансові показники банку. Конкретний вплив буде залежати від конкретних інновацій та стратегій банку.

Висновки до розділу 1

У результаті аналізу теоретичних аспектів функціонування ринку інновацій банківських продуктів можна зробити наступні висновки:

- Неоднозначність визначення термінів: Виявлено, що терміни «банківський продукт» та «ринок банківських продуктів» не мають однозначного визначення в сучасній науці та законодавстві, що свідчить про розбіжність підходів до їх тлумачення.

- Проблема класифікації: Аналіз різних наукових підходів до класифікації банківських продуктів показав, що класифікація за видами продуктів не завжди

відображає сучасні реалії, тоді як класифікація за ознаками є більш інформативною. Розглянуті аспекти, такі як типи споживачів, види послуг, географічне охоплення та перспективи розвитку, визначають структуру ринку інновацій банківських продуктів.

- Особливості ринку інновацій: Зазначено, що ринок інновацій банківських продуктів має свої особливості, які роблять його унікальним у порівнянні з іншими ринками товарів та послуг.

- Державне регулювання: Досліджено мету, інструменти та форми державного регулювання банківської системи та ринку банківських продуктів. Зазначено, що ці аспекти піддаються увазі та контролю з боку держави, і в Україні вони відповідають міжнародним стандартам.

- Глобальні та національні моделі: Вивчено світові моделі інновацій у банківських системах, виявлено їхні спільні та відмінні риси. Підкреслено, що розвиток світових банківських систем і національних ринків банківських продуктів визначається різноманітними факторами, враховуючи національні особливості, такі як географічне розташування, менталітет, віросповідання та склад населення.

Ці висновки становлять важливу основу для подальших розділів дослідження, де буде розглядатися практична реалізація інновацій в банківських продуктах та їх вплив на фінансовий ринок.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В КОНТЕКСТІ ЇХ ІННОВАЦІЙНИХ ЗМІН

2.1 Характеристика сучасного середовища функціонування комерційних банків

Свій початок банківська справа відзначила в стародавньому Вавилоні, де храми виконували роль перших банків, приймаючи депозити для накопичення і надавали позики під відсотки, базуючись на заставах та забезпеченні від своїх клієнтів. Аналогічні функції виконували жерці, в Стародавній Греції, а також в Стародавньому Римі.

З падінням Римської імперії банківські операції зникли, але розвиток виробництва та торгівлі в середньовіччі призвів до відродження банківської справи. У 1171 році Венеційський банк став першим у Європі, а у 14-15 століттях банкіри стали впливовою соціальною групою. Комерційні банки з'явилися разом із розвитком торгівлі в багатьох європейських країнах. Вони були створені купцями для зберігання коштів і здійснення платежів.

З часом банківська справа активно розвивалася та вдосконалювалася, а реальні гроші у банківських операціях поступово замінилися векселями та записами на рахунках. Банкноти виникли на базі розписок, іменних векселів та чеків, а безготівкові методи розрахунків стали більш поширеними, призводячи до розвитку інновацій. Значна частина кредитування перейшла до приватних банкірів.

В сучасних умовах банки відіграють ключову роль у фінансовій системі України. Після отримання Україною незалежності з'явилося багато комерційних банків, які відіграли суттєву роль у розвитку країни та її фінансової системи [16].

Сучасні українські банки функціонують у вкрай ризикованому ринковому середовищі, де вони мають дотримуватися високих стандартів щодо забезпечення фінансової стійкості, раціонального розподілу ресурсів та управління ризиками. Це також передбачає розробку науково обґрунтованих механізмів регулювання

структурних компонентів банківської системи та застосування комплексного підходу до організації банківської діяльності.

Попри важке ринкове середовище, українська банківська система історично розвивалася динамічно і продовжує робити це. Це пояснюється необхідністю забезпечення безперебійного руху капіталу, надання можливостей для фінансування різних суб'єктів господарювання, держави та фізичних осіб, створення сприятливих умов для підтримки та розвитку національної економіки.

З метою вивчення проблем розвитку банківської системи України ми розглянули хронологічну класифікацію її становлення та функціонування, а також особливості розвитку її структурних компонентів. Основні фактори несприятливої ситуації включають погіршення торговельної кон'юнктури через запровадження взаємних обмежувальних заходів у торгівлі з російською федерацією, загострення ситуації на сході України, скорочення обсягів торгівлі та активності малих і середніх підприємств, виведення з економічного обігу численних промислових підприємств. Тому дослідження проблем і етапів становлення та сучасного розвитку банківської системи України залишається актуальним завданням [17].

Після завершення війни та скасування воєнного стану можливою є консолідація банківської системи. Передбачається проведення реорганізацій та продаж банків або кредитних портфелів. Національний банк України розглядає цей сценарій, як основний імпульс для невеликих банків.

Національний банк надав інформацію щодо угод M&A (злиття та поглинання) в банківському секторі. З 2019 по 2023 роки регулятор не отримав жодного пакета документів на створення нових банків, і військові обмеження на цей рахунок не були введені. З початку повномасштабної війни, не відбулося активних операцій з купівлі або злиття банків, що є логічним наслідком воєнних дій [18].

Національний банк на офіційному сайті також повідомив, що в період з 2019 по 2023 роки надійшло обмежене число пакетів документів на придбання чи збільшення суттєвої участі у банках. Проте регулятор затвердив лише кілька з них, відмовивши іншим або повернувши їхні документи через невідповідність законодавчим вимогам [19].

У 2019 році, Національний банк надав схвалення на проведення реорганізаційних заходів, конкретно – об'єднання АТ «Укрсоцбанк» та АТ «Альфа-Банк» (пізніше відомого як АТ «Сенс Банк»). Ця угода була успішно реалізована у жовтні 2019 року. Усі заявники, яким НБУ видав дозвіл на придбання чи збільшення значущої участі у банку, успішно завершили угоди щодо придбання контрольного пакета акцій відповідних банків.

Національний банк не передбачає інтенсифікації процесів M&A на банківському ринку до закінчення воєнного стану. Проте, після завершення війни, можливі процеси консолідації банків через корпоративні реорганізації або продаж бізнесу та кредитних портфелів. Передусім, це може зачепити невеликі банки, які мають труднощі зі збереженням сталого розвитку та визначенням власних бізнес-моделей.

Такі процеси можуть виникнути і після перегляду кредитних портфелів банків, якщо виявиться, що деякі фінансові установи приховували проблеми з неповерненням кредитів через недостатність капіталу. Такі банки можуть намагатися реалізувати свою активність або покращити фінансову стійкість через M&A операції.

Очікується, що ситуація з капіталізацією не зазнає значних покращень після завершення 2023 року, і навіть внески акціонерів не врятують ситуацію. Фінансисти підкреслюють, що інтерес до наших банків буде визначатися не лише результатами війни [20].

У цьому контексті існують два можливі сценарії для злиття або поглинання:

- Збільшення кількості іноземних банків на українському ринку для придбання українських комерційних банків як готових мереж для розвитку та присутності на ринку України;
- Зменшення зацікавлених іноземних інвесторів на українському ринку для співучасті наявному банку з метою подальшого розвитку мережі, банківських продуктів тощо.

Такий розвиток подій можливий, особливо з урахуванням того, що майже половина дієвих банків належать іноземним акціонерам (з 28 банків серед 64) [21].

Отже, навіть під час війни, український банківський ринок може залишатися привабливим та перспективним для іноземних інвесторів.

Також можливі об'єднання в державному секторі, включаючи приватизацію державних банків, яка рекомендована Міжнародним валютним фондом (їх продаж приватним інвесторам), або об'єднання декількох державних банків. Проте останній варіант може не задовольнити МВФ, оскільки це може не дозволити зменшити державний вплив в українській банківській системі.

У важких умовах після війни, може виникнути потреба в капіталізації для розв'язання проблем, пов'язаних з неповерненням кредитів через недостатність капіталу. В цьому випадку, деякі акціонери можуть відчуті необхідність продажу своїх фінансових установ. Продаж кредитних портфелів також можливий, але це може призвести до закриття банків.

Основні характеристики етапів становлення та розвитку вітчизняної банківської системи наведено у Додатку А.

Розглянемо глибше послідовні етапи становлення та розвитку банківської системи України.

На першому етапі відбулося формування основи української комерційної банківської системи, яка була частиною банківської системи Радянського Союзу. Процес створення банків супроводжувався створенням ринкових структур паралельно з діяльністю державних банків у колишньому СРСР.

На цьому етапі відділення та філії державних радянських банків в основному спеціалізувались на адміністративних і контрольних функціях, концентруючись на фінансово-кредитному обслуговуванні державних підприємств та організацій (як от Промстройбанк, Агропромбанк, Ощадбанк). Основний акцент був на фінансово-кредитному обслуговуванні підприємств та організацій (наприклад, Промбудбанк, Агропромбанк, Житлосоцбанк, Ощадбанк, Зовнішекономбанк).

Розвиток банківської системи на цьому етапі мав кілька особливостей:

1. Залежність українських державних банків від федеральної фінансової бюрократії;

2. Початок створення кооперативних банків як чисто українських банківських установ.

На початку другого етапу був прийнятий Закон України «Про банки та банківську діяльність» [21; 22], який сформулював автономну дворівневу банківську систему і визначив Національний банк України як центральний банк держави. До особливостей цього етапу розвитку банківської системи України можна віднести наступне:

1. Реєстрація та реорганізація банків;
2. Створення банківських установ в умовах нестабільного економічного середовища.

Третій етап був відзначений процесом корпоратизації державних банків та реформуванням системи банківського планування. Основними рисами цього етапу були:

- Планування на основі результатів попереднього року;
- Використання прогнозів розвитку ринку банківських продуктів у зв'язку з очікуваним розвитком реального ринку;
- Довгострокове планування;
- Відкритість банків, як системи планування з урахуванням зовнішніх факторів;
- Цілеспрямованість планування як системи.

До особливостей третього етапу розвитку банківської системи України можна віднести наступне:

1. Створення нових комерційних банків коштом приватного капіталу;
2. З'явлення великої кількості дрібних банків, спрямованих на отримання прибутку в умовах гіперінфляції в економіці.

Четвертий етап характеризується зниженням темпів інфляції та посиленням регуляторних інструментів з боку НБУ. До особливостей четвертого етапу розвитку банківської системи України можна віднести наступне:

- Зменшення рівня банківського менеджменту та банкрутство банків;
- Скорочення обсягів банківських активів;
- Стагнація банківської діяльності;

- Дивергенція в концентрації банківського капіталу.

П'ятий етап розвитку банківської системи України характеризується внутрішніми банківськими кризами та фінансовими проблемами, які виникли внаслідок девальвації національної валюти порівняно з іншими валютами, відтоку портфельних інвестицій іноземних інвесторів та кризою на ринку облігацій внутрішньої державної позики.

П'ятий етап розвитку банківської системи України має наступні особливості:

- Функціонування банків у умовах спаду виробництва;
- Конвертація облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) з боку уряду та заморожування частини активів, що призвело до збитків для більшості банків;
- Введення Національним банком України системи обов'язкового продажу 50% валютної виручки експортерами, обмеживши можливості отримання прибутку від валютних операцій.

Шостий етап розвитку банківської системи України характеризується посиленням процесів глобалізації, впровадженням сучасних методів банківського регулювання та адаптацією банківського законодавства до стандартів та вимог Європейського Союзу.

Особливості шостого етапу розвитку банківської системи України включають наступне:

- Посилення організаційної структури банківської системи;
- Поява іноземних банків та активізація їх діяльності на ринку банківських послуг;
- Збільшення кількості коштів на рахунках фізичних та юридичних осіб;
- Зростання кількості банків з високим рівнем фінансових послуг;
- Розширення ресурсної бази банківської системи;
- Підвищення рівня монетизації економіки та розширення спектра банківських послуг.

На початку сьомого етапу розвитку банківської системи України, світова фінансово-економічна криза вже мала відчутний вплив на економіку країни. Криза супроводжувалася падінням промислового виробництва, ВВП, зменшенням

потенційних банківських ресурсів, зростанням інфляції, а також втратою довіри до банківського сектору та коливаннями валютного курсу. До особливостей розвитку банківської системи України в умовах світової фінансово-економічної кризи відноситься:

- Спрямованість системи банківського управління на зменшення частки неробочих кредитів;
- Впровадження заходів Національного банку України, спрямованих на підтримку банківської стабільності та захист прав вкладників [23];
- Значне скорочення депозитів населення.

Таким чином, на сучасному етапі після фінансової кризи, банківська система України, як важлива складова фінансової системи країни, не стала ефективним механізмом мобілізації та вільного переказу капіталу, акумуляції коштів для структурної перебудови економіки та створення сприятливого середовища для розвитку підприємництва. На жаль, банківська система продовжує відчувати наслідки кризи, і велика частина населення втрачає довіру до банків та зменшує свої депозити.

Національний банк України спрямовує зусилля на підтримку стабільності банківського сектору та захист прав вкладників. Проте відновлення довіри громадян та підприємств є важливим завданням на шляху до поліпшення ситуації загалом. Розвиток банківської системи України відображає складний шлях реформ та виклики, з якими країна стикалася протягом років. Попри всі труднощі, банківська система залишається важливою частиною економіки України, і її подальший розвиток вимагатиме ретельного розгляду та реформ для забезпечення стабільності та довіри всіх учасників фінансового ринку.

Проведемо аналіз поточного стану банківської системи України та розглянемо її етапи розвитку для виявлення наявних проблем і розробки перспектив розвитку. Світова фінансово-економічна криза та перші роки відновлення вітчизняної економіки після кризи знову актуалізували питання про скорочення кількості банків в Україні, консолідацію, оптимізацію їх діяльності, відсутність інших фінансових установ та нерозвиненість фінансового і фондового ринків.

За даними Національного банку України станом на 1 січня 2023 року в Україні функціонувало 65 банків, і регуляторний орган реалізував стратегію виведення неплатоспроможних банків з ринку, які не відповідали економічним нормативам та порушували законодавство [26]. Ці банки також виводили кошти через споріднені структури та афілійовані компанії, сприяючи тіньовому сектору економіки. Все це було зроблено для того, щоб захистити вкладників та клієнтів банку від втрати своїх заощаджень. Національний банк України впроваджує поступове збільшення мінімального статутного капіталу до 500 мільйонів гривень протягом цього ж року (Постанова НБУ № 464 від 6 серпня 2014 року) [29].

Зменшення кількості банків суттєво не вплинуло на ринок фінансових послуг, а, навпаки, змусило власників банків переоцінити ситуацію та зосередити свою увагу на збереженні своїх активів. З таблиці 2.1 видно, наскільки зменшилась кількість банків в період з січня 2020 року по серпень 2023 року.

Таблиця 2.1 - Загальні показники, що характеризують структуру банківської системи України

Назва показника	01.01.20 р.	01.01.21 р.	01.01.22 р.	01.08.23 р.
Кількість банків, які мають банківську ліцензію	75	73	71	64
з них: з іноземним капіталом	35	33	33	28
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	23	23	23	20

Джерело: складено автором за даними НБУ

З таблиці 2.1 можна виділити наступні аспекти, що стосуються структури національної та інституційної сфери банківської системи України:

- Зниження частки іноземного капіталу;
- Зменшення кількості банків зі 100% іноземним капіталом з 23 до 20.

Зокрема, на ринку України було зафіксовано вихід австрійської фінансової групи Erste Group після продажу 100% акцій свого українського дочірнього банку АТ «Ерсте Банк», а також відмову шведського банку ПАТ «Сведбанк» та кіпрського банку ПАТ «Астра Банк» від подальшої діяльності (діяльність Астра Банку було припинено)[24]. Детальна інформація про загальний обсяг активів українських

комерційних банків (включаючи державні банки) подається нижче. Резерви за активними операціями банків охоплюють резерви за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках (Додаток Б).

На рисунку 2.1 показано динаміку змін у структурі активів та показниках діяльності українських банків станом від січня 2022 року по серпень 2023 року.

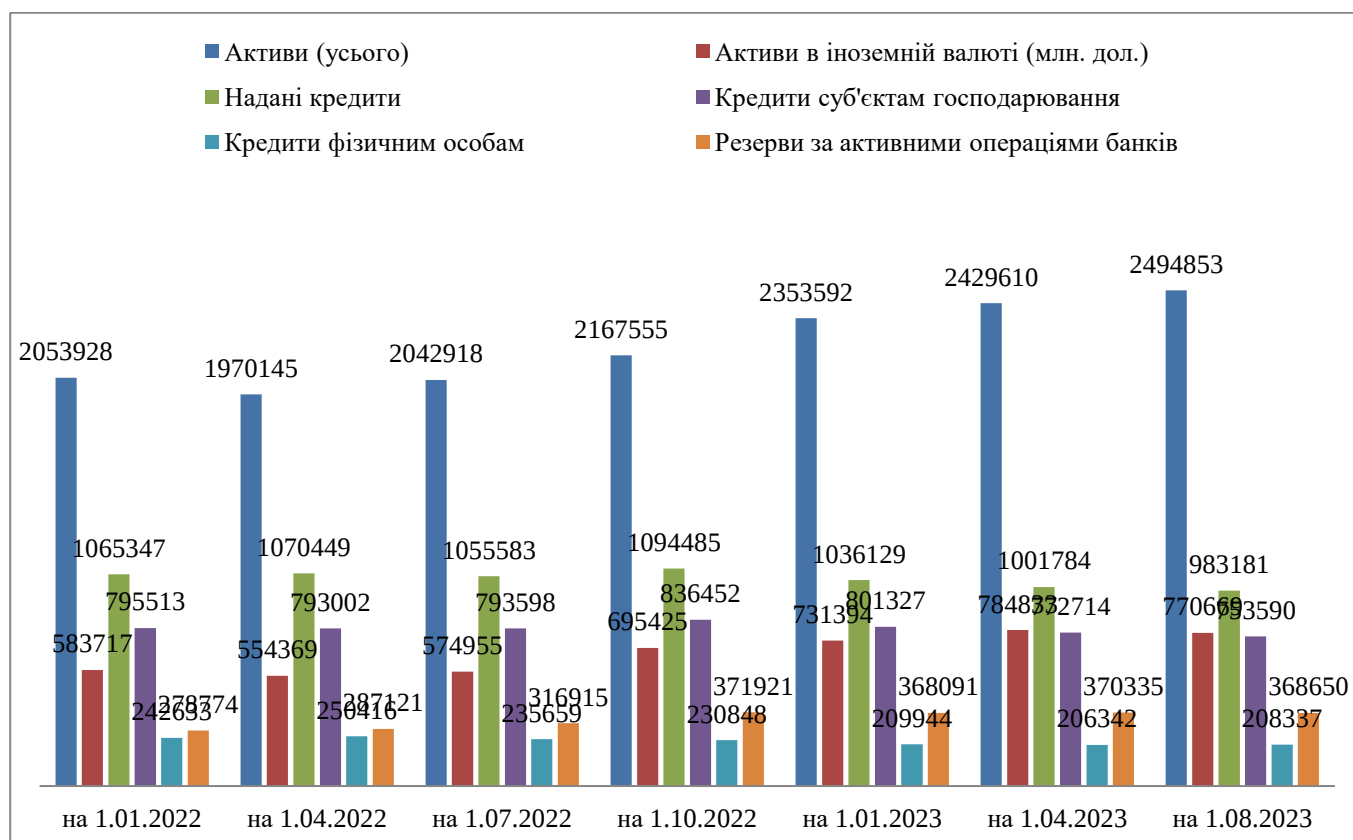

Рисунок 2.1 - Структура та показники активів банків України

Джерело: побудовано автором за даними Національного Банку України

На основі аналізу наведених вище даних можна виділити наступні особливості щодо стану та структури активів українських банків:

1. Спостерігається тенденція до збільшення активів, головним чином за рахунок девальвації національної валюти протягом останнього року [22].
2. Відзначається зростання обсягу коштів, інвестованих у різноманітні цінні папери, зокрема:

- ОВДП, завдяки можливості використання цього інструменту для отримання кредитів рефінансування від Національного Банку України (НБУ);
- ОВДП в іноземній валюті, як одного із каналів інвестування валютних резервів;
- ОВДП в іноземній валюті, як спосіб інвестування валютних коштів;
- ОВДП в національній та іноземній валюті, завдяки їх потенційному використанню для формування обов'язкових резервів банків на спеціальних рахунках у НБУ;
- Ощадні сертифікати НБУ, як рішення щодо надлишкової ліквідності.

На рисунку 2.2 показано структуру зобов'язань українських банків за групами в період з грудня 2019 року по червень 2023 року.

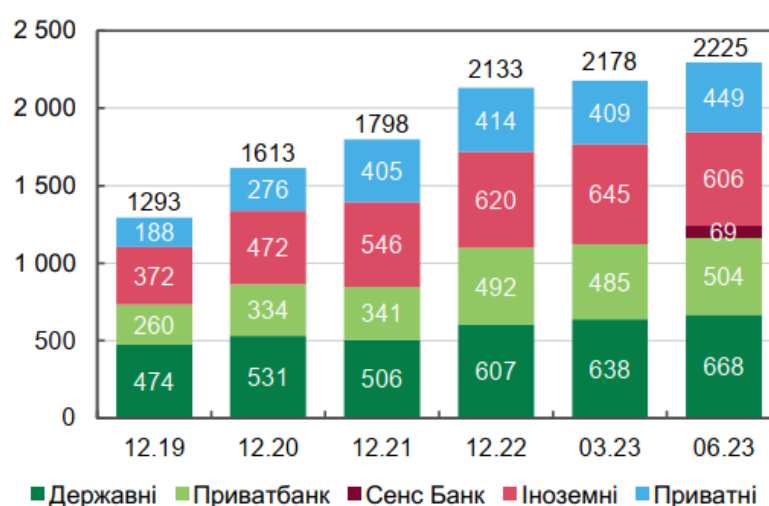

Рисунок 2.2 - Структура зобов'язань за групами банків (млрд. грн.)

Джерело: побудовано автором за даними Національного Банку України

У другому кварталі обсяги зобов'язань платоспроможних банків відзначили зростання на 5,3%, що було внаслідок активного наростання фінансових ресурсів, наданих як бізнесом, так і населенням (рисунок 2.3). Найбільший приріст зобов'язань зафіксовано в приватних банках (збільшення на 9,6%) та державних банках (підвищення на 4,6%). Протягом другого кварталу 2023 року, банківський сектор зареєстрував прибуток в розмірі 34 мільярдів гривень, із яких 41% складав прибуток

ПриватБанку. Належить відзначити, що чистий процентний дохід тривало залишався на високому рівні вже третій квартал поспіль (зростання на 40,2% порівняно з попереднім роком), та чистий комісійний дохід також зріс на 24,3% порівняно з попереднім роком.

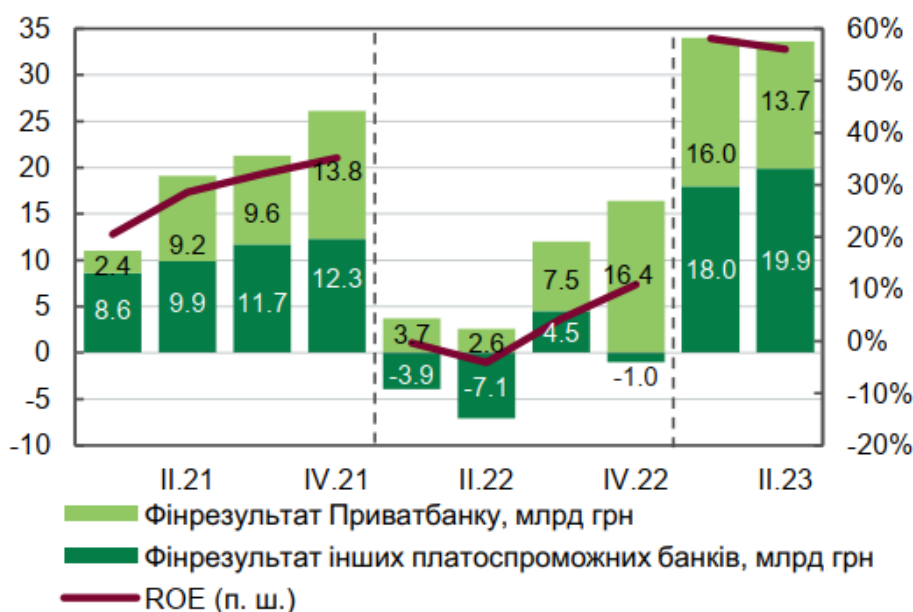

Рисунок 2.3 - Фінансовий результати та рентабельність банків

Джерело: побудовано автором за даними Національного Банку України

Аналізуючи наведені вище дані, можна виділити наступні особливості стану та структури зобов'язань українських банків:

- спостерігається збільшення загального обсягу заборгованості українських банків;
- зростає обсяг фінансових зобов'язань фізичних осіб, що зумовлено високими процентними ставками за строковими депозитами;
- відзначається збільшення власного капіталу банків.

Ці показники свідчать про те, що ресурсна база та якість активів українських банків залишаються на низькому рівні, що робить їх чутливими до кризових та післякризових викликів та вказує на загальне послаблення бізнес-середовища. Докладну динаміку цих показників можна побачити у Додатку В, яка охоплює період з 2017 року до другого кварталу 2023 року.

Важливо зауважити, що протягом всього періоду, який було досліджено, банки дотримувалися нормативів регулятивного капіталу, що свідчить про їхню готовність поглинати втрати, пов'язані з погіршенням якості активів. Сьогодні в Україні функціонує 65 комерційних банків, і ця кількість залишається незмінною протягом другого кварталу.

Проте в липні системно важливий СенсБанк (з активами на рівні 3% сектору) перейшов у державну власність відповідно до законодавства про санкції. Крім того, з 1 серпня через систематичне порушення вимог щодо фінансового моніторингу, ліцензію було анульовано і розпочата процедура ліквідації невеликого банку «Конкорд». Частка державних банків у секторі скоротилася на 0,7% до 50,2% за підсумками другого кварталу. Але з урахуванням переходу Сенс Банку до групи державних банків, частка цієї групи в активах сектору перевищила 53% влітку.

Обсяг чистих активів платоспроможних банків збільшився на 5,6% протягом другого кварталу. Особливе зростання відзначалося у фінансових установах, які продовжували збільшувати обсяги депозитних сертифікатів Національного банку України. Запровадження тримісячних депозитних сертифікатів із підвищеною дохідністю у квітні побудувало банки на інвестуванні у цей інструмент [25].

На початок липня 2022 року депозитні сертифікати налічували вже приблизно 162 мільярди гривень. Гривневий корпоративний кредитний портфель скорочувався протягом перших двох місяців кварталу, але в червні зріс вперше протягом останніх 12 місяців. Загалом за другий квартал обсяг гривневого корпоративного кредитного портфеля скоротився на 3,2%, валютний - на 3,7% в доларовому еквіваленті.

Проте в приватних банках і ПриватБанку гривневі корпоративні кредити зростали [28]. Попит на позики залишався пригніченим, але результати опитування банків за другий квартал 2022 року свідчили про збільшення попиту на позики від малих та середніх підприємств.

Кредитування в основному проводилося в рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%»; обсяги бруто позик за програмою зросли на 8,2% порівняно з попереднім кварталом [27].

Проте зростання гривневого корпоративного кредитного портфеля завдяки цій програмі, передусім у сфері сільського господарства і торгівлі, було виправлено більшими сумами погашень інших кредитів. Позики в рамках програми становили близько третини гривневого портфеля корпоративних позик бізнесу.

Обсяг чистого роздрібного гривневого кредитного портфеля збільшився вдруге з початку активного введення обмежень, зросли на 4,5% за квартал завдяки відновленню карткового кредитування. Обсяги іпотечного кредитування зросли на 2,7% або на 0,3 мільярда гривень за другий квартал, переважно завдяки виданню позик на 1,1 мільярда гривень за програмою «єОселя», що перевищили обсяги погашень. Визнання банками кредитних втрат через воєнні події призупинилося. Загалом за другий квартал, питома вага неробочих кредитів трохи збільшилася, зростаючи мінімально на 0,1 відсоткового пункту до рівня 38,9%. З лютого 2022 року по серпень 2023 р. збільшилася на 12,4 відсоткових пунктів. Частка неробочих кредитів для фізичних осіб вдруге з початку воєнного стану знизилася на 2,0 відсоткових пунктів, переважно завдяки списанню неробочих кредитів. Одночасно частка неробочих кредитів для підприємств збільшилася на 0,4 відсоткового пункту.

За другий квартал 2023 року обсяги зобов'язань фінансово стійких банків збільшилися на 5.3%. Це стало результатом активного росту коштів, основними джерелами яких стали бізнес та фізичні особи. Зараз бізнесові зобов'язання складають 49.5% загальної структури зобов'язань. Загалом, фінансування банків майже повністю забезпечується коштами клієнтів, становлячи близько 92% від загального фінансування. Банкам вже не потрібні дорогі ресурси з інших джерел, і вони поступово відмовляються від рефінансування у Національного Банку України, частка якого скоротилася майже вчетверо до 0.2% за квартал (порівняно з липнем 2008 року) [28].

Також слід зазначити, що валовий зовнішній борг станом на кінець першого кварталу скоротився на 8.8% порівняно з попереднім кварталом і склав 1.9 мільярда доларів США. У другому кварталі минулого року обсяги гривневих коштів фізичних осіб збільшилися на 7.5%. Найвищу динаміку цього росту було зафіксовано у червні завдяки надходженням на поточні рахунки. Строкові депозити фізичних осіб в гривні

також зросли, і це зростання склало 14.1% за квартал. Банки активно конкурують за депозити, пропонуючи вигідні ставки, що сприяє зростанню коштів в цій категорії.

Процентні доходи банків зросли на понад 50% в порівнянні з попереднім періодом. Найбільший внесок у цей зріст зробили надходження від депозитних сертифікатів Національного банку України та облігацій державної внутрішньої позики, що становить 52% за квартал. Ріст процентних доходів від підприємств сповільнився до 19.3% в річному обчисленні, а доходи від фізичних осіб продовжують зменшуватися. Процентні витрати зростали меншими темпами, оскільки більшість рахунків була дешевою.

В підсумку, чистий процентний дохід за квартал зріс на 40.2% в річному обчисленні. Щодо чистого комісійного доходу, він зменшувався у квітні та травні, але в червні повернувся до рівня березня. У порівнянні з попереднім кварталом він скоротився на 3%, проте в річному обчисленні зріс на 24.3%.

2.2 Інноваційні банківські продукти та специфіка їх упровадження в Україні

У світлі активного науково-технічного прогресу та накопичення нових знань, інновації стають важливою складовою економіки, включаючи банківський сектор країни. У ситуації високої конкуренції, використання інноваційних продуктів стає обов'язковим для банків.

Сьогодні майже кожна особа є клієнтом банку та використовує банківські послуги. Банки намагаються поліпшити свою діяльність та впроваджувати нові інновації, борючись за клієнтів. Створення нових банківських продуктів та підвищення рівня інноваційності наявних послуг стали важливою вимогою сучасності. Інновації в банківському секторі визначаються не лише залученням нових клієнтів, але й пошуком шляхів зекономити кошти й надання конкурентних переваг. Банки визначаються за ступенем інноваційного потенціалу, використанням новітніх технологій та покращеними можливостями для клієнтів.

Аналіз діяльності вітчизняних банківських установ вказує, що інновації в банківських послугах, пов'язані з новими технологіями, охоплюють наступні напрямки:

- Мобільний банкінг – це послуга дистанційного обслуговування клієнтів, яка дозволяє контролювати рух коштів за допомогою мобільного телефону власників карткових рахунків;

- Інтернет-банкінг – система, яка надає дистанційний доступ до банківських продуктів та можливість проводити операції з рахунками через Інтернет з комп'ютера або портативного пристрою;

- «Зона 24» – цей продукт надає клієнтам можливість користуватися банківськими послугами цілодобово. Практично кожна «зона 24» оснащена банкоматом, можливістю поповнення готівкою CashIn та доступом до інформаційної служби за допомогою телефону;

- POS-термінали в торговельних мережах – це встановлення самообслуговування в торгових мережах. У майбутньому передбачається приймати оплату не тільки картками, але й інформацією з NFC-чипів, які вбудовані у телефони;

- Електронний залишок (послуга «без монет») – ця послуга дозволяє клієнтам зараховувати залишок менше одного гривні на рахунок мобільного телефону чи отримувати електронні ваучери.

На сьогодні, деякі банки в Україні відзначаються як лідери в інтеграції інновацій у свою діяльність. Серед них відомі назви, такі як «ПриватБанк», «Райффайзен банк Аваль», «Альфа-банк», «ОТП Банк», «Ощадбанк», «Укрексімбанк», АТ «Укрсоцбанк». Ці банки виділяються на фоні інших завдяки наданню інноваційних продуктів [29].

Банки також класифікують свої послуги на традиційні та нетрадиційні. Серед нетрадиційних послуг, які активно використовуються в Україні, варто відзначити [25]:

- Інтернет-банкінг, телефонний банкінг, відеобанкінг;
- Безкарткові розрахунки через мобільний телефон;
- Робота «24/7»;

- Електронна решта: здача в копійках на рахунок або поповнення мобільного телефону клієнта;
- Торговий еквайринг: можливість приймати оплату за товари та послуги за допомогою банківських платіжних карток;
- Факторинг: послуга, яка поєднується з кредитуванням дебіторської заборгованості;
- Форфейтинг: короткострокове та середньострокове кредитування зовнішньоекономічних операцій шляхом придбання векселів, акцептованих імпортером;
- Системи самообслуговування;
- Лізингові операції: оренда транспортних засобів, машин, устаткування та споруд;
- Кеш-менеджмент: комплекс послуг для ефективного управління фінансовими потоками.

Висновок полягає в тому, що конкурентна боротьба на ринку банківських послуг в Україні змушує банківські установи активно впроваджувати нові підходи для покращення своєї діяльності. Інновації у вигляді нових продуктів і послуг, розробки та впровадження нових технологій обслуговування клієнтів стають ключовими факторами для досягнення конкурентних переваг.

Нині, банківські установи активно впроваджують інноваційні підходи, включаючи таку ініціативу, як «фінансово-технічна пісочниця», яка призначена для стимулювання новаторського розвитку. Фінтех-пісочниця є контрольованою та безпечною платформою, де фінансові компанії можуть експериментувати зі своїми продуктами та послугами, тестувати їх перед обмеженою аудиторією клієнтів, враховуючи при цьому вимоги фінансових регуляторів. Компанії звертаються до регуляторів із пропозиціями налагодити процес випробування нового сервісу, який поки що не має жодних аналогів на ринку [30]. Спеціальна інфраструктура, яка надається пісочницею, допомагає визначити успішні продукти та послуги, які потім стають основою для створення відповідної нормативно-правової бази.

Національний банк України планує впровадити регуляторну «пісочницю» для фінтех-ринку до кінця поточного року, відповідно до своєї стратегії розвитку фінансових технологій до 2025 року [26]. Світовий банк описує фінтех-пісочницю як інструмент, розроблений регулятором, який надає можливість фінтех-стартапам та іншим інноваторам здійснювати практичні експерименти в реальному часі в контрольованому середовищі за участю наглядача. Функціонування пісочниці сприяє фінтех-організаціям у випробуванні нових послуг, оцінці ризиків та надає додатковий рівень безпеки для кінцевих клієнтів, сприяючи тим самим зменшенню ризиків при запуску нових продуктів.

Пісочниці, як правило, функціонують на обмежений період часу та виконують кілька ключових завдань, включаючи забезпечення конфіденційності для тестування фінтех-продуктів, розробку нових бізнес-моделей, які поки не регулюються нормами, підтримку балансу між вимогами до відповідності та фінансового регулювання під час розробки та впровадження нових фінансових продуктів та сприяння створенню інноваційної екосистеми, що захищає інтереси споживачів та сприяє розвитку нових продуктів та послуг.

Останні п'ять років свідчать про зростання популярності регуляторних пісочниць у різних країнах. Багато країн, включаючи Велику Британію, Німеччину, Норвегію, Канаду та Сінгапур, вже створили пісочниці, в яких компанії можуть тестувати нові методи збору, обробки та передачі фінансових даних.

За даними дослідження Світового банку, понад 50 країн активно впроваджують концепцію фінтех-пісочниць [31]. Наприклад, у 2018 році Японія запустила свою регуляторну пісочницю для внутрішніх та закордонних організацій та компаній, які бажають випробовувати нові технології в галузях, таких як фінансові послуги, охорона здоров'я та транспорт. Норвегія включила регуляторну пісочницю до своєї стратегії розвитку штучного інтелекту для рекомендацій щодо захисту персональних даних приватних та державних компаній. Велика Британія також розвинула пісочницю для експериментів у галузі нових технологій.

Здобутий досвід та успіх реалізації регуляторних пісочниць у країнах, таких як Велика Британія, Казахстан та Сінгапур, вже отримали визнання як світового, так і

національного рівнів. Розуміння причин успіху та врахування особливостей вітчизняного ринку фінансових послуг допомогли Національному банку України в підготовці концепції та стратегії впровадження регуляторної платформи в Україні. Особлива увага приділяється збалансуванню інновацій та відкритості, контролю та відповідальності у фінансовому секторі, з урахуванням досвіду країн, таких як Польща, США, Естонія та Греція. Створення та впровадження регуляторної платформи можливе лише при забезпеченні цього балансу та додержанні стандартів і вимог, які сприяють інноваціям, а водночас забезпечують захист інтересів споживачів та стабільність фінансового сектору в Україні.

Запуск фінтех-пісочниці в українському фінансовому секторі приноситиме численні переваги та виконуватиме ключові функції:

- Створення платформи для взаємодії з ринком: ця пісочниця відкрита для всіх учасників, які мають намір виводити на ринок нові послуги та продукти, спрямовані на поліпшення життя своїх клієнтів;
- Спеціальний правовий режим для фінансових та платіжних компаній: цей режим надає можливість компаніям тестувати нові послуги в контрольованому середовищі, де гарантується захист прав споживачів, не порушуючи фінансового законодавства. Це дозволяє випробовувати юридично невизначені продукти та послуги, які можуть бути кращими за існуючі на ринку, і внесення їх на ринок потребує нормативного підґрунтя.

Запровадження регуляторної пісочниці Національного Банку України покликаний поліпшити регуляторну функцію банку. Тісна взаємодія з новаторами ринку шляхом тестування на регуляторній платформі відкриє нові можливості для швидкого удосконалення законодавства та нормативної бази. Іншими словами, фінтех-пісочниця – це безпечний простір для компаній, де вони можуть експериментувати з новими бізнес-моделями, які виходять за рамки наявних фінансових правил.

Запуск пісочниці має важливе значення в умовах воєнних дій в Україні, коли українські компанії стикаються з великими втратами. Крім того, довгострокова стратегія Національного банку сприятиме стимулюванню інновацій та залученню

інвестицій в українські компанії. Інновації відіграють ключову роль у розвитку економіки, створенні робочих місць та збільшенні ефективності, тому багато урядів спрямовують свої зусилля на підтримку інновацій.

Законодавство України передбачає різні форми фінансової підтримки інноваційної діяльності, включаючи бюджетну підтримку, пільгове кредитування, страхування інновацій, створення спеціалізованих інноваційних фінансових установ та інші. Держава повинна розвивати ефективні економічні стимули для комерційних банків та інших учасників ринку, які бажають фінансувати інноваційні проекти. Багато джерельне фінансування, залучення приватного капіталу та інші форми підтримки сприяють розвитку інноваційної сфери та відповідають реаліям перехідної економіки України.

У більшості країн світу інноваційні проекти основною частиною фінансуються державними коштами. Україна відрізняється своєю відмінною практикою, де практично всі витрати на інновації у 2018 році покривались власними коштами підприємств (понад 88,2% від загального обсягу фінансування). Кредити бюджетних коштів становили лише 5,2%, інші джерела – 5,6%, а іноземні інвестори – лише 0,9%. Ця ситуація свідчить про обмежену активність держави у сфері інновацій.

Причиною цього є відсутність фінансових ресурсів та обмежений попит на вітчизняну високотехнологічну продукцію. Україна протягом останніх 5 років спостерігає негативну тенденцію щодо розвитку інновацій, що призводить до залучення зовнішніх джерел фінансування для інноваційних проектів. Але варто зазначити, що державна політика останніми роками поступово змінює свій курс на підтримку розвитку технологій та інновацій. Збільшується увага до представників інноваційної екосистеми, і впроваджуються зміни до економічної стратегії країни.

Добрим прикладом державної підтримки є програма «Доступні кредити 5-7-9%», запущена 24 березня 2021 року [27]. Головною метою цієї програми є підтримка розвитку підприємництва, збільшення виробництва, підтримка енергоефективності та інвестицій, а також створення нових робочих місць та компаній. Програма також передбачає заходи щодо запобігання та подолання наслідків пандемії COVID-19.

Програма рефінансування наявних зобов'язань перед банками України за кредитами суб'єктів господарювання також важлива в рамках цієї ініціативи.

Підсумовуючи, варто зазначити, що зараз основним джерелом фінансування інновацій в Україні залишаються власні фінансові ресурси підприємств. Однак для збільшення питомої ваги державного впливу та стимулювання інноваційного процесу, необхідний новий комплексний механізм, який охоплюватиме всі стадії інноваційного циклу – від фундаментальних досліджень до впровадження розробок у виробництво.

Рівень інноваційного розвитку впливає на ефективність країни та її конкурентоспроможність на світовому ринку. Уміле управління інноваціями відіграє важливу роль у переході до ринкової економіки та забезпечує стале зростання країни у світовій економіці.

Умови глибокої кризи в фінансово-економічній системі країни та відсутність позитивних змін у структурі національної економіки призводять до обмеження можливостей централізованого фінансування технічного розвитку. Переважна більшість підприємств відчуває нестачу власних коштів для інноваційної діяльності. Брак фінансування виникає внаслідок недорозвиненості фінансового ринку та відсутності можливості привертати довгострокові інвестиції.

Помітними перешкодами відсутності адекватного фінансування є:

- Брак доступу до фінансових ресурсів для формування статутного капіталу;
- Брак доступу до довгострокових кредитів;
- Високі витрати на кредити.

На сьогоднішній день, фондовий ринок в Україні ще не розвинувся в повноцінний інститут, який міг би слугувати джерелом поповнення акціонерного капіталу. Ця недорозвиненість ринку стримує ефективне використання фінансових ресурсів для індустріалізації.

Зростання рівня фінансового розвитку спрощує процес перерозподілу фінансових ресурсів в користь швидко розвинутих секторів економіки, багато з яких є інноваційними підприємствами. Щорічний інноваційний індекс Bloomberg враховує різні критерії, включаючи інтенсивність наукових досліджень та розробок,

співвідношення витрат на дослідження та розробки до ВВП, виробництво з доданою вартістю та поширення високих технологій [32].

У порівнянні з іншими країнами, Україна у 2021 році показала погіршення своєї позиції в рейтингу інноваційних економік світу (рисунок 2.4). Країна посіла 56 місце серед 60 досліджуваних, і це зменшення показника обумовлене зниженням України за чотирма із семи складових інноваційного індексу (деталі у Додатку Г).

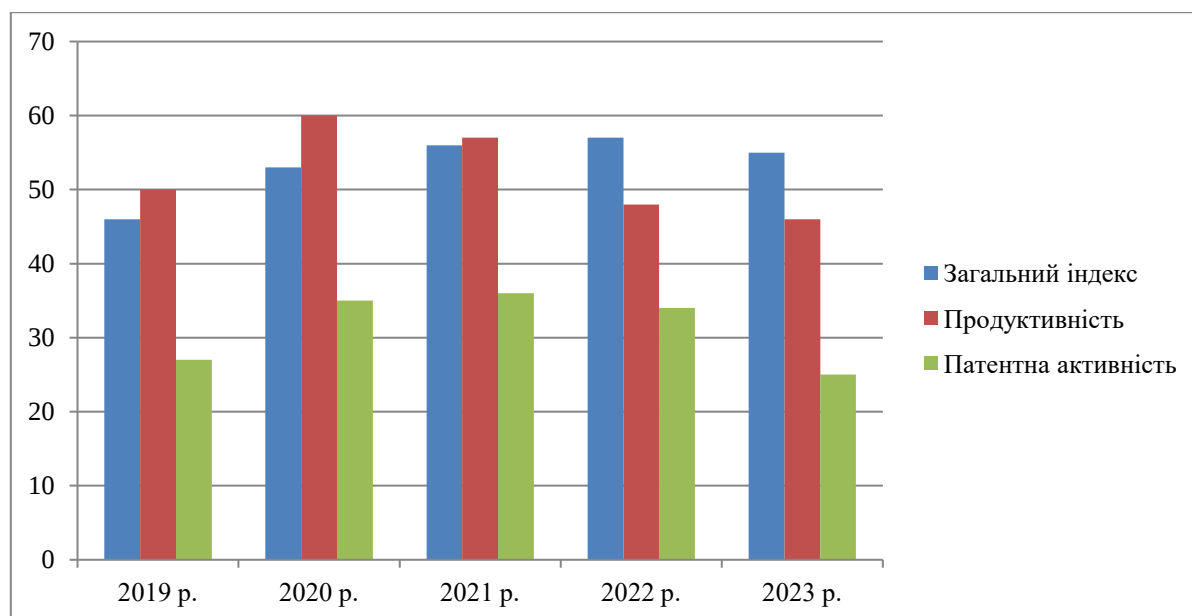

Рисунок 2.4 - Рейтинг України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg у 2019-2023 рр.

У сучасних умовах, зростаюча інтеграція світових ринків та розширення технологічного прогресу, стає очевидним, що розвиток інноваційної діяльності є ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності країни та її економічного росту. Перехід до ринкової економіки та досягнення сталого розвитку базується на участі в глобальному розподілі праці та впровадженні технологічних інновацій. Досвід розвинених країн показує, що інновації відіграють ключову роль у підвищенні продуктивності та ефективності економіки. Таким чином, розвиток такої інноваційної діяльності на рівні підприємств та держави передбачає створення системи фінансово-кредитного забезпечення.

Зазначені вище проблеми й виклики свідчать про необхідність вдосконалення механізмів стимулювання інноваційної діяльності та розробки комплексних заходів, спрямованих на підтримку інноваційного розвитку країни. Можна зробити висновок, що за результатами міжнародного оцінювання інноваційності економіки України в період з 2019 по 2023 роки спостерігалось зниження результативності її інноваційної діяльності за всіма індексами. Це обумовлено скороченням видатків на дослідження і розробки, а також освіту в країні, недостатнім рівнем розвитку інноваційної інфраструктури та недостатньою охороною прав інтелектуальної власності.

2.3 Фінансовий аналіз діяльності комерційних банків (на прикладі ПАТ Приватбанк за 2021-2023 роки)

ПАТ КБ «ПриватБанк» є банком, який діє на міжрегіональному рівні в Україні та спрямований на задоволення потреб клієнтів усіх форм власності. Діючий від 7 лютого 1992 року у формі товариства з обмеженою відповідальністю за установчим договором, ПриватБанк отримав реєстрацію в Національному банку України 19 березня 1992 року. Згідно зі статутним договором від 6 липня 2000 року, банк був реорганізований у закрите акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк». А 30 квітня 2009 року було змінено тип банку на публічне акціонерне товариство КБ «ПриватБанк».

Організаційно-правова форма банку - акціонерне товариство, яке є державним банком та приватним товариством, відомим як АТ КБ «ПриватБанк». Усі акції статутного капіталу банку належать державі, яка набула право власності у грудні 2016 року.

Функції управління корпоративними правами держави в банку виконує Кабінет Міністрів України, який також здійснює вище управління банком. Управління проводиться відповідно до законодавства та компетенції Конституції України, Цивільного кодексу, Господарського кодексу, а також законів «Про банки та

банківську діяльність», «Про Національний банк України», «Про акціонерні товариства» та інших.

Метою діяльності АТ КБ «ПриватБанк» є надання банківських послуг. Банк залучає кошти та банківські метали від клієнтів, відкриває та управляє поточними рахунками, розміщує кошти та банківські метали на власних умовах та ризику.

Статутний капітал АТ КБ «ПриватБанк» становить 206,059,743,960 гривень, поділений на 735,927,657 простих іменних акцій з номінальною вартістю 280 гривень кожна. Прибуток формується з надходжень від банківської діяльності, після покриття витрат та оплати податків та інших платежів.

ПриватБанк – найбільший банк України, що надає повний спектр фінансових послуг для корпоративних та індивідуальних клієнтів. Органи управління включають вищий орган управління, наглядову раду та правління. Структура корпоративного управління АТ КБ «ПриватБанк» наведена на рисунку 2.5.

Наглядова рада має відповідальність за створення комітетів аудиту та ризиків, а також для розв’язання питань, пов’язаних із винагородою посадових осіб. Основні завдання наглядової ради включають:

- Затвердження стратегії, основного плану дій, бюджету, бізнес-плану і т. д.;
- Контроль фінансово-господарської діяльності банку;
- Формування порядків роботи та планування аудиту;
- Контроль ефективності управління;
- Контроль конфліктних ситуацій у банку та їх вирішення;
- Виконання різних функцій, не вказаних раніше, які визначаються законодавством України та внутрішніми документами банку.

законодавством України та внутрішніми документами банку.

Станом на 01.08.2021 року АТ КБ «ПриватБанк» мав мережу з 1574 відділень та понад 7300 банкоматів по всій Україні [38]. Цей показник робить його другим за Ощадбанком, але за період з 2016 по 2023 роки було зафіксовано найбільше зменшення кількості відділень, а саме на 1300 за 6 років (рисунки 2.6).

Місія АТ КБ «ПриватБанк» – «допомагати економіці розвиватися, бізнесу: зростати, а приватним клієнтам – здійснювати мрії, надаючи фінансові послуги найвищої якості» [38].

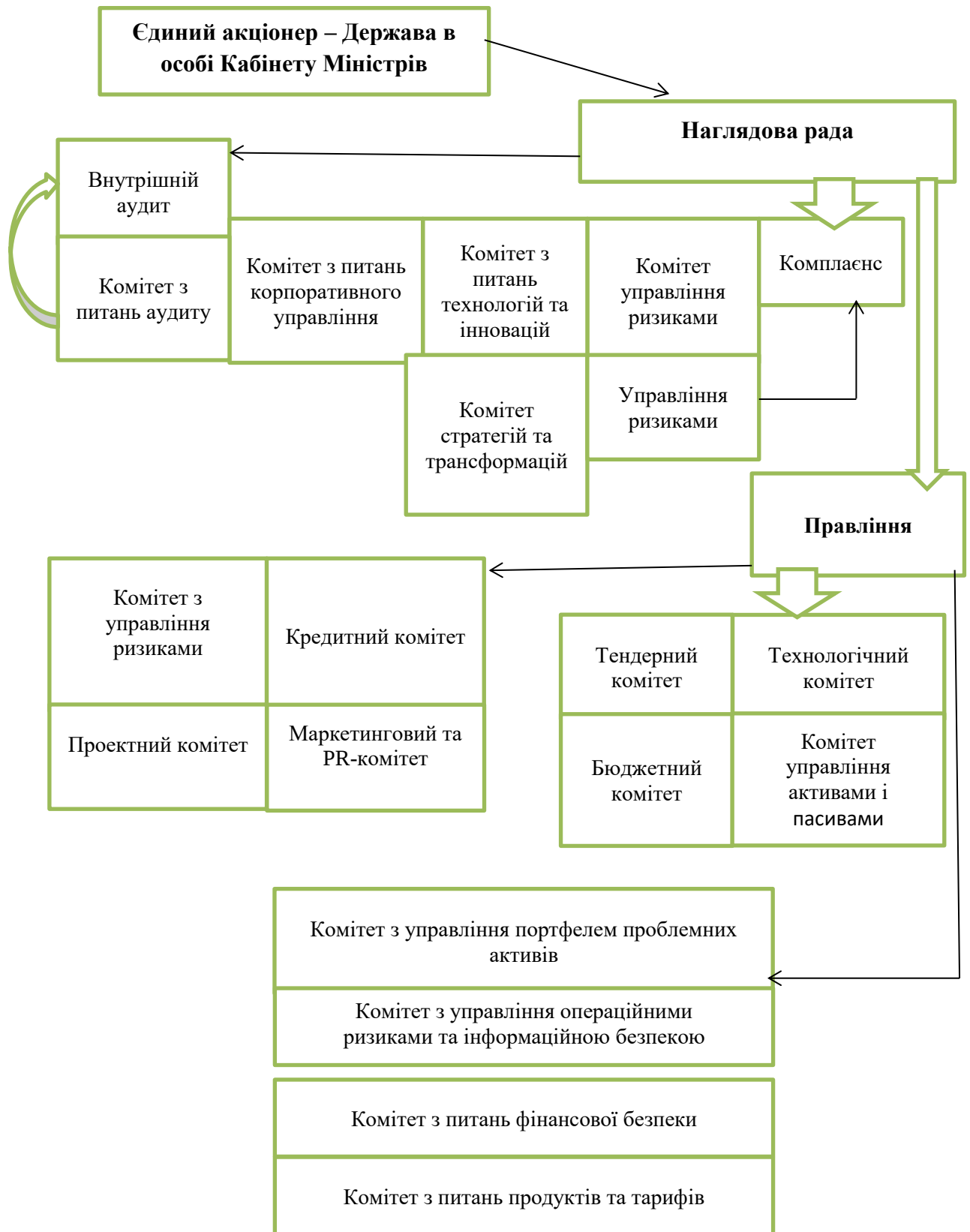

Рисунок 2.5 - Структура корпоративного управління АТ КБ «ПриватБанк»

Джерело: складено автором за даними ПриватБанку

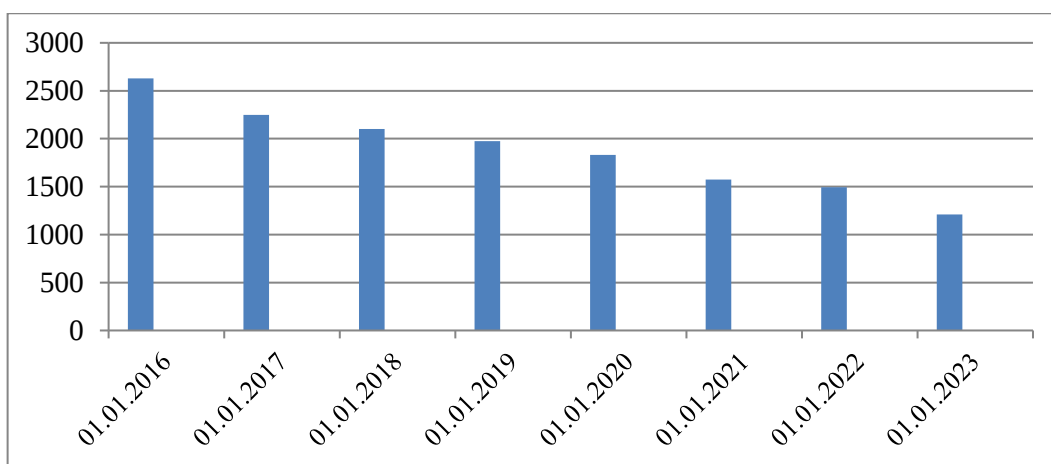

Рисунок 2.6 - Кількість діючих банків на території України у 2016-23 рр.

Джерело: складено автором за даними НБУ

Ресурсами АТ КБ «ПриватБанк» є власні кошти банку (статутний капітал, резервний фонд, резерви на покриття ризиків, нерозподілений прибуток) та залучені кошти банку (кошти на поточних та інших рахунках клієнтів, кошти підприємств та організацій залучені у формі депозитів, кошти населення, залучені у формі вкладів, кошти отримані від кредиторів). АТ КБ «ПриватБанк» є одним з найбільш надійних банків України (рисунок 2.7).

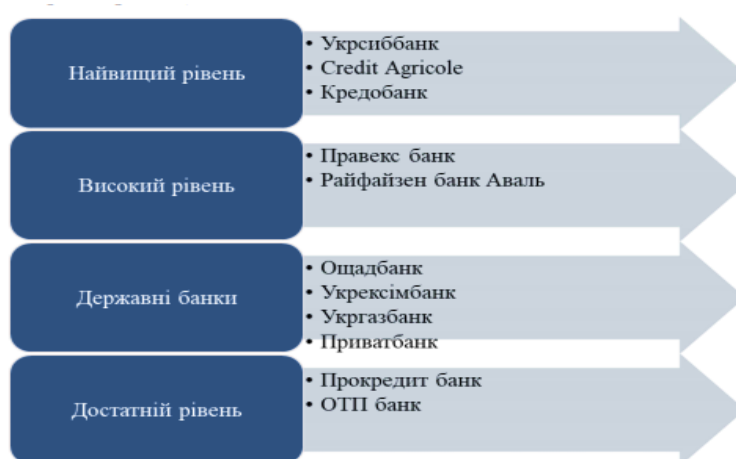

Рисунок 2.7 - Найбільш надійні банки України

Джерело: складено автором за даними НБУ

Згідно з рейтингом Міністерства фінансів України, АТ КБ «ПриватБанк» за результатами 2022 року потрапив до десятки найкращих банків України за кількома показниками і визнаний найкращим на банківському ринку країни.

Структура корпоративних клієнтів банку на 2022 рік представлена наступним чином: 1) Юридичні особи: 65,7% співпрацюють; 2) Суб'єкти підприємницької діяльності – фізичні особи (СПД ФО): 75,4% співпрацюють.

ПриватБанк є одним із найбільш інноваційних банків у світі. Десять років тому він став піонером у використанні одноразових SMS-паролів (рисунок 2.8). Серед останніх інновацій у банку можна відзначити впровадження платіжного мінітермінала для входу в Інтернет-банк за допомогою QR-коду, систему онлайн-інкасації та різноманітні мобільні додатки (Додаток І).

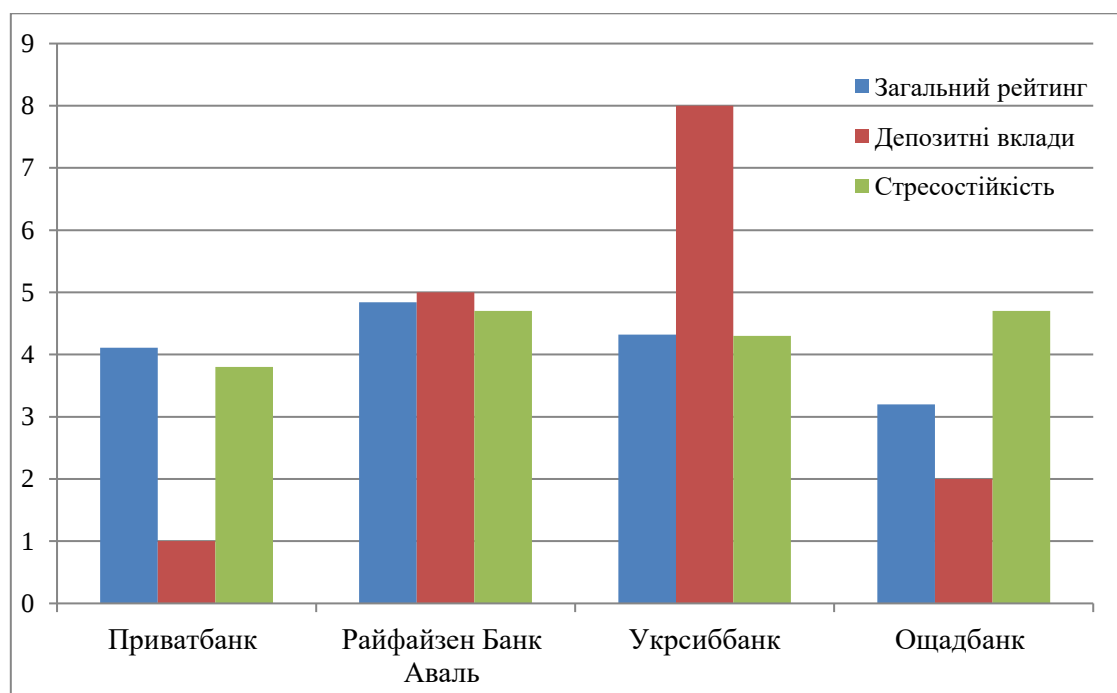

Рисунок 2.8 - Рейтинг комерційних банків, за оцінкою Міністерства фінансів України за результатами 2022 року

Джерело: розраховано за даними НБУ

Минулий рік відзначився для АТ КБ «ПриватБанк» значущими змінами, оскільки було впроваджено ряд інноваційних проектів. Головною метою банку

залишається постійне покращення якості обслуговування клієнтів відповідно до вимог законодавства.

У банку активно розвивається сектор кредитування, постійно удосконалюються продукти та послуги, а також продовжують впроваджувати інновації, такі як «data-science та machine-learning». Методи управління в банку стають більш гнучкими, зокрема, використовуються «agile» методи. У 2019 році було оновлено мобільний додаток Приват24 [38], яким користуються близько 10 мільйонів клієнтів. АТ КБ «ПриватБанк» є одним з перших у Європі, хто впровадив технологію FacePay для оплати за допомогою фотоаутифікації. Банк продовжує розширювати мережу банкоматів і терміналів, вдосконалюючи програмне забезпечення та додаючи нові можливості послуг.

Станом на 1 серпня 2020 року АТ КБ «ПриватБанк» мав 19 994 банкоматів і самообслуговуючих терміналів. Частка вкладників становила 61,00%. Кількість відділень становила 1 750, кількість виданих карток складала 23 961 396 одиниць, а частка кредитів на товари становила 44% від загального обсягу кредитів на товар в Україні [33]. Щодо характеристики активів банку (рисунок 2.9), можна відзначити, що їхній обсяг за період з 2021 по 2023 роки збільшився на 201 174,9 мільйона гривень, що становить зростання на +34,36% відносно попереднього періоду.

Оцінюючи зобов'язання досліджуваного банку (рисунок 2.9), можна відзначити, що дана величина зросла протягом періоду з 2015 по 2023 роки. Точніше, абсолютний приріст склав 173 047,1 мільйона гривень, що відповідає +12,93% у відносному вираженні.

При оцінці капіталу (рисунок 2.10) АТ КБ «ПриватБанк» за період з 2015 по 2023 роки варто відзначити, що збільшення цієї величини склало 21 580,9 мільйона гривень (+49%).

Аналізуючи економічні показники АТ КБ «ПриватБанк», можна відзначити, що станом на 1 серпня 2023 року банк зафіксував прибуток у розмірі 35,72 мільярда гривень, порівняно з прибутком на початку 2021 року, який склав 33,56 мільярда гривень (Додаток Д). Зростання прибутку було досягнуте переважно внаслідок

збільшення комісійних доходів від обслуговування клієнтів та виконання банківських операцій.

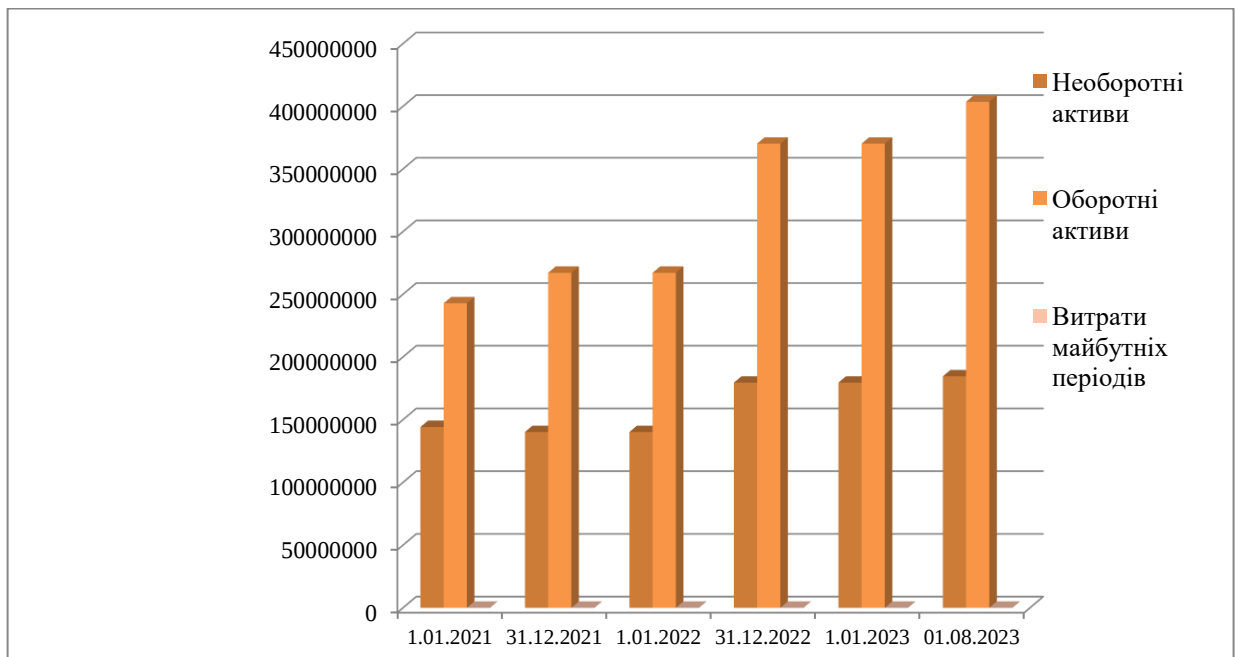

Рисунок 2.9 - Склад активів АТ КБ «ПриватБанк» (млн.грн.)

Джерело: складено автором за даними ПриватБанку

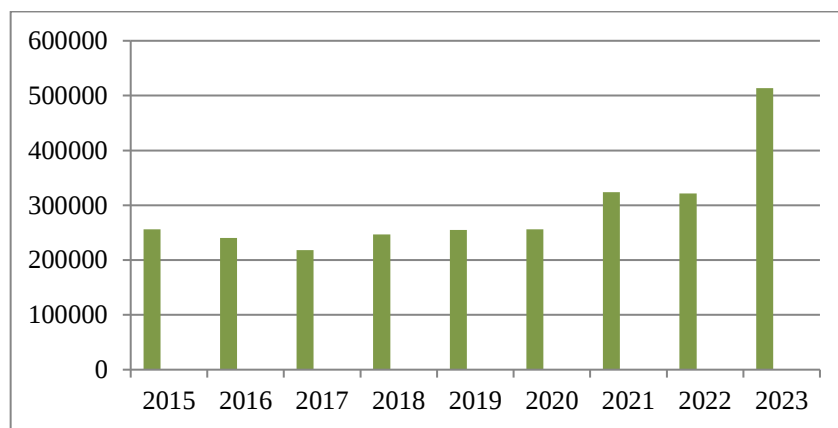

Рисунок 2.9 - Величина зобов'язань АТ КБ «ПриватБанк» (млн.грн.)

Джерело: складено автором за даними НБУ

У Додатку Е наведено показники фінансових результатів «ПриватБанку».

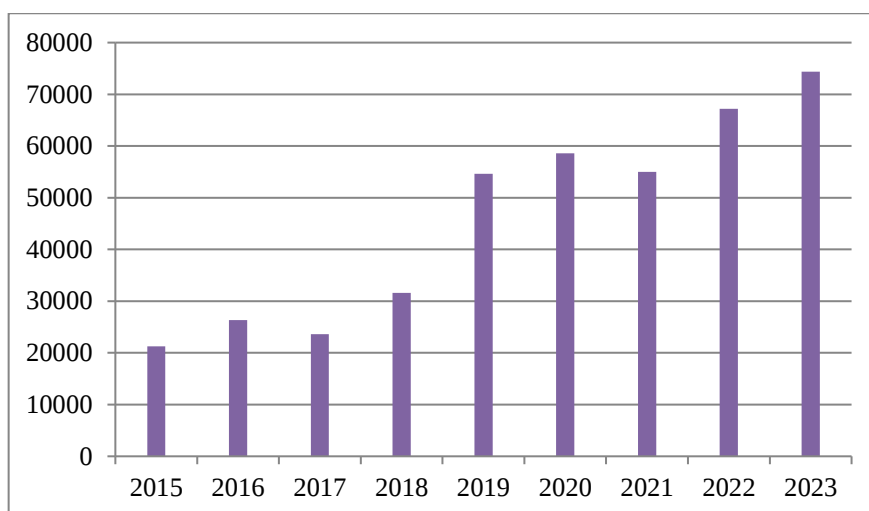

Рисунок 2.10 – Величина капіталу АТ КБ «ПриватБанк» (млн. грн.)

Джерело: складено автором за даними НБУ

Щодо міжнародних рейтингів АТ КБ «ПриватБанк», слід відзначити наступне:

- У червні 2022 року міжнародне рейтингове агентство Moody's підняло рейтинги ПриватБанку. Базова оцінка кредитоспроможності зросла з «саa1» до «b3», рейтинг за депозитами в іноземній валюті збільшився з «Саa2» до «Саa1», а рейтинг за депозитами в національній валюті піднявся з «Саa1» до «В3». Прогноз за рейтингом по депозитах змінився з «позитивний» на «стабільний». Ці зміни свідчать про високий рівень рентабельності банку, стабільні комісійні доходи, низьку залежність від ринкового фінансування та високий рівень ліквідних активів.

- У квітні 2020 року змінено прогноз за даними рейтингу агентства FitchRatings для семи українських банків на «стабільний» з «позитивного», включаючи АТ КБ «ПриватБанк» [38].

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» – це один із найбільших банків України, який безсумнівно посідає провідну позицію за загальними показниками діяльності і є найбільшою заощаджувальною структурою, обслуговуючи більшість населення країни. Для більшого розуміння економічної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» необхідно провести аналіз фінансово-економічних показників, представлених у Додатку Ж за період з 01.01.21 по 01.08.23 року.

АТ КБ «ПриватБанк» утримує провідні позиції на ринку банківських послуг України у 2023 році. Зростання банківських активів було основною динамікою, спричиненою збільшенням високоліквідних активів (+82 млн грн) та ростом вкладів у цінні папери (+58 млрд грн). Щодо кредитного портфеля банку, його обсяг зменшився на 7,6%, переважно через зменшення обсягу кредитування суб'єктів господарювання на 10,6%. Кредити фізичних осіб за 2023 рік зросли на 5% у відсотковому вираженні. Загальний приріст кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за період з 2021 р. до серпня 2023 р. становить +9 млрд. грн, що у відносному вираженні дорівнює 19%. Ці показники обумовлені зростанням кредитування юридичних осіб (+2,5 млрд грн.) та фізичних осіб (+7,5 млрд грн.). Також у банку впровадили систему управління ризиками, що дозволило знизити вартість кредитних ризиків у 2023 р. на 1,3% (наведено приклад на рисунку 2.11).

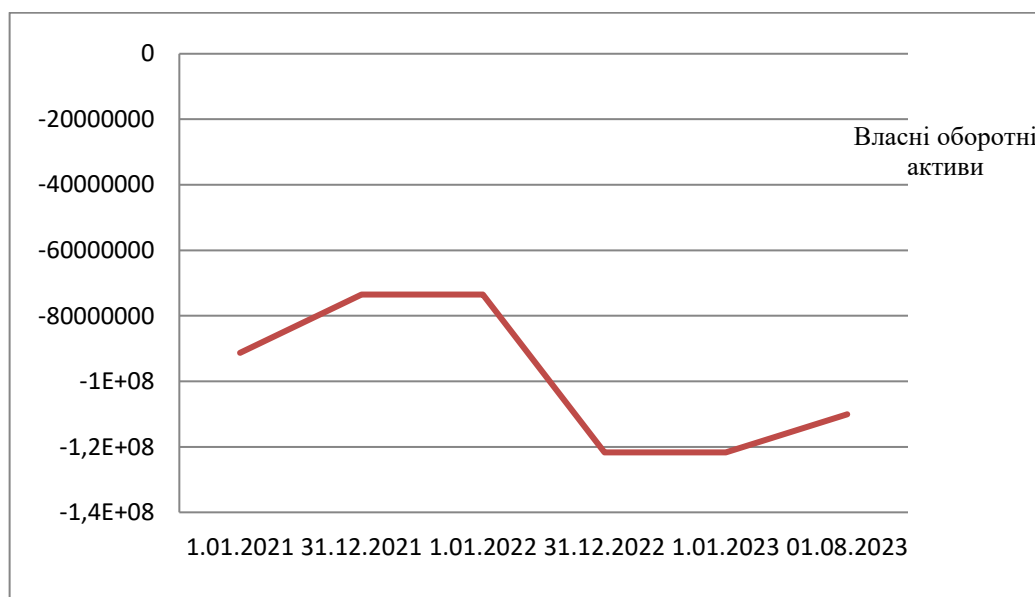

Рисунок 2.11 - Власні оборотні активи ПриватБанку 2021-23 роки (тис. грн.)

Джерело: складено автором за даними звітності ПриватБанку

Для більш ретельного розуміння економічної ситуації в банку, розглянемо основні фінансово-економічні показники та проведемо аналіз ключових економіко-фінансових показників за період 2021-2023 років. Аналізуючи грошові кошти та їх еквіваленти за цей період, важливо відзначити, що їх обсяг зріс у відносному

вираженні на +67,74%. Величина кредитів юридичних осіб збільшилась на +6,51%. Кредити фізичних осіб збільшилися на 4819 млн грн, що відповідає +7,59% у відносному вираженні. Власні оборотні активи АТ КБ «ПриватБанк» виросли у відносному вираженні на +11,34%. Загалом ситуація є позитивною, свідчаючи про ефективність діяльності банку та стабільний зріст активів.

За аналізований період відзначаються значні коливання, але при урахуванні воєнного стану спостерігається позитивна динаміка.

При розгляді фінансових коштів банків у період з 2021 по 2023 роки важливо зазначити, що їх обсяг зріс на +20,9% у відносному вираженні. Депозити юридичних осіб збільшилися на +22,3%, або на 2136 млн грн. Депозити фізичних осіб за цей період зросли на 18983 млн грн, що відповідає +11,1% у відносному вираженні. Капітал АТ КБ «ПриватБанк» збільшився на 21580 млн грн. Загалом, економічна ситуація є обґрунтованою, з ростом депозитів та відповідним збільшенням капіталу банку. Фінансові показники діяльності АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Фінансові показники діяльності АТ КБ «ПриватБанк» у 2021-2023 рр. (млн. грн.)

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне відхилення, +/- (%)		Відносне відхилення, +/- (%)	
				2023 р.	2021 р.	2023 р.	2022 р.
Процентні доходи	24485	30754	33841	9356	3087	138,21	110,03
Процентні витрати	18374	13996	14162	-4212	166	77,07	101,18
Чистий процентний дохід	6111	16758	19679	13568	2921	322,02	117,43
Комісійні доходи	13211	19590	24575	11364	4985	186,01	125,44
Комісійні витрати	3017	4402	6386	3369	1984	211,66	145,07
Чистий прибуток/збиток	397	12846	32670	32273	19824	8229,21	254,32

Джерело: складено автором за даними звітності банку

Під час аналізу процентних доходів у період з 2021 по 2023 роки можна відзначити, що їх обсяг збільшився на 9356 млн грн порівнюючи 2023 рік з 2021 роком, що складає +38,21%. Також варто зазначити збільшення процентних витрат на

+1,18%, або на 166 млн грн. Чистий процентний дохід збільшився на 2921 млн грн, що відповідає +17,43%. Комісійні доходи АТ КБ «ПриватБанк» також зросли на 4985 млн грн, що є +25,44%. Комісійні витрати підвищилися на 45,07%. Дуже важливим показником є чистий прибуток, який зріс від 397 млн грн у 2021 році до 32670 млн грн у 2023 році. Загалом банк виявляється ефективним та прибутковим для держави.

Рентабельність діяльності банку визначається показниками ROA та ROE (рисунок 2.12). Значення ROA понад 1%, що свідчить про рентабельну діяльність. ROE має позитивне значення, яке перевищує мінімальне значення у 15%, вказуючи на ефективне управління акціонерним капіталом.

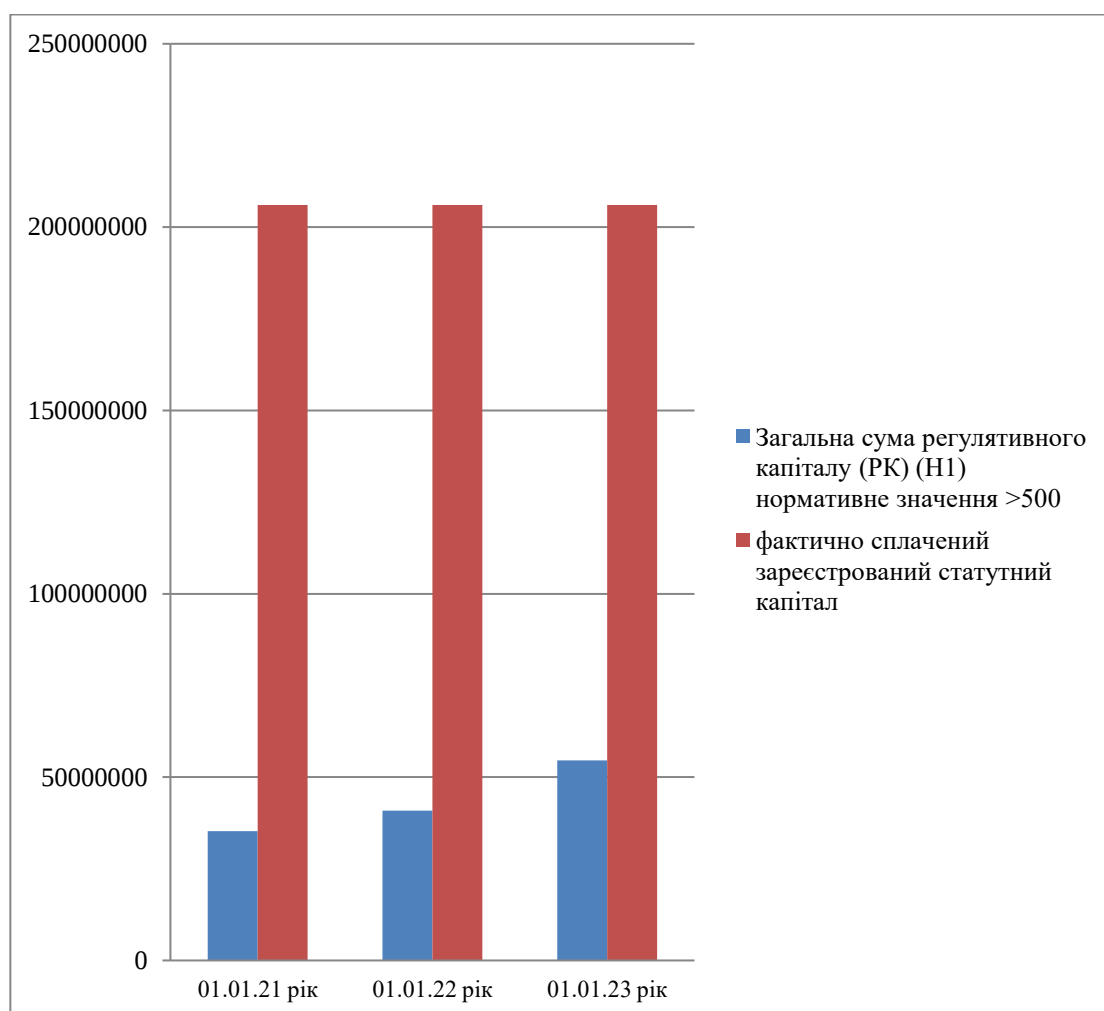

Рисунок 2.12 - Рентабельність діяльності банку (млн. грн.)

Джерело: складено автором за даними НБУ

Показник Н2, який вказує на можливість банку вчасно та повністю розраховуватися зі зобов'язаннями, перевищує нормативне значення 10%, що підтверджує надійність та здатність банку вчасно виконувати фінансові зобов'язання.

Дуже вагомими показником для банків є показники їх ліквідності (Н6), дані щодо яких наведені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Коефіцієнтний аналіз фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк»

Фінансовий показник	01.01.21 р.	01.01.22 р.	01.01.23 р.	01.08.23 р.
Загальна сума регулятивного капіталу (РК) (Н1) нормативне значення >500 млн. грн.	35256910,98	40842923,78	54523488,22	66595976,84
Фактично сплачений зареєстрований статутний капітал	206059743,9	206059743,9	206059743,9	206059743,9
Фактичне значення нормативу Н2 не менше 10%	28,09	18,33	23,78	27,77
фактичне значення нормативу Н3	14,21	9,17	11,90	13,89
Норматив короткострокової ліквідності (Н6) нормативне значення > 60%	0,71	0,76	0,72	-
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) нормативне значення <25%	9,62	8,01	5,22	-
Норматив великих кредитних ризиків Р(8) нормативне значення< 8-кратного розміру регулятивного капіталу	0,0	0,0	0,0	-
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами (інсайдерами Н9) нормативне значення < 5%	0,16	0,08	0,0	-

Джерело: складено автором за даними НБУ

Окрім цього, банк резервує ліквідність, що відображається у перевищенні фактичного значення над встановленим нормативом. Норматив короткострокової ліквідності (Н6) визначає мінімальні активи, необхідні для проведення платежів протягом одного року, і його величина має бути не менше 60%. Банк повністю відповідає цьому нормативу протягом усіх років, що свідчить про високий рівень ліквідності.

Тепер звернемо увагу на коефіцієнт кредитного ризику АТ КБ «ПриватБанк» за період 2021-2023 років. Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється для обмеження можливого кредитного ризику в разі порушення окремим контрагентом своїх зобов'язань. Згідно з регулятивними вимогами, значення нормативу Н7 не повинно перевищувати 25%. «ПриватБанк» завжди дотримується цього нормативу, і фактично його значення не перевищує 17%.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) встановлюється для обмеження концентрації кредитного ризику на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів. Згідно з регулятивними вимогами, значення нормативу Н8 не повинно перевищувати восьмикратного розміру регулятивного капіталу банку. У випадку АТ КБ «ПриватБанк» цей показник не перевищує восьмикратного розміру регулятивного капіталу, що свідчить про адекватність його власного регулятивного капіталу (рисунок 2.13).

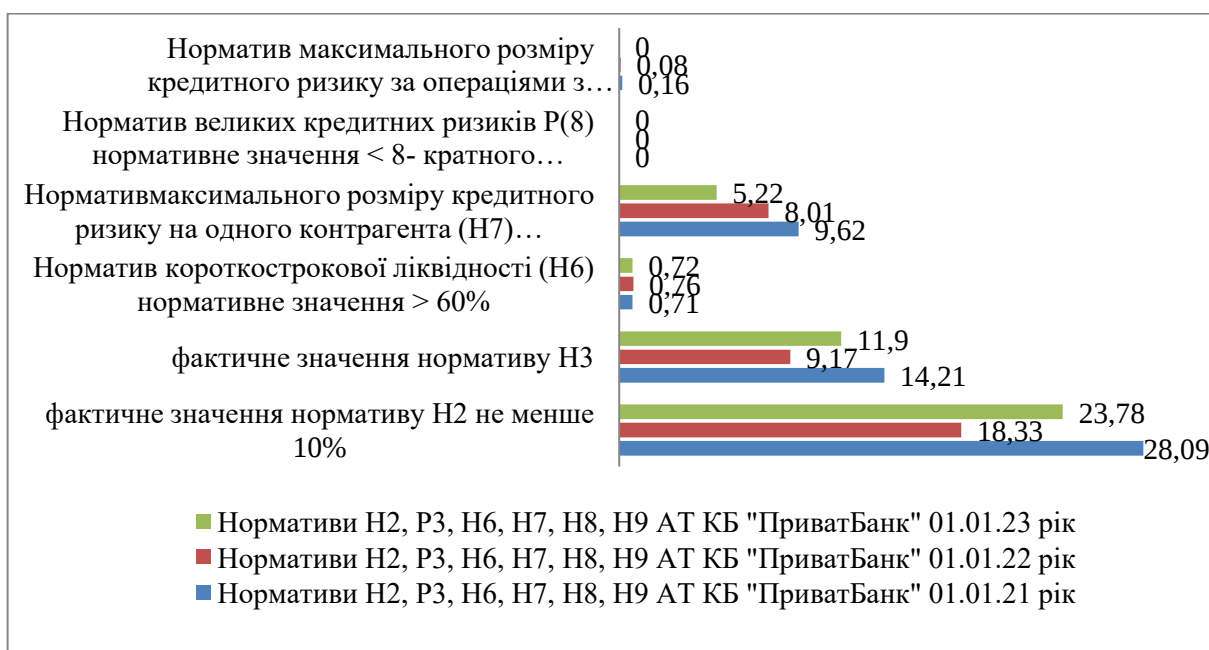

Рисунок 2.13 - Показники діяльності банку (млн. грн.)

Джерело: складено автором за даними НБУ

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств (Н9), наданих одним інсайдером, встановлюється для обмеження ризиків, пов'язаних з операціями інсайдера, які можуть впливати на діяльність банку. Згідно з регулятивними вимогами, значення нормативу Н9 не повинно перевищувати 5%.

На підставі представлених даних відображено, що зобов'язання за період з 2021 по 2023 роки виявляються високими та коливаються в діапазоні від 83% до 89%. Це обумовлено притягнутими фінансовими ресурсами як юридичних, так і фізичних осіб. Попри все це, банк виконує свої зобов'язання протягом двох днів. Загалом можна спостерігати позитивну тенденцію у діяльності банку в цілому. Тобто, його гнучка політика свідчить про те, що керівництво вміло впоратися із ситуацією, наперекір виникненню певних труднощів [34].

Щодо банківських продуктів, які використовуються або яких не вистачає, ми вважаємо, що існує багато технологій, проте не вистачає системності для того, щоб все працювало синхронно. Зараз Україна відійшла від шаблонів, запропонованих заходом, відмовившись від однотипних проектів, які спостерігаються в країнах, таких як Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія. Наразі ці країни діють за принципом слідуємо за вказівками заходу, оскільки більшість проектів фінансуються Європейською спільнотою, яка встановлює правила, що стосуються не лише банківського сектору, а й культурно-мистецького.

Наша точка зору полягає в необхідності розвивати та вдосконалювати продукти, якими клієнти найбільше цікавляться. Іншими словами, слід налагоджувати процеси так, щоб була можливість створювати прості продукти для клієнтів в умовах складних регуляцій та правил. За сучасним жаргоном, це, безперечно, звучало б як найбільш драйвовий онлайн-банкінг. Адже чим ефективніше працює додаток, тим більше клієнтів залучає банк. Якщо ці аспекти систематизувати, то керівництво буде отримувати справжній адреналін, спостерігаючи за тим, як зростає клієнтська база.

Попри парадоксальний характер, спричинений пандемією та війною, які з одного боку гальмують розвиток, а з іншого – надають нові можливості, ринок завжди залишається турбулентним. Змінюються правила гри, настрої команд, технології та

гарантування безпеки, внаслідок чого користувач змушений адаптувати своє споживання. Це вимагає змін від банку, що, в свою чергою, стимулює розвиток ІТ-систем [35].

На сьогоднішній день, будь-який клієнт, незалежно від розміру свого рахунку, прагне забезпечити безпеку своїх заощаджень. Тому потрібно створити систему, яка зможе синхронізувати всі доступні засоби безпеки. Здійснюючи це, банк матиме можливість надавати клієнтам найвищий рівень захисту і довіри.

У світлі цього, протистояння сучасним викликам, таким як пандемія та війна, може слугувати джерелом нових перспектив для розвитку банківського сектору. Зміна підходів до фінансових послуг, адаптація до змін у споживчому поведінці та невідкладне впровадження інновацій можуть визначити успішний розвиток банківської галузі.

Отже, для досягнення успіху в умовах сучасного ринкового середовища, банкам необхідно не лише пристосовуватися до нових реалій, але й активно розвивати й вдосконалювати продукти, спрямовані на задоволення потреб сучасних клієнтів. Такий підхід дозволить створити конкурентоспроможний банківський сектор, який здатний ефективно конкурувати в умовах глобальних трансформацій.

Висновки до розділу 2

Після глибокого аналізу функціонування ринку інновацій банківських продуктів в Україні, на прикладі АТ КБ «ПриватБанк», виявлено кілька ключових аспектів, які слід акцентувати:

- Структура банківської системи: При розгляді законодавчого ракурсу встановлено, що Україна прийняла дворівневу структуру банківської системи, яка відповідає європейським стандартам. Це свідчить про вибір стратегії міжнародної інтеграції та впровадження ефективних фінансових практик для поліпшення фінансової сфери.

- Розвиток ринку інновацій: Визначено етапи формування ринку інновацій у банківському секторі, які тісно пов'язані з етапами розвитку країни та банківської

системи. З'ясовано, що успішний розвиток цього ринку визначається здатністю адаптації до загальних тенденцій економіки та швидкої реакції на їхні зміни.

- Динаміка ринку за 2021-2023 рр.: Відзначено позитивні тенденції у зростанні ключових показників ринку банківських послуг, не дивлячись на виклики 2020 року, пов'язані з пандемією та обмежувальними заходами. Це свідчить про здатність ринку відновлюватися та адаптуватися до змін у навколишньому середовищі.

- Роль АТ КБ «ПриватБанк»: Банк ідентифіковано як корпоративний гравець, активний на міжнародних ринках який обслуговує різноманітний клієнтський базис. Державний статус та функції фінансового агента Уряду визначають стратегічний характер його діяльності, що включає обслуговування різних галузей економіки та активну участь у міжнародних фінансових операціях.

- Особливості функціонування банку в умовах викликів: Звертаємо увагу на винятковий вплив зовнішніх факторів, таких як пандемія та війна, на фінансовий сектор. Відзначено, що багато банків, особливо менших, відчули тиск, що підкреслює важливість адаптації та стійкості в умовах невизначеності.

Отже, ці аспекти вказують на необхідність гнучкості та постійного вдосконалення у банківській галузі для збереження стійкості та ефективності в умовах сучасних викликів. Зміни в економіці та зовнішні обставини вимагають від учасників ринку постійної готовності до викликів, зберігання гнучкості та реакції на негативні впливи.

РОЗДІЛ 3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРОГНОЗИ ЩОДО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ У ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

3.1 Основні напрямки та шляхи забезпечення стабільності банківської системи та розвитку ринку банківських послуг

Сучасне операційне функціонування внутрішнього ринку банківських продуктів супроводжується присутністю різноманітних проблем, які варіюються за своєю природою та типом. Таким чином, для визначення стратегії його поліпшення важливо виокремити основні труднощі. Лише після проведення їх аналізу можна розглядати можливі шляхи їх вирішення. Важливо відзначити, що деякі проблеми на ринку банківських продуктів втрачають свою актуальність з часом, тоді як інші, навпаки, загострюються. Враховуючи це, пріоритетним є визначення та увага до проблем, які тепер мають найбільший вплив та мають системний характер.

Результатом аналітичних досліджень різних вітчизняних економістів та фінансистів, розкривають сучасні проблеми в українській банківській системі та ринку банківських продуктів. Для отримання повної картини ми здійснимо порівняльний аналіз поглядів дослідників та результатів їхніх студій.

Науковці поділяють основні проблеми вітчизняної системи банківських продуктів на групи:

- Висока концентрація капіталу серед найбільших банків;
- Формування найбільшої частини портфеля кредитів та депозитів невеликою кількістю комерційних банків, що може призвести до розширення практики домовленостей та змов великих банків між собою, зокрема у встановленні цін на банківські продукти;
- Нераціональна територіальна структура, а саме нерівномірність розподілу банківської системи та локальний характер банківських ринків, що ускладнює доступ до ринку банківських продуктів та обмежує його можливості;

- Низький рівень капіталізації комерційних банків;
- Велика різниця між обліковою ставкою НБУ та ставками за кредитами комерційних банків, що може зменшити ефективність кредитування для позичальників та стати бар'єром для економічного зросту країни;
- Велика різниця між ставками за кредитами та депозитами комерційних банків, пов'язана із перенесенням частини витрат банків на клієнтів.
- Низькі обсяги кредитування сектору економіки в цілому;
- Проблеми надійності та забезпечення заставою кредитів визначаються як основні виклики, з якими стикається сучасна банківська система;
- Недостатня ефективність механізмів гарантування вкладів та низький рівень довіри до банків також виявилися серйозними аспектами.

Згідно з дослідженням Огородник В. В., проблеми, пов'язані із діяльністю державних банків, стають ще більшим об'єктом уваги. Аналізуючи проблеми капіталізації, невиправдано великої частки держави в активах банків та обмежених можливостей банків з приватним українським капіталом, вона визначила потребу в подальших заходах для зміцнення фінансового стану та стабільності цього сектору.

Золотарьова О. В. визначила також інші актуальні проблеми, такі як збитковість банків та їх низький рівень прибутковості, що виникають з високого рівня негативно класифікованих активів, а також недостатньої кредитної активності, обмеженого доступу до зовнішніх ринків капіталу та низької фінансової грамотності споживачів банківських продуктів.

Зазначені аспекти свідчать (таблиця 3.1) про те, що для подолання сучасних викликів на ринку банківських продуктів необхідні комплексні заходи та системний підхід, які спрямовані на розв'язання конкретних питань, а також на створення сприятливого середовища для стабільної та ефективної роботи фінансових установ.

Ретроспекція на актуальні труднощі у функціонуванні державних банків привертає увагу через дослідження вченого Красмана Н. В. [36]. Зазначені проблеми можна наочно розглянути у описі таблиці 3.2.

Розглядаючи та аналізуючи результати наведених досліджень, варто звернути увагу на різноманітність виявлених проблем та їхня приналежність до різних сфер

банківської діяльності. Ми можемо виділити проблеми загальноекономічного характеру, а також ті, що є характерними для банківської системи та ринку банківських продуктів. Це обумовлено тим, що вчені визначили саме ті проблеми, які, на їхню думку, є найважливішими протягом проведених досліджень.

Таблиця 3.1 - Проблеми діяльності державних банків за видами забезпечення

№ з/п	Види забезпечення	Зміст проблеми
1	Нормативно-правове та методичне забезпечення	1) недосконалість нормативно-правових актів, наприклад в частині державних гарантій для фізичних осіб тощо; 2) відсутність чітко прописаного державного регулювання усіх питань діяльності, наприклад в разі банкрутства державного банку тощо.
2	Організаційне забезпечення	1) висока ймовірність політичного впливу та недоцільного державного втручання у процес прийняття операційних рішень; 2) відсутність дієвої системи незалежного корпоративного управління.
3	Кадрове забезпечення	1) ймовірність недостатньо високої якості управлінських рішень; 2) великий штат персоналу; 3) можливий супротив працівників реалізації стратегій банку та нових орієнтирів діяльності.
4	Техніко – технологічне забезпечення	1) невідповідність технологічного оснащення задекларованій стратегії банку; 2) недостатньо розвинена мережа банкоматів, POS терміналів та пристроїв самообслуговування у частини державних банків.
5	Фінансово-економічне забезпечення	1) низька ефективність діяльності; 2) нерівномірна структура активів банків з державною участю із переважанням облігацій внутрішньої державної позики.

Джерело: складено автором за даними НБУ

В процесі аналізу актуальних проблем ринку банківських продуктів важливо відзначити, що наша мета – не вичерпно розглядати всі наявні проблеми, але визначити системні проблеми, які впливають на ринок банківських продуктів. Розглядаючи їх, можна спрямувати зусилля на поліпшення ефективності діяльності банків та розглянути шляхи для подальшого вдосконалення.

На наш погляд, ключові проблеми функціонування ринку банківських продуктів, які мають системний характер, можна розділити на три групи: економічні, фінансові та організаційно-правові. Розв’язання економічних питань покращить економічний розвиток ринку банківських послуг. Розв’язання фінансових проблем значно покращить фінансові показники банків, а розв’язання питань організаційно-

правового характеру позитивно вплине на умови діяльності банків та підвищить ефективність діяльності державних банків - основних учасників ринку банківських продуктів. Змістовність цих груп проблем та їх зображення наведено на рисунку 3.1.

Таблиця 3.2 - Проблеми функціонування державних банків України

№	Проблеми функціонування банків
1	Нарощення обсягів діяльності внаслідок наявності неринкових конкурентних переваг;
2	Нижча прибутковість в порівнянні з приватними банківським установами, відсутність чіткої спеціалізації бізнесу;
3	Неефективність розподілу кредиту та високий обсяг збитків;
4	Корупційні ризики;
5	Проведення політики кредитування підприємств, що перебувають у колі бізнесових та політичних інтересів;
6	Формування значної частки кредитного портфеля банків із часткою держави не на ринкових засадах;
7	Зменшення якості фінансового посередництва;
8	Активне кредитування державних підприємств, які не можуть залучити кредитні ресурси в приватних банках через незадовільний фінансовий стан;
9	Діяльність, яка не заснована на принципах максимізації видачі на вкладений капітал;
10	Зростання рівня політизованості банківського сектору;
11	Відсутність зрозумілих бізнес-моделей;
12	Кредитування неякісних позичальників, що призводить до погіршення якості кредитного портфеля державних банків.

Нижче показано найбільш вагомі проблеми функціонування комерційних банків.

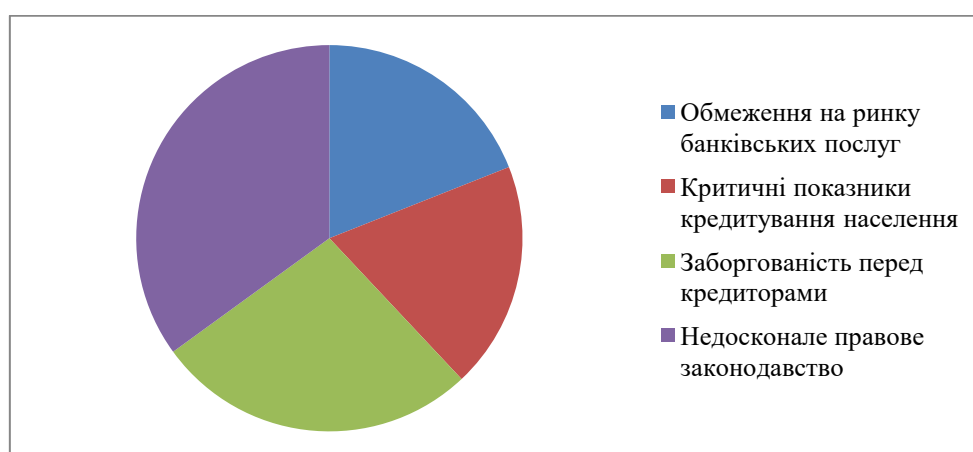

Рисунок 3.1 - Основні групи сучасних проблем функціонування ринку банківських послуг

Ми переконані, що до цих груп може відноситися багато інших проблем функціонування ринку банківських продуктів, але саме ці проблеми визначаються як системні та мають найбільший вплив на функціонування банківського ринку та його учасників, тому їх вирішення потребує термінової уваги.

Спробуємо коротко схарактеризувати проблеми, що належать до кожної групи, та розглянемо можливі шляхи їх вирішення.

- Економічні проблеми. При аналізі світового досвіду ринків банківських послуг виділяється проблема доступності для споживачів. У розвинених країнах майже всі категорії населення та підприємства користуються різноманітними кредитами завдяки низьким ставкам, довгостроковим умовам та лояльним умовам. Це сприяє збільшенню учасників на ринку та потужнішим фінансовим ресурсам.

Обмеженість національного банківського ринку, передусім, є результатом високої вартості кредитних ресурсів, що призводить до недостатнього попиту на банківські послуги. Процедури та необхідність великої кількості документів в банках додатково ускладнюють доступ суб'єктів господарювання на банківський ринок.

Також до гострих економічних проблем слід віднести низький рівень довгострокового та інвестиційного кредитування, які щороку зменшуються. Розв'язання цих проблем вимагає здешевлення фінансових ресурсів, що можливо досягти шляхом розвитку економіки та поліпшення економічної ситуації в країні. Шлях розв'язання економічних проблем передбачає реалізацію «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [37].

- Фінансові проблеми. Основним викликом у цьому сегменті на сучасному етапі є високий рівень проблемної заборгованості та неробочих кредитів, що накопичилися в банківській системі. В Україні протягом останніх років частка неробочих кредитів залишається надзвичайно високою і на початок 2020 року складала 48,4%. Станом на 01.10.2020 року цей показник в банківській системі перевищив 510 млрд грн.

НБУ визначає неробочі кредити як результат застосування низьких стандартів оцінювання платоспроможності позичальників, недостатнього захисту прав кредиторів та практики кредитування пов'язаних осіб. Такі кредити потребують формування резервів та становлять значний тягар, особливо для державних банків, на

які припадає близько 75% всіх таких кредитів. Розв'язання цієї проблеми включає реструктуризацію, продаж або списання боргів. Розвиток вторинного ринку неробочих активів є критично важливим для внутрішньої банківської системи.

- Організаційно-правові проблеми. У цьому контексті виокремлюються дві основні групи: правові та організаційні аспекти діяльності державних банків. Перша група пов'язана з надійністю захисту прав банку як кредитора, ефективністю судової системи, правоохоронних та виконавчих органів. Оцінка ризиків та результати банківських рішень щодо кредитування значною мірою залежать від цих аспектів. В цьому випадку, слід здійснити на законодавчому рівні. Навіть після прийняття законів, спрямованих на вдосконалення процедур банкрутства, підвищення захисту прав кредиторів та ефективності виконавчої служби, ситуацію слід подальше вдосконалення, особливо у судовій системі, яка розглядає господарські справи.

Щодо державних банків, їхню роль на банківському ринку слід розглядати як важливу для забезпечення фінансової стабільності країни. Згідно з міжнародним досвідом, державні банки грають ключову роль в кризові періоди для забезпечення фінансової безпеки. У розвинених країнах частка активів державних банків зазвичай не перевищує 10%, що свідчить про те, що держава поступово виходить з капіталу банків після подолання криз. В Україні банки з державною часткою складають понад 60% активів, що є високим показником. Сучасні проблеми державних банків, такі як політично-адміністративний вплив та низька ефективність, потребують рішучого вирішення для підвищення їх ефективності. Сучасні державні банки повинні бути спрямовані на реалізацію державних проектів та програм, а також на довгострокове фінансування важливих інноваційних та інвестиційних проектів.

На сьогодні, держава відіграє важливу роль у розв'язанні проблем, пов'язаних із функціонуванням ринку банківських послуг та розвитком банківської системи. Головним завданням є створення умов для успішної імплементації ринкових стратегій та ефективних стратегій розвитку та реформування. Однією з ключових програм є «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору», яку розробило Міжнародне валютне управління (МВУ) за участю Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ), Європейського банку реконструкції

та розвитку (ЄБРР) та інших міжнародних фінансових установ [39]. Згідно з МВУ, основні завдання реформування включають корінний перегляд принципів та механізмів корпоративного управління державними банками, а також зосередження на бізнес та операційних моделях для досягнення максимальної ефективності. Наголос робиться на максимальній орієнтації державних банків на цільові клієнтські сегменти, задоволенні потреб клієнтів, збільшенні доходів та реформуванні операційних моделей.

Основні напрями реформування державного банківського сектору включають впровадження стратегій для окремих державних банків, зменшення частки неробочих активів у їхніх балансах, управління державними банками та зменшення присутності держави та державних підприємств в банках державного сектору.

Мета реформи полягає в удосконаленні принципів управління, підвищенні конкурентоспроможності та ефективності, а також у реалізації економії коштів та залученні додаткових ресурсів до бюджету. У разі успішного впровадження реформ державні банки будуть працювати за зміненими моделями функціонування та управління, що визначить їх нове місце та роль на ринку банківських послуг. Очікується, що реформування дозволить покращити їхню ефективність (Додаток 3), забезпечить задоволення потреб різних клієнтських груп та сприятиме розвитку фінансової системи в цілому.

Додатковою комплексною програмою, яка була згадана раніше, є Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Ця стратегія визначає напрямки реформування фінансового ринку та реалізується за участю НБУ, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), а також міжнародних фінансових організацій та ФГВФО.

Основною метою стратегії є формування та подальший розвиток банківського та небанківського ринку відповідно до міжнародних стандартів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, а також іншими міжнародними зобов'язаннями України. Автори цієї стратегії стверджують, що вона полягає в створенні прозорого, конкурентоспроможного, стабільного та високотехнологічного фінансового сектору в

країні. Автори стратегії вважають, що фінансовий сектор має бути орієнтований на задоволення потреб економічних суб'єктів країни (держави, компаній та громадян) у фінансових послугах. Основні напрямки стратегії відображені на рисунку 3.2.

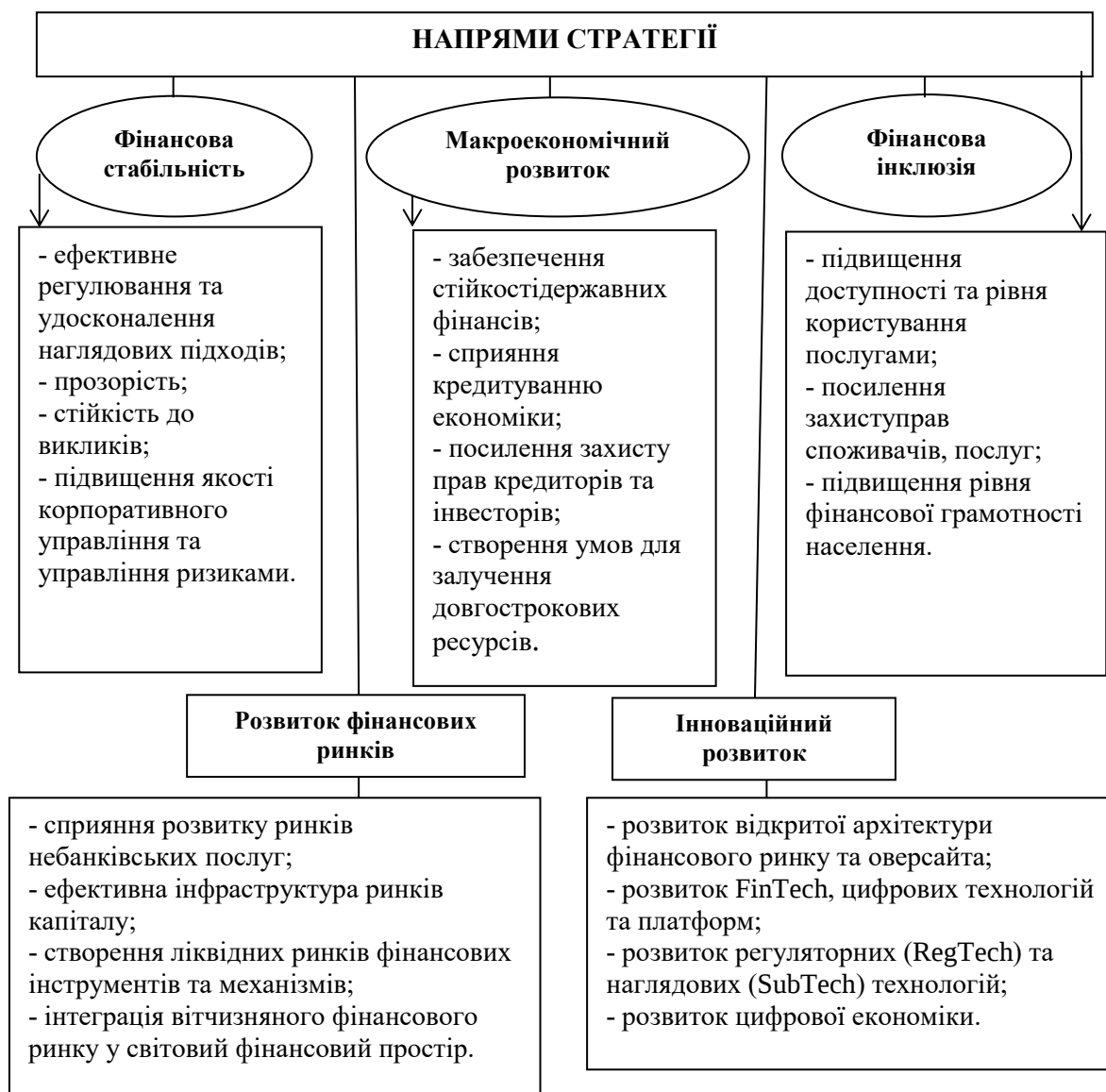

Рисунок 3.2 - Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року

Джерело: складено автором за даними НБУ

Внаслідок впровадження стратегії передбачається покращення ключових фінансово-економічних показників економіки та банківського сектору, включаючи:

- зменшення частки тіньової економіки до 20% ВВП;
- скорочення обсягів неробочих кредитів з 52,9% до 10%;

- зменшення частки валютних кредитів та депозитів до 30%;
- скорочення частки активів державних банків в банківській системі з 60,1% до 25% [37].

Аналізуючи зміст стратегії, ми вважаємо, що досягнення поставлених цілей на банківському ринку можливе за умови збереження рентабельності банків, яку вони демонстрували у 2019 році. Проте, враховуючи поточний контекст, ми схильні вважати це малоімовірним.

Для більш ясного уявлення ми проілюструємо основні сучасні системні проблеми на ринку банківських послуг та поточні шляхи їх вирішення.

Як видно, функціонування поточних ринків банківських продуктів розподіляється за різними параметрами походження та спрямованості і зазнає впливу проблемних факторів, що відносяться до різних функціональних сфер. Проблеми, пов'язані із функціонуванням ринків банківських послуг, мають як загальноекономічний, так і спеціалізований характер.

Особливу увагу слід звернути на проблеми системного характеру. Для розв'язання системних питань на цьому етапі, роль держави полягає в формуванні та втіленні ефективних стратегій реформування та розвитку як фінансового (банківського та небанківського) ринку капіталу, так і його учасників, зокрема державних банків.

В останні роки бенчмаркінг став одним з найефективніших методів для покращення бізнесу та одним з найпопулярніших інструментів управління. Деякі організації за кордоном вже успішно використовують бенчмаркінг для підвищення ефективності свого бізнесу. Швидке поширення інновацій завдяки бенчмаркінгу передусім характерне для фондових і валютних бірж, комерційних банків, торгівлі та сфери послуг.

3.2 Рекомендації щодо впровадження нових банківських продуктів у діяльність АТ ПриватБанку на основі бенчмаркінгу

Ідея і термінологія бенчмаркінгу виникли наприкінці 1950-х років, коли багато компаній розпочали розробляти теорію, що ґрунтується на порівнянні своїх ключових показників не лише з конкурентами, але й з найбільш успішними компаніями у своїй галузі та в інших галузях. Методи, розроблені на основі цієї теорії, допомогли компаніям коригувати свої стратегії з метою зниження витрат, збільшення прибутку і, що найважливіше, адаптації кращих практик до постійно змінюваних умов бізнес-середовища.

Поняття бенчмаркінгу – це метод підвищення ефективності роботи виробництва і бізнес-процесів шляхом використання досвіду найкращих практик успішних компаній, власних підрозділів та окремих фахівців.

Бенчмаркінг дозволяє зрозуміти методи пошуку та визначення того, що інші компанії роблять найкраще та вдосконалювати і впроваджувати їхні методи. Ці компанії, які можуть бути конкурентами, проте найбільш успішні позичають ідеї часто від компаній, що працюють у зовсім різних галузях, регіонах, ринках та країнах.

Бенчмаркінг – це вивчення внутрішніх функцій, принципів роботи та практик компанії з метою виявлення найкращих практик, аналізу діяльності власної організації, виявлення недоліків у функціонуванні організації, усунення виявлених недоліків, створення мотивації для постійного вдосконалення працівників, зокрема якості та продуктивності роботи, рівня освіти та кваліфікації [36].

Аналіз досконалості, що широко використовується в бенчмаркінгу, передбачає переважно покращення операційних та стратегічних показників організації в цілому. Цей підхід сприяє створенню корпоративної культури, що підтримує головні цілі, такі як навчання та мотивація персоналу для постійного вдосконалення, зокрема у питаннях якості та продуктивності.

Такий підхід допомагає орієнтувати та керувати процесом розвитку, коли організація приймає підприємницьку культуру, працівники не тільки погоджуються з

нею, але й активно прагнуть подальшого вдосконалення цих процесів. Це сприяє розв'язанню проблеми залучення персоналу до підприємницьких інтересів.

Головне завдання керівників – створити мотивацію для самовдосконалення співробітників та впровадити методи розвитку людських ресурсів, які приносять користь організації більше, ніж окремим працівникам.

Поняття відкритих інновацій можна розглядати як явище, що існує в розвинених та цивілізованих ринкових середовищах. Процес відкритих інновацій передбачає вільну та спонтанну взаємодію багатьох незалежних суб'єктів, включаючи окремі особи та організації, в умовах високого рівня конкуренції та динамічного глобалізованого ринкового середовища. Відкриті (іноді також закриті) інновації та їхні процеси встановлюють високі стандарти для якості економічних, наукових, політичних та правових інститутів, що створюють середовище для генерації, впровадження та використання інновацій.

Цифрові фінанси стають ключовим аспектом для цифровізації економіки через кілька важливих аспектів. Вони сприяють розвитку безготівкової економіки, полегшуючи електронні платежі та перекази, зменшуючи обіг фізичних грошей та підвищуючи ефективність фінансових операцій. Більша фінансова інклюзія стає можливою завдяки цифровим фінансовим послугам, які роблять фінансові послуги доступнішими для різних верств населення. Цифрові технології в фінансовому секторі дозволяють створювати нові продукти та послуги, оптимізувати процеси та покращувати обслуговування клієнтів. Розвиток фінтех-рішень, використання штучного інтелекту та блокчейну відкривають нові можливості для інновацій.

Розширення цифрових фінансів також вимагає підвищення рівня кіберзахисту. Фінансові установи повинні інвестувати в кіберзахист, щоб захистити конфіденційні дані клієнтів і забезпечити надійність фінансових операцій.

Усі ці аспекти цифрових фінансів сприятимуть впровадженню нових технологій у фінансовий сектор і створюватимуть нові можливості для ефективного управління фінансами та економічного розвитку. Цифрові фінанси стали обов'язковою складовою сучасної цифрової економіки.

Загальна мета впровадження нових банківських продуктів на основі

бенчмаркінгу полягає в підвищенні якості обслуговування клієнтів та збільшенні прибутку банку. ПриватБанк пропонує різноманітні банківські послуги для своїх клієнтів. Проте слід зазначити, що банк постійно розвиває свій асортимент послуг. Нижче представлені основні банківські послуги, які надає ПриватБанк [38]:

1) Поточні рахунки. Клієнти можуть відкривати поточні рахунки для здійснення різних фінансових операцій, використовувати платіжні карти та користуватися інтернет-банкінгом для управління рахунками;

2) Депозити. ПриватБанк пропонує різноманітні депозитні продукти з різними строками та ставками для збереження й збільшення фінансових заощаджень;

3) Кредити і позики. Клієнти можуть оформити різноманітні кредити, включаючи іпотечні, автомобільні, споживчі кредити та інші;

4) Платіжні карти. Банк видавав платіжні карти для різних потреб, включаючи картки для щоденних покупок та міжнародних подорожей.

5) Мобільний банкінг. ПриватБанк розвинув мобільний додаток для клієнтів, що дозволяє здійснювати операції та перевіряти рахунки через смартфони та планшети;

6) Інтернет-банкінг. Клієнти можуть користуватися інтернет-банкінгом для керування рахунками та проведення різних операцій онлайн;

7) Міжнародні перекази. ПриватБанк надає послуги міжнародних переказів для зручності та швидкості отримання та надсилання грошей за кордон;

8) Інвестиційні послуги. Банк пропонує можливості інвестування в різні фінансові інструменти та фонди;

9) Банківські послуги для бізнесу. ПриватБанк надає фінансові послуги для бізнес-клієнтів, включаючи обслуговування рахунків, кредитування та послуги для підприємців;

10) Мікрофінансування та програми для малозабезпечених верств населення. Банк розробив програми для мікрофінансування та спеціальні послуги для малозабезпечених клієнтів, що допомагають їм отримувати доступ до фінансових послуг;

11) Інші фінансові послуги. До асортименту банківських послуг також можуть входити страхування, пенсійні послуги, касове обслуговування та багато інших.

Тому важливо залишатися відкритими до інновацій та вдосконалення, а також активно вивчати ринок та відповідати на зміни, що відбуваються в ньому.

Після успішного запуску нового продукту на ринок і надання клієнтам важливо продовжувати моніторити його ефективність та отримувати звіти від клієнтів. Це допоможе вчасно виявляти можливі проблеми та вимоги для подальших змін та оновлень.

За потреби треба аналізувати і реагувати на зворотний зв'язок клієнтів та підраховувати ключові показники ефективності, такі як обсяги продажів, рівень задоволеності клієнтів та інші. Треба використовувати конкурентний аналіз та стежити за діяльністю інших банків та фінансових установ на ринку. Постійно оновлюйте свої практики та продукти, щоб відповідати змінним потребам і очікуванням клієнтів та завжди залишатися конкурентоспроможними.

Загальна мета впровадження нових банківських продуктів полягає в підвищенні якості обслуговування клієнтів і збільшенні прибутку вашого банку. Тому слід завжди залишатися відкритими до інновацій та вдосконалення, а також активно вивчати ринок та відповідати на зміни, що відбуваються в ньому.

Ці аспекти бенчмаркінгу, впровадження інновацій та розвитку цифрових фінансів допомагають компаніям підвищити їхню конкурентоспроможність та досягти успіху в сучасному бізнес-середовищі. Вони дозволяють компаніям впроваджувати найкращі практики та створювати сприятливі умови для розвитку та зростання.

Розвиток інноваційних банківських продуктів у ПриватБанку до 2025 року базується на кількох ключових аспектах, спрямованих на цифрові фінанси як драйвер цифровізації економіки:

1. Розвиток безготівкової економіки. ПриватБанк бере активну участь у розвитку безготівкових платежів та електронних фінансових послуг. Станом на 2021 рік банк впровадив інноваційну систему онлайн-платежів та мобільного банкінгу, що значно підвищило комфорт клієнтів та прискорило обіг коштів у країні [38];

2. Підвищення рівня фінансової інклюзії. ПриватБанк активно працює над тим, щоб більше людей мали доступ до фінансових послуг. Зокрема, він запустив спеціальні програми та пакети послуг для молоді, малозабезпечених верств населення та підприємців. Це дозволить більшій кількості людей отримати доступ до банківських послуг та розширить їхні можливості;

3. Розвиток інновацій у фінансовому секторі. ПриватБанк активно співпрацює з фінтех-стартапами та впроваджує передові технології у свої послуги. Важливим аспектом є розвиток блокчейн-рішень, які підвищують надійність фінансових операцій та забезпечують безпеку даних клієнтів;

4. Кібербезпека у фінансовому секторі. З 2021 року ПриватБанк удосконалив систему кіберзахисту та вжив заходів для запобігання шахрайству та кібератакам. Це допомогло забезпечити безпеку фінансових операцій та конфіденційність даних клієнтів [38].

До 2025 року ПриватБанк має намір і надалі розвивати та вдосконалювати інноваційні банківські продукти, засновані на цих ключових аспектах, що покращить обслуговування клієнтів та зробить значний внесок у цифрову економіку України.

Для досягнення цієї мети важливо розробити ефективну маркетингову стратегію для просування нового продукту на ринку. Використовувати різноманітні канали та інструменти для залучення клієнтів. Збирати інформацію пов'язану з даними зворотного зв'язку від клієнтів і постійне вдосконалення продуктів відповідно до їхніх потреб. Ця стратегія допоможе банку здобути конкурентну перевагу та зберегти лідерство на ринку фінансових послуг.

Стратегія розвитку ПриватБанку до 2024 року відображає амбіції та готовність банку до змін та вдосконалення. Вона також відповідає вимогам сучасного фінансового ринку та викликам глобальної економічної динаміки.

Один із ключових аспектів стратегії - розвиток бізнесу малого та середнього бізнесу. Ця сфера грає важливу роль у розвитку економіки країни, і ПриватБанк планує активно підтримувати підприємців та підприємства цього сегменту, надаючи їм доступ до фінансових послуг та ресурсів для росту.

Операційна модель, спрямована на досягнення прогресивної ефективності, свідчить про бажання банку забезпечити більшу доступність фінансових послуг для клієнтів, підвищивши якість обслуговування та знизивши витрати.

Фінансова стабільність – це важливий фактор для будь-якого банку. Ефективне управління портфелем неробочих активів та операційна ефективність допоможуть зберегти стійкість та надійність банку в умовах змін на фінансовому ринку.

ПриватБанк також визначив амбіційні фінансові цілі на 2024 рік, включаючи чистий прибуток та рентабельність капіталу. Ці показники свідчать про намір банку підтвердити своє лідерство та забезпечити стабільну та прибуткову діяльність.

Важливо також відзначити, що оновлена стратегія створює фундамент для подальшої приватизації банку. ПриватБанк активно готується до цього процесу, який може забезпечити більше можливостей для розвитку та залучення інвестицій. Завданнями банку залишаються не лише ефективне кредитування та розвиток інновацій, але також зменшення ризиків та підвищення конкурентоспроможності на фінансовому ринку. У цьому контексті, ПриватБанк продовжує зміцнювати свої позиції та готується до яскравого майбутнього.

3.3 Перспективи покращення діяльності ПриватБанку в контексті розвитку банківських продуктів

Сьогодні ринок банківських послуг є особливим і складним середовищем, в якому формуються, розвиваються та змінюються попит і пропозиція на банківські послуги. Сучасні економічні умови вимагають перегляду підходів до діяльності банків на ринку банківських послуг, а також форм і методів надання банківських послуг. Одним з основних механізмів, за допомогою якого банки досягають конкурентних переваг та високої економічної ефективності, є їх здатність швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку та споживчих настроїв. Тому існує раціональна потреба в удосконаленні існуючих інновацій, методів управління та послуг на ринку банківських послуг, а також у впровадженні нових інновацій. Зокрема, теоретичні аспекти інноваційної діяльності на ринку банківських послуг

розглядаються у працях таких науковців, як С.Б. Єгоричева, О.В. Зюбрюк, З.К. Шмігельська, О.В. Метруско. Аналіз актуальних проблем економічного процесу інноваційного розвитку знайшов відображення в роботах І.Ю. Штулера, С.А. Єрохіна та І.В. Паризького [40].

Зважаючи на постійні зміни на вітчизняному ринку банківських послуг, необхідно продовжувати пошук шляхів підвищення ефективності діяльності його учасників за рахунок впровадження інновацій та адаптації інноваційного світового досвіду для практичного застосування у вітчизняній банківській сфері. Для того, щоб дослідити такі процеси, важливо спочатку визначити сутність та зміст терміну «банківська інновація» [41].

Сучасна наука не дає єдиного загальноприйнятого тлумачення поняття «банківська інновація», а існування різних підходів вітчизняних науковців лише підтверджує тезу про особливості ринку банківських послуг. Не вдаючись до детального аналізу теоретико-методологічних підходів до визначення сутності терміну «банківська інновація», зазначимо, що банківська інновація визначається як «використання існуючих банківських послуг і продуктів», інструментів і технологій, а також конкурентних переваг для отримання та збільшення прибутку шляхом впровадження чи вдосконалення послуг. Ми погоджуємося з домінуючим у сучасному науковому середовищі визначенням, під яким розуміється «процес застосування комплексних заходів, спрямованих на вдосконалення використовуваних методів управління та розробку нових банківських послуг і продуктів».

Таким чином, сучасні банківські інновації включають просування існуючих банківських послуг на нові сегменти ринку, ініціювання нових банківських послуг на традиційних сегментах ринку, ініціювання нових банківських ліній, використання нових методів управління, застосування нових інформаційних технологій, удосконалення алгоритмів банківського обслуговування. Сюди можна віднести зниження витрат за рахунок використання нових інформаційних технологій, удосконалення алгоритмів банківського обслуговування тощо.

Таким чином, результатами інноваційного процесу в банках можуть бути не тільки інноваційні продукти та послуги, але й нові управлінські та технологічні рішення для банків і для ринку банківських послуг. Для того, щоб отримати уявлення про сучасні тенденції розвитку та впровадження банківських інновацій, перш за все, необхідно звернутися до світового досвіду. Вивчення банківських інновацій у світі є корисним як для державних інституцій, що займаються становленням та послідовним розвитком національних банківських систем, так і для приватних банків, що працюють на ринку банківських послуг.

Банківські інновації, які привернули найбільшу увагу в останні роки:

1) Компанія TSYS (США) розробила інноваційний програмний інструмент для оцінки шахрайства та управління ризиками під назвою TSYS Foresight Score. Інструмент можна використовувати для точного визначення того, які банківські операції є шахрайськими, і, таким чином, зменшити втрати від шахрайських операцій. Інструмент використовує інноваційні функції штучного інтелекту та найсучасніші алгоритми аналізу транзакцій для виявлення шахрайської діяльності в режимі реального часу.

2) DenizBank (Туреччина) зосередився на боротьбі з внутрішнім шахрайством і розробив інтелектуальний додаток, який поєднує в собі бізнес-інтелект, штучний інтелект і алгоритми самонавчання. Цей програмний інструмент порівнює дані з різних джерел у режимі реального часу для автоматичного виявлення та оцінки ознак внутрішнього шахрайства. Незважаючи на свою складну структуру, інструмент є високоефективним і дозволяє легше виявляти шахрайство у фінансових установах.

3) Банк Америки (США) розробив для своїх клієнтів мобільний додаток ERICA, який поєднує в собі новітні технології штучного інтелекту та предикативної аналітики. програмний продукт ERICA виконує роль фінансового асистента для клієнтів, допомагаючи їм у здійсненні щоденних банківських операцій, надаючи персоналізовані. Він надає поради, полегшує управління фінансами, допомагає оптимізувати витрати та збільшує заощадження. Клієнти можуть взаємодіяти з ERICA у будь-який спосіб, включаючи текстові повідомлення, розмови та дотики до екрану.

4) Королівський банк Канади (RBC) представив мобільний та веб-додатки DRIVE для власників автомобілів. Впроваджуючи цей додаток, банк взяв на себе зобов'язання досягти більш глибокої взаємодії з власниками транспортних засобів за межами традиційного банківського ринку, а також допомогти своїм бізнес-партнерам (автосервісам, майстерням технічного обслуговування та автосалонам) розширити свій бізнес і збільшити прибутки за рахунок збільшення клієнтської бази. для себе. Наразі програмну платформу використовують понад 3 000 спеціалізованих автомобільних компаній та організацій, і кількість користувачів постійно зростає.

5) Банк Alior (Польща) дійшов висновку, що надання співробітникам можливості ефективно спілкуватися призводить до кращої взаємодії та сприяє підвищенню рівня корпоративної культури. Тому банк зосередився на покращенні внутрішньої комунікації. Банк створив зовнішній портал для співробітників, щоб вони могли використовувати свої смартфони для спілкування, обміну інформацією та делегування завдань. Портал дозволяє працівникам надсилати та отримувати інформацію, зберігати дані в хмарі та користуватися відеочатом.

Банк також запровадив власний проект інтелектуальних операцій, що складається з трьох основних модулів. Модуль «Фабрика роботів» автоматизує повторювані процеси, що дозволяє повністю автоматизувати деякі внутрішні процеси та операції банку. Модуль «Контакт-центр» представив віртуальних агентів, які можуть надавати клієнтам всю необхідну інформацію, використовуючи сучасні голосові та аналітичні компоненти. Модуль «Новий бек-офіс» об'єднав окремі внутрішні банківські процеси в єдину систему та розширив можливості використання внутрішніх ресурсів банку.

Таким чином, IT-рішення, розробка та впровадження програмного забезпечення та мобільних додатків продовжують залишатися ключовими трендами світових банківських інновацій. А впроваджені інноваційні рішення спрямовані як на вирішення проблем, з якими стикаються банки, так і на підвищення рівня обслуговування клієнтів. Що стосується вітчизняного ринку банківських послуг, то вважається, що саме щоденне використання Інтернету та стрімке зростання кількості операцій з платіжними картками підштовхнули банки до пошуку шляхів широкого

застосування інноваційних рішень. Тому ПриватБанк може перейняти закордонний досвід впровадження інноваційних змін у своїй діяльності для покращення надання послуг своїм клієнтам. Впровадження нових послуг, або продуктів утримають банк на перших позначках рейтинг успішних банків, та дозволять бути конкурентоспроможним банком [41].

Приклади інноваційних рішень, що впроваджуються вітчизняними банками, включають

- Дистанційний банкінг (мобільний та інтернет-банкінг). Ці інструменти значно спростили доступ клієнтів до найнеобхідніших банківських послуг та зменшили операційні витрати банків на обслуговування клієнтів. Дистанційне банківське обслуговування значно розширилося завдяки використанню соціальних мереж.

- Картки в мобільних телефонах. Використання смартфона для здійснення платежів у торговельній мережі без платіжної картки.

- 24/7 робота терміналів самообслуговування та банкоматів. Облаштування цих зон полегшило доступ клієнтів до банківських послуг, доступних через банкомати та термінали самообслуговування.

- Електронні баланси. Залишки коштів за платіжними операціями автоматично зараховуються на рахунки клієнтів або поповнюють рахунки їхніх мобільних телефонів. Впровадження цієї послуги значно скоротило витрати банків на обробку дрібних платежів.

- Мобільні додатки. Це дозволяє клієнтам банків отримувати доступ до банківських послуг особисто в будь-який час, без необхідності відвідувати банківську установу (наприклад, здійснювати платежі та перекази, купувати іноземну валюту, отримувати звітність, встановлювати ліміти тощо). Сучасна вітчизняна банківська система має високий інноваційний потенціал, який з різних причин не реалізований повною мірою. У сфері інновацій вітчизняні банки слідує загальним тенденціям і схильні використовувати досвід іноземних партнерів або наслідувати лідерів ринку. Власних інноваційних продуктів, послуг чи технологій світового рівня вони, як правило, не мають. Інноваційні зусилля сучасних вітчизняних банків також спрямовані на вдосконалення внутрішніх процесів та систем, які так чи інакше

пов'язані з інформаційними технологіями. Це підтверджують результати опитування українських банків, проведеного у 2019 році в рамках проекту «Трансформація фінансового сектору» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) [41]. Опитування показало, що банки країни вже оновили або планують оновити низку критично важливих процесів і систем в осяжному майбутньому.

П'ятірка найважливіших систем виглядає наступним чином [29]:

- Клієнт-банкінг для корпоративних клієнтів
- Дистанційний банкінг для фізичних осіб
- Інтеграція окремих систем
- Автоматизовані банківські системи
- Мобільний банкінг.

Банки визначили наступні п'ять найбільш пріоритетних процесів:

- Кібербезпека
- Обов'язкова звітність та комплаєнс
- Прийом заявок на банківські послуги через електронні канали
- Аналіз даних для запобігання шахрайству
- Аналіз даних для прийняття бізнес-рішень.

Слід визнати, що вже сьогодні вітчизняні банки стикаються з фундаментальними проблемами в обслуговуванні клієнтів. Працівники контакт-центрів часто не володіють глибокими знаннями про банківські продукти та послуги, інформація на офіційних електронних ресурсах банків є загальною та неповною, а комунікація з клієнтами може бути покращена.

Вищезазначені фактори спонукають клієнтів регулярно відвідувати банк, але такий спосіб надання послуг є найбільш витратним для банку. Крім необхідності вдосконалення базових аспектів банківських послуг, частина з яких може бути вирішена шляхом впровадження банківських інновацій, сьогодні є потреба говорити про глобальні проблеми в інноваційному процесі, які гальмують позитивний розвиток банківських інновацій в країні, та шукати шляхи їх вирішення. Існує необхідність Власний погляд автора на класифікацію проблем банківських інновацій та шляхи їх вирішення представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Перспективи розвитку вітчизняних банківських інновацій

№	Назва	Стислий опис	Шлях вирішення
1	Стимулююча проблема	Регуляторна політика та діюче законодавство не стимулюють вітчизняні банк до здійснення заходів із розробки та впровадження інновацій.	Започаткування пільгового оподаткування для банків, що реалізують інноваційні проекти. (зменшення розміру податку на частину прибутку, який банк інвестує у інновацій).
2	Фінансова проблема	Процес розробки та впровадження банківських інновацій вимагає значних фінансових витрат та не супроводжується швидким отриманням додаткового прибутку. Державним бюджетом України не передбачені видатки на інноваційну діяльність.	Започаткування державної фінансової підтримки або прямого державного фінансування інноваційних проектів. Залучення банками іноземних грантів, для реалізації деяких інноваційних проектів, наприклад, соціального спрямування.
3	Проблема невизначеності	Аналіз показників діяльності банків та стану банківського ринку не дають змогу оцінити прогностичний економічний ефект від впровадження інновацій, як результат - відсутність довгострокової мотивації.	Використання банками власних інструментів аналітичного аналізу для здійснення економічних прогнозів. Довгострокова мотивація буде більш чітко проявлятися по мірі вирішення перших двох проблем.
4	Стратегічна проблема	Відсутність бачення банками в стратегії свого розвитку інноваційного вектору призводить до відсутності цілеспрямованого підходу до здійснення заходів із розробки та впровадження інновацій.	Формування та прийняття банками власних стратегічних програм інноваційної діяльності із чітко визначеними джерелами та обсягами фінансування.
5	Кадрова проблема.	Дефіцит кваліфікованого персоналу, який одночасно може фахово володіти внутрішньобанківськими процесами та новітніми цифровими інструментами. Інертне ставлення власного персоналу банку до інноваційного процесу.	Державне сприяння щодо підготовки трудових ресурсів професійного рівня з огляду на орієнтири зростаючого попиту на персонал. Залучення банками власного персоналу до інноваційного процесу через різні форми стимулювання.

Джерело: складено автором за даними [36]

Особливо актуальними будуть інновації, які направлені на впровадження концептуальних рішень щодо:

1) прогнозування бажань клієнта, коли система оцінюватиме та пропонуватиме клієнту послуги ще до його запиту, а клієнт при цьому зможе отримати їх у фоновому режимі, не витрачаючи на це багато часу та уваги;

2) прогнозування за результатами поведінкового аналізу клієнта, коли система буде визначати потреби клієнта, формувати та пропонувати персональні рекомендації та найбільш вигідні рішення за його поведінкою [40]. В доповнення до цього прогнозу

спробуємо дати власний прогноз щодо тенденцій на ринку банківських послуг, які в найближчій перспективі продовжать підштовхувати банки до впровадження інновацій.

На нашу думку, такими тенденціями будуть:

1. Розширення можливостей для клієнтів. Банки продовжуватимуть удосконалювати технології, які будуть націлені на розширення фінансових можливостей, індивідуальне спрямування та створення максимально зручних умов для клієнта.

2. Удосконалення інструментів. Банки будуть продовжувати удосконалювати програмні інструменти, в тому числі і мобільні додатки, щоб користувач мав змогу отримувати якомога більше банківських послуг.

3. Удосконалення розрахунків. Все більшого використання набуває проведення розрахунків в торгівельних мережах без використання платіжної картки. Тому логічним продовженням цих процесів буде удосконалення відповідних технологій та пошук нових форм проведення розрахунків.

4. Розширення каналів зв'язку. Банки поряд із власними каналами зв'язку продовжать розширювати можливості надання послуг клієнтам за допомогою використання загальнодоступних програмних платформ та мереж.

5. Розширення взаємодії з клієнтами за межами традиційних послуг. Така співпраця банку зі своїми клієнтами може набувати різних форм та мати різне спрямування. Наприклад, сьогодні деякі банки вже розробляють пакети консультативних послуг небанківського спрямування для своїх бізнес-клієнтів на основі використання власної аналітичної інформації, яка допомагає формувати бізнес-ідеї та здобувати конкурентні переваги на ринку.

6. Розширення присутності в мережі Internet. Все більше сфер повсякденного життя стають представленими в мережі Internet, а тому банки будуть продовжувати поєднувати їх із безготівковими розрахунками. Сьогодні, незважаючи на наявні труднощі, українські банки також намагаються дотримуватись світових інноваційних тенденцій. Для успішної розробки та впровадження інновацій вітчизняні банки мають формувати інноваційні стратегії, планово та спрямовано організовувати роботу з їх

впровадження. Розробка та впровадження інновацій може відбуватися через формування функціональних команд із розробників та представників бізнес-напрямів, створення та тестування моделей і пілотних проектів.

При цьому важливо використання коротких часових циклів від прийняття рішення про розробку інновації до практичного її застосування. Вітчизняним банкам необхідно покращувати не лише технології, послуги та механізми їх просування. З огляду на власний досвід ми рекомендуємо банкам також направити свої зусилля на удосконалення:

- моделей та принципів взаємодії з корпоративними клієнтами, оскільки з точки зору отриманого доходу цей клієнтський сегмент є найважливішим для банку;
- форми та інструменти управління власними внутрішньобанківським процесами для підвищення їх ефективності та зменшення операційних витрат.

Щодо першого питання. Корпоративні клієнти забезпечують банку найбільшу частку доходу, тому робота з ними є надзвичайно важливою. Як правило, корпоративні клієнти користуються широким спектром банківських продуктів та послуг, а тому часто змушені контактувати з працівниками різних підрозділів банку або користуватися різними банківськими програмними інструментами. Взаємодія банку з корпоративними клієнтами має вибудовуватися за принципом роботи персонального менеджера, коли один працівник банку забезпечить корпоративному клієнту швидке та якісне отримання всього спектру банківських послуг, проведе вичерпну консультацію, забезпечить надання технічної підтримки тощо. І не тільки в банківській установі, а й віддалено. Корпоративні клієнти також очікують особливих форм обслуговування, а тому облаштування в банках VIP-зон та встановлення для них гнучкого графіку роботи відіграє не останню роль.

Щодо другого питання. Діяльність підрозділів банку визначається внутрішніми нормативними документами (наказами, розпорядженнями, інструкціями тощо). Щоденно підрозділи банку готують та обробляють велику кількість документів. Підрозділи взаємодіють між собою шляхом обміну інформацією (направлення запитів, підготовка відповідей на запити, надання інформації, довідок, тощо). Кожен підрозділ працює з різними масивами інформації (веде статистику, готує аналітичні

матеріали, складає звітність тощо). Часто підготовлені матеріали та документи носять разовий характер. Оригінали документів (кредитні справи, господарські договори, платіжні документи тощо) зберігаються в архіві на паперових носіях, а робота з ними вимагає постійного копіювання. В такій ситуації удосконалення електронного документообороту та створення електронного архіву дозволить зменшити операційні витрати, наприклад, на папір, друкування та копіювання. А подальше поєднання комплексу документообороту та архіву та подальше розміщення на єдиній програмній платформі має спростити доступ до внутрішньобанківської інформації, покращити взаємодію підрозділів та підвищити загальну ефективність внутрішньобанківських процесів. Але для вирішення цього завдання потрібні також відповідні зміни в законодавстві.

Наостанок зазначимо, що впровадження інновацій у банківській сфері є справою затратною та складною, а тому для їх просування потрібне загальне різнопланове спрямування зусиль для досягнення очікуваної ефективності та результативності. І чим якісніше вітчизняні банки зможуть опанувати інноваційні напрямки, тим більш вагоме буде їх місце на ринку банківських послуг в майбутньому.

Висновки до розділу 3

Аналіз та оцінка виявлених проблем на ринку інноваційних банківських продуктів та реалізація заходів щодо їх усунення дозволили зробити наступні висновки:

1) Системні проблеми ринку банківських продуктів (виявлено проблеми як загальноекономічного, так і банківського операційного характеру, що перешкоджають ефективному функціонуванню на ринку).

2) Високий рівень неробочих кредитів, що ускладнює діяльність державних банків.

3) Недосконале функціонування ринку інноваційних банківських продуктів та діяльності державних банків на основі ефективних стратегій реформування та розвитку фінансового сектору.

4) Глобальні банківські інновації. Тематичне дослідження глобальних банківських інновацій, з акцентом на важливості впровадження інформаційних технологій, програмного забезпечення та мобільних додатків.

У другому кварталі 2023 року банківський сектор успішно адаптувався до ситуації в умовах воєнного стану завдяки заздалегідь сформульованим правилам та підтримці з боку Національного банку України. Це відкрило нові можливості для інновацій та вдосконалення фінансових послуг.

Для того, щоб ПриватБанк міг зберегти свою конкурентоспроможність серед інших учасників на фінансовому ринку, пропонуємо впровадження нових банківських продуктів у банку, такі як:

1. Розробка та впровадження інноваційних інструментів управління фінансами через мобільні додатки;

2. Розширення екосистеми фінансових послуг у мобільних додатках, включаючи страхування, інвестиції та кредитування (надасть клієнтам зручний доступ до страхування, інвестицій та кредитів на одній платформі);

3. Вдосконалення систем кібербезпеки: (впровадження передових технологій для захисту інформації клієнтів та забезпечення надійності цифрових онлайн-транзакцій);

4. Запуск програм та ресурсів для підвищення фінансової грамотності клієнтів (дозволять клієнтам краще розуміти фінанси та приймати обґрунтовані рішення щодо вкладень, або інвестування) [40];

5. Співпраця з фінтех-компаніями з метою інтеграції інноваційних технологій (таке запровадження може суттєво підвищити конкурентоспроможність банку);

6. Запровадження мобільних банківських кіосків у постраждалих районах, щоб клієнти могли отримати доступ до банківських послуг без необхідності відвідувати відділення у місцях, де вони найбільш необхідні, зокрема, в районах, що постраждали від стихійних лих. Це може бути - надання банківських послуг у сільській місцевості.

Ці заходи спрямовані на підвищення якості обслуговування клієнтів та адаптацію до мінливого контексту збройного конфлікту.

Після впровадження запропонованих банківських продуктів можна очікувати підвищення ефективності управління фінансовою установою. Загалом, реалізація цих заходів спрямована на зміцнення позицій приватизованих банків у нестабільному середовищі, надання якісних послуг та задоволення потреб клієнтів під час війни.

ВИСНОВКИ

Для вирішення завдань, визначених у роботі, відповідно до встановлених цілей були проведені дослідження, в результаті яких були зроблені висновки теоретичного, методологічного та практичного змісту.

Вивчивши сутність і особливості функціонування ринку банківських послуг, в сучасній науці не існує єдиного загальноприйнятого визначення термінів «банківські продукти» і «послуги банківського ринку», а визначення терміна різниться на законодавчому рівні і в науковому товаристві.

Класифікація банківських продуктів за їх типом не повною мірою відображає істотні характеристики, на відміну від класифікації банківських послуг з визначення їх функцій. Визначення структури банківського ринку за типом споживача, видом обслуговування, географічним охопленням і перспективам розвитку є класичним підходом. Ми визначаємо характеристики банківських товарних ринків, які є загальними для різних фінансових ринків, і відрізняємо їх від інших ринків товарів і послуг.

В результаті вивчення організаційно-правових засад функціонування ринку банківських послуг вони визначені законом і системою нормативних актів загального і спеціального напрямів, особливе місце в законодавстві належить контролю, регулювання і нагляду з боку держави. Особливістю банківського регулювання є поширення міжнародних правових стандартів, які є нормами міжнародного права.

В Україні організаційно-правова основа державного регулювання базується на чинній законодавчій базі та нормативно-правовій базі регулювання, і оскільки банківське регулювання визначило напрям вдосконалення діяльності учасників ринку банківських послуг шляхом впровадження банківських інновацій відповідно до міжнародних правових стандартів, сучасна наука не дає чіткого визначення єдиного загальноприйнятого трактування поняття «банківська Інновація» немає, і її автори приходять до висновку, що класифікація за цими ознаками є найбільш ретельною.

Дана класифікація проблем інноваційного розвитку в банківському секторі та визначені методи їх вирішення. Надано рекомендації щодо поліпшення роботи

банків, які пов'язані з удосконаленням моделей і принципів взаємодії з корпоративними клієнтами, форм та інструментів управління власними внутрішніми банківськими процесами. Вивчивши світовий досвід побудови і функціонування ринку банківських послуг, ми виділимо чотири моделі глобальних банківських систем з різним структурними побудовами і функціональними характеристиками. Внутрішній ринок цих банківських систем відрізняється. Американський банківський ринок характеризується орієнтацією на вагому кількість і популяцію малих і середніх банків, перевагами є висока гнучкість і конкуренція, а недоліками – вузька спеціалізація.

Європейський ринок характеризується розгалуженою мережею і невеликою кількістю потужних банків, орієнтованих на великі компанії, недоліками є високий рівень консерватизму, а перевагами – високий рівень стабільності і універсальний характер банківської діяльності. Модель японської банківської системи схожа з американською, але в її основі лежать великі міські банки і банки фінансово-промислових груп, ринок банківських послуг яких характеризується високим рівнем технологій і технічної оснащеності, раціональністю і простотою організації. До переваг ісламської моделі можна віднести фінансування реального сектора економіки, а до недоліків – звуження діяльності банків і скорочення переліку банківських послуг через відмову від використання кредитних ставок.

Проаналізувавши функціонування ринку банківських послуг і його основні показники, ми приходимо до висновку, що українська банківська система структурно схожа з європейською моделлю. Стабільність і фінансова стійкість будуть забезпечуватися системно значущими банками НБУ для застосування підвищених вимог.

Розглянуто розвиток вітчизняної банківської системи через визначення стратегії Банку на ринку банківських послуг, стану банківських послуг та етапів, пов'язаних із впровадженням інновацій. Кількість збиткових банків скоротилася, що стало результатом політики НБУ щодо виведення проблемних банків з ринку. На сучасному ринку банківських послуг поточний процес носить як позитивний, так і негативний характер, при цьому важливу роль відіграють державні банки.

В результаті аналізу діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на ринку банківських послуг ми, як корпоративний банк, що спеціалізується на фінансуванні імпорتنих та експортних операцій в корпоративному секторі, активно працюємо на міжнародних ринках капіталу, існуємо в секторі малого бізнесу і надаємо послуги широкому колу клієнтів, від приватних осіб до фінансових установ. На АТ КБ «ПриватБанк» покладено функцію агента Уряду України щодо залучення та розміщення міжбанківських та міжурядових позик, а також міжнародних кредитних ліній. В результаті аналізу особливостей функціонування АТ «Укрексімбанк» на поточному етапі та основних показників його діяльності було зроблено висновок про те, що в останні роки банк не отримував прибутку, а отже, його діяльність недостатньо ефективна.

Станом на початок 2020 року АТ КБ «ПриватБанк» займало високі позиції в банківській системі за ключовими показниками, але водночас частка неробочих кредитів в кредитному портфелі банків була дуже високою, а збитки, отримані банками в першому півріччі, склали 1 від загального обсягу. найбільший серед вітчизняних банків. Що стосується базових банківських послуг, то протягом року обсяг кредитів фізичним особам був в цілому стабільним, в той час, як обсяг кредитів юридичним особам скоротився. Обсяг депозитів фізичних осіб був стабільним і високим, але обсяг депозитів юридичних осіб має тенденцію до зниження.

Водночас місце АТ КБ «ПриватБанк» у різних поточних рейтингах досить високе. Виявивши поточні проблеми з функціонуванням ринку банківських послуг і розглянувши реалізацію напрямків щодо його поліпшення, ми відзначаємо, що сучасний ринок банківських послуг характеризується проблемами, що належать до різних джерел, напрямків і функціональним областям. Ці проблеми носять загальноекономічний і специфічний характер. Пропонується розділити основні питання, які демонструють системний характер і максимальну віддачу, на економічні, фінансові, організаційні та правові. Реалізація напрямку вдосконалення на поточному етапі полягає в розробці та впровадженні ефективних стратегій реформування та розвитку банківського та небанківського ринків капіталу, а також учасників, представлених державними банками. При прогнозуванні розвитку вітчизняного

ринку банківських послуг слід зазначити, що в найближчі роки показники ефективності будуть погіршуватися, обсяг наданих банківських послуг зменшуватися, а прибуток банків зменшуватися, але банківська система уникне серйозних фінансових втрат.

Подальший розвиток ринку банківських послуг залежить від результативності реалізації урядової стратегії реформ. Не тільки тому, що значна кількість філій було зруйновано в результаті бойових дій, а й тому, що банки на окупованих територіях взагалі не працювали або у віддалених районах сьогодні ситуація у філіях банків така:

- АТ КБ «ПриватБанк» – налічується 1500 відділень з 1170 зареєстрованих, що становить 80 %;
- АТ «Ощадбанк» – управляє більш ніж 900 відділеннями 60%;
- АТ «Укргазбанк» – відкрито 210 відділень, що становить 80 %;
- АТ «Укрексімбанк» – всі відділення працюють у штатному режимі, за винятком відділень у містах Харків, Херсон та Маріуполь, де обслуговування здійснюється віддалено.

Тому філії банку працюють не на 100% завантаженості, але це теж досить хороший результат, враховуючи складну ситуацію в нашій країні. Державні банки намагаються обслуговувати своїх клієнтів найкращим чином на довоєнному рівні і не обмежують їх у наданні певних послуг.

АТ КБ «ПриватБанк» пропонує всі пільги, введені на початку війни, як для фізичних, так і для юридичних осіб, включаючи автоматичне продовження терміну дії платіжних карт, кредитні канікули для населення і компаній, у яких не було прострочених кредитних зобов'язань, і нульові комісії за зняття готівки з приватних кредитних карт. Важливо відзначити, що банк продовжує залишатися безперечним лідером з пріоритетного кредитування сільгоспвиробників, і зараз це еквівалентно 6 млн грн для 2,4 тис. фермерських господарств.

У 2022 році АТ «Ощадбанк» впровадив систему заходів, спрямованих на зниження негативного впливу військових дій на клієнтів. З травня банк відновив карткове кредитування для клієнтів, які отримували від банку зарплати і пенсії, кредитна лінія становить до 60 гривень строком на 15 000 місяців.

АТ «Укресімбанк» також зберігає всі переваги, введені на початку війни для своїх клієнтів. Кредитні канікули для власників кредитних карток. Обслуговування карткового рахунку за всіма тарифними пакетами та переказ коштів з рахунку – без комісій. Карти, термін дії яких закінчується під час воєнного стану, автоматично залишаються активними. Також, щоб полегшити працю фермерів, банки пропонують кредити за розширеною програмою «Доступні кредити під 5-7-9%».

АТ «Укргазбанк» вводить нові послуги для клієнтів, наприклад, «вклади військові» для тих, хто зараз захищає Україну. Банк також створив досить цікавий і необхідний благодійний внесок для відновлення зруйнованих міст «Відбудуємо міста разом». За умовами депозиту, 2 % річних – у гривні та 0,6 % річних – у доларах США від нарахованих відсотків за вкладом банк щомісячно перераховуватиме на відбудову певного міста, яке клієнт обирає самостійно. Клієнт обирає ставку на 1 % річних нижче, а банк долучається власними коштами та перераховує 2 % річних від суми щомісячного доходу.

Отже, проаналізувавши все вищесказане, можна зробити висновок, що державні банки України досить раціонально, ефективно та стабільно здійснюють свою діяльність в умовах воєнного стану. Їх діяльність характеризується максимальною привабливістю як для звичайних фізичних осіб, так і для суб'єктів господарювання у нелегкі для всіх часи. Кожен із вищенаведених банків є патріотом своєї держави та своєю діяльністю намагається якнайкраще відновити економіку держави та підвищити її економічну стійкість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Навчально-інформаційний портал НУБіП України «Інноваційний маркетинг»
URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/mod/book/tool/print/index.php?id=357312>.
2. Банки їх операції та функції. URL: <https://buklib.net>.
3. Кузьмінов С. В., Задоя Ю. А. Інновації у банківській діяльності: сутність та класифікація. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2018. № 1 (24). URL: <https://eurodev.duan.edu.ua/images/PDF/2018/1/8.pdf>.
4. Шкуренко О. В. Циркулярна економіка як передумова формування інноваційних платформ сталого розвитку суб'єктів підприємницької діяльності. *БізнесІнформ*, 2021. № 4. С. 323–330. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2021_4_47.
5. Федоренко Т. М. Принципи, фактори та механізми забезпечення сталого розвитку суб'єктів ринку туристичних послуг України. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7542>.
6. Банк та його роль у сучасній економіці. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/32643/1/pdf>.
7. Особливості реалізації права на доступ до публічної інформації в умовах воєнного стану. URL: <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/13042022-3.pdf>.
8. Бурмак М. Кореляційно-факторний аналіз компенсаційних пакетів Топ-менеджерів корпорацій. *Ринок цінних паперів України*. 2015. № 9-10. С. 79-91. URL: <http://securities.usmdi.org/PDF/943.pdf>.
9. Мартишук А. Міжнародний банкінг для українців: Поради та рекомендації. URL: <https://psm7.com/uk/bank/mezhdunarodnyj-banking-dlya-ukraincev-sovety-i-rekomendacii.html>.
10. Краус К. М., Краус Н. М., Осецькій В. Л. Фермерство і аграрні підприємства в контексті реалізації цілей євроінтеграції та цифровізації економіки України. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2023. Том 2, № 12. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/224>.
11. Гончаренко В., Алалов Д. Як ШІ може принести прибуток бізнесу в 2023 році? URL: <https://mpost.io/uk/how-ai-can-drive-profit-to-business/>.

12. Кобилецький В. Р. Фінансово-господарський аналіз підприємства. URL: <https://analizua.com/pryklad-rezultatu-rozrakhunku>.
13. Маркетингова стратегія комерційного банку. URL: https://pidru4niki.com/12920522/bankivska_sprava/marketingova_strategiya_komertsiyno_go_banku#google_vignette.
14. Вітлінський В. В. Економіко-математичні методи і моделі: економетрика / В. В. Вітлінський. Київ: КНЕУ, 2013. 502 с.
15. Рогожний С. Фінансові зобов'язання за кредитами: визнання, облік і розкриття у звітності за МСФЗ. *Вісник МСФЗ. Світовий досвід. Українська практика*. № 11. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/fz000625.
16. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України 487 / 2021 від 27.09.21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
17. Простобанк Консалтинг. Система скорингу – навіщо вона потрібна банкам? URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/35208280/.
18. Сінько О. Відшкодування вкладів під час війни: на що чекати українцям? *Юридична газета*. Всеукраїнське юридичне видання. URL: <https://yur-gazeta.com>.
19. Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій: Серія «Економіка і управління». 2023. Вип. 53. К.: ДУІТ. 154 с. URL: <https://em.duit.in.ua>.
20. Вінниченко О. В., Гудзь А. В. Фінансовий стан банку та методи його оцінки в Україні. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2020. № 69. URL: <http://btie.kart.edu.ua/article/view/200560>.
21. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 13.07.2023. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.
22. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. Активи банків України (2008-2023). URL: <https://index.minfin.com.ua/banks/stat/active/>.
23. Банки вперше з початку повномасштабної війни наростили роздрібне кредитування – НБУ. *Укрінформ* (16.08.2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

economy/3740582-vperse-z-pocatku-vijni-zrostaie-popit-na-spozivci-krediti-opituvanna-nacbanku.html.

24. Корнилюк Р. Українські банки в тенетах іноземного капіталу. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2009/05/12/192705>.

25. Заячківська О. В., Сиротюк О. Ю. Фінансова безпека банківського сектору України. *Вісник НУБІП* 2023. URL: <https://visnyk.nuwm.edu.ua/index.php/econ/article/view/1235/1286>.

26. Офіційний сайт НБУ. Зміст Ключові показники розвитку економіки та фінансового сектору України за 2021 рік. URL: <https://bank.gov.ua>.

27. Офіційний сайт «ПриватБанк». Доступні кредити 5-7-9%. URL: <https://privatbank.ua/business/5-7-9>.

28. Тарасівський Ю. В Україні вперше з початку великої війни зріс попит на споживчі кредити та позики бізнесу – НБУ. *Forbs* (26 липня 2023) URL: <https://forbes.ua>.

29. Верховна Рада України прийняла держбюджет на 2024 рік / Міністерство фінансів України. 2023. 09 лист. URL: <https://www.mof.gov.ua>.

30. Головчук Ю., Дибчук Л. Маркетингові дослідження як невід’ємна складова маркетингової діяльності підприємства. *Журналістика та реклама: вектори взаємодії* : Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22 берез. 2023 р.). URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/3c8ab4ae58997d5b4c2207c5572b0736.pdf>.

31. Фінтех-пісочниця як платформа інноваційного розвитку: досвід інших країн та перспективи в Україні. URL: <https://fintechinsider.com.ua>.

32. Сайт Державного комітету статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

33. Про затвердження положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ Постанова від 28.12.2022 № 252. URL: <https://fintechinsider.com.ua>.

34. Марченко С., Дименко Р., Гонка Теллі Я. Освітнє середовище маркетологів у цифровому світі. Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві, Освітнє середовище маркетологів у цифровому світі. 2023. № 3 (49). С. 76-85. URL: <https://doi.org/10.55643/ser.3.49.2023.503>.

35. Харитонova Н. С., Антоненко В. М. Банківський маркетинг як сучасний феномен розвитку комерційних банків України. *Становлення та розвиток маркетингу в Україні: від теорії до практики* : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 жовтня 2023 р. Умань, 2023.

36. Банківська система України станом на квітень 2023 року. Досягнення, проблеми, можливості. URL: <https://niss.gov.ua>.

37. Офіційний сайт НБУ. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: <https://bank.gov.ua/ua>.

36. Zosym M. Бенчмаркінг (Benchmarking). *Medhods*. URL: <https://www.maxzosi.com>.

37. Міністерство економіки України «Інформація щодо здійснення мінекономіки регуляторної діяльності у 2022 р.». URL: <https://www.me.gov.ua>

38. Офіційний сайт «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>

39. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. Засади стратегічного реформування державного банківського сектору. URL: <https://mof.gov.ua>.

40. Єгоричева С. Б., Тимошенко О. В., Панченко А. І. Сутність та складові фінансового потенціалу територіальних громад. *Інвестиції: практика та досвід*. URL: www.nauka.com.ua.

40. Харитонova Н. С., Антоненко В. М. Маркетинг як інструмент підвищення ефективності діяльності комерційного банку. *Становлення та розвиток маркетингу в Україні: від теорії до практики* : Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 25 жовтня 2023 р. Умань, 2023.

41. Реформування фінансового сектору в Україні. URL: <http://www.fst-ua.info>.

Додаток А

Основні характеристики етапів становлення та розвитку банківської системи
України

Період	Основні риси етапів становлення та розвитку вітчизняної банківської системи
1988-1990 рр.	Побудова прототипу системи українських комерційних банків як частини радянської банківської системи.
1991-1992 рр.	Перереєстрація українських комерційних банків і початок формування банківської системи України як незалежної держави.
1992-1993 рр.	Формування банківської системи України на етапі формування економічного і політичного суверенітету.
1994-1996 рр.	Розвиток банківської системи на першому етапі реалізації процесу економічних реформ фінансовими методами.
1997-1999 рр.	Поглиблення реформування банківської системи в умовах фінансово-економічної кризи, поступовий перехід до поєднання заходів щодо її структурного формування та монетарних методів управління економікою.
2000-2008 рр.	Розвиток банківської системи в контексті структурних реформ економіки, зниження прибутковості банківських операцій, консолідація та укрупнення банківського капіталу.
2008-2009 рр.	Девальвація національної валюти, скорочення виробництва, експорту, розвиток банківської системи під впливом світової фінансово-економічної кризи в умовах дефіциту платіжного балансу і державного бюджету. Після кризи почалося відновлення економіки. У зв'язку із закриттям банків, внутрішньою економічною і соціальною кризою в Україні, відходом з ринку банків зі 100% іноземним капіталом, погіршенням макроекономічних показників розвитку.
2009-2014 рр.	Після виходу з кризи система працювала в умовах досить стабільної ліквідності, але частка іноземного капіталу в банках знизилася.
2014-2022 рр.	Політична та військова нестабільність у 2014 році негативно вплинула на банківську систему, що призвело до значного відтоку коштів клієнтів та зниження якості клієнтського портфеля. Ліквідність і платоспроможність системи перебували під тиском. Криза платіжного балансу перетворилася на банківську та боргову кризу зі значним збільшенням кількості банків-банкрутів. В кінці 2015 року ситуація на банківському ринку почала поліпшуватися, ліквідність всієї системи досягла найвищого рівня в 1000 млрд грн на початку 2016 року, в кінці 2016 року відбулася знакова подія всієї економіки, відбулася націоналізація ПриватБанку. В цілому в 2016 році система зазнала рекордний збиток у розмірі 1590 млрд грн. У 2017 році 3 було прийнято рішення заборонити банкам, які залучили гроші з Росії, виводити кошти з України від імені акціонерів.
2022-2023 рр.	На тлі війни між росією і Україною банківський сектор постраждав від зниження економічної активності і погіршення стану державних фінансів. В результаті фінансові ринки знаходяться під тиском, а довіра до банківської системи та національної валюти знижується. Кризові фактори: значне зниження ВВП (7,5% в 2014 році), 100% - ва девальвація гривні, споживча інфляція на рівні 24,9% і втрата третини банківських депозитів. В результаті міжнародні резерви країни скоротилися до 7 533 мільйонів доларів США (найнижчим за останні 11 років).

Додаток Б

Активи комерційних банків України 2022-2023 рр. (млн. дол.)

Дата	Активи (усього)	Активи в іноземній валюті	Надані кредити	Кредити суб'єктам госпо- дарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
01.01.2022	2053928	583717	1065347	795513	242633	278774
01.04.2022	1970145	554369	1070449	793002	250416	287121
01.07.2022	2042918	574955	1055583	793598	235659	316915
01.10.2022	2167555	695425	1094485	836452	230848	371921
01.01.2023	2353592	731394	1036129	801327	209944	368091
01.04.2023	2429610	784833	1001784	772714	206342	370335
01.08.2023	2494853	770669	983181	753590	208337	368650

Додаток В

Результати діяльності банків України у 2017-2023 рр. (млн. дол.)

Показник (млрд. грн)	2017 рік	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік	1 кв. 2023 рік	2 кв. 2023 рік
Загальні активи	1 840	1 911	1 982	2 206	2 358	2 717	2 794	2 925
у т. ч. в іноземній валюті	755	779	718	746	679	820	871	865
Чисті активи	1 334	1 360	1 493	1 823	2 053	2 352	2 427	2 562
у т. ч. в іноземній валюті	507	495	492	585	583	731	785	780
Валові кредити суб'єктам господарювання	864	919	822	749	796	801	773	754
у т. ч. в іноземній валюті	423	460	381	332	292	281	268	259
Чисті кредити суб'єктам господарювання	451	472	415	432	540	529	501	484
Валові кредити фізичним особам	171	197	207	200	243	210	206	208
у т. ч. в іноземній валюті	68	61	38	31	21	13	13	13
Чисті кредити фізичним особам	92	114	143	149	200	134	130	136
Кошти суб'єктів господарювання	427	430	525	681	800	943	1 025	1 136
у т. ч. в іноземній валюті	163	150	191	233	233	317	355	379
Кошти фізичних осіб	478	508	552	682	727	933	945	969
у т. ч. в іноземній валюті	244	241	238	285	270	340	355	335
Зміна (р/р, %) / Change (%)								
Загальні активи	5.9	3.8	3.7	11.3	6.9	15.2	24.0	24.2
Чисті активи	6.2	1.9	9.8	22.1	12.6	14.5	23.2	25.4
Валові кредити суб'єктам господарювання	2.0	6.3	-10.6	-8.8	6.2	0.7	-2.6	-5.0
Валові кредити фізичним особам	8.5	15.3	5.0	-3.5	21.6	-13.5	-17.6	-11.6
Кошти суб'єктів господарювання	3.4	0.8	22.1	29.7	17.4	17.9	43.8	48.8
Кошти фізичних осіб	9.4	6.3	8.6	23.5	6.6	28.4	23.0	23.2
Рівень проникнення / Penetration (%)								
Валові кредити суб'єктам господарювання / ВВП	29.0	25.8	20.7	17.7	14.6	15.4	14.4	12.9
Чисті кредити суб'єктам господарювання / ВВП	15.1	13.3	10.4	10.2	9.9	10.2	9.3	8.3
Валові кредити фізичним особам / ВВП	5.7	5.5	5.2	4.7	4.5	4.0	3.8	3.6
Чисті кредити фізичним особам / ВВП	3.1	3.2	3.6	3.5	3.7	2.6	2.4	2.3
Кошти суб'єктів господарювання / ВВП	14.3	12.1	13.2	16.1	14.7	18.2	19.1	19.4
Кошти фізичних осіб / ВВП	16.0	14.3	13.9	16.2	13.3	18.0	17.6	16.5
Фінансові результати (млрд. грн)								
Чисті процентні доходи	53	73	78,9	84,8	117,6	151,7	46,2	47,4
Чисті комісійні доходи	27,5	37,8	44	46,5	58	50,1	13	12,6
Відрахування в резерви	49,2	23,8	10,7	31	3,4	120,2	4	0,6
Чистий прибуток /збиток	-26,5	22,3	58,4	39,7	77,4	22,8	33,9	33,7
Довідково: / Memo items:								
гривень/долар США (середнє за період)	26,6	27,2	25,85	26,96	27,29	32,34	36,57	36,57
гривень/долар США (на кінець періоду)	28,07	27,69	23,69	28,27	27,28	36,57	36,57	36,57
гривень/євро (середнє за період)	30	32,14	28,95	30,79	32,31	33,98	39,22	39,82
гривень/євро (на кінець періоду)	33,5	31,71	26,42	34,74	30,92	38,95	39,78	40

Додаток Г

Рейтинг України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg

Місце України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg у 2019-2023 рр.					
Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Загальний індекс	46	53	56	57	55
Інтенсивність досліджень і розробка (витрати на НДДКР по відношенню до ВВП)	47	54	57	48	51
Продуктивність	50	60	57	48	46
Проникнення високих технологій (частка інноваційних компаній у загальній кількості підприємств)	32	37	35	33	30
Концентрація дослідників (кількість науковців на 1 млн. жителів)	46	46	49	42	41
Виробництво з доданою вартістю (додана вартість виробництва по відношенню до ВВП)	48	58	57	48	53
Ефективність вищої освіти (частка випускників ЗВО в загальній кількості випускників освітніх установ)	21	28	48	42	38
Патентна активність	27	35	36	34	25

Додаток Д
Фінансовий показники АТ КБ «ПриватБанк» станом на 1 серпня 2023 року

Баланс підприємства АТ КБ «ПриватБанк» (тис. грн.)				
Актив	01.01.21 рік	01.01.22 рік	01.01.23 рік	01.08.23 рік
Нематеріальні активи:				
залишкова вартість	2474926,5	1827924,8	1589198,3	1408768,8
Основні засоби:				
залишкова вартість	7641977	7362230,1	6617191,5	6458428,3
Довгострокові фінансові інвестиції				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	30243	30243	30243	30243
інші фінансові інвестиції	23653430	25839685	60233746	73053453
Довгострокова дебіторська заборгованість	100749815	93096345	95716216	97519173
Відстрочені податкові активи	6677887	9977735	13151497	3900492
Інші необоротні активи	2933203	1989030	2154747	2154640
Усього	144161481,3	140123193	179492839,4	184525198,6
Оборотні активи				
Дебіторська заборгованість:				
чиста реалізаційна вартість	203418799,5	225586697,4	315517137,0	309131572,3
первісна вартість	56805053	70193030	71355251	84310860
резерв сумнівних боргів	-146613747	-155393667	-244161886	-224820712
Дебіторська заборгованість за розрахунками				
Поточні фінансові інвестиції	12329664	13429122	14097277	14920934
в національній валюті	20850028	21149817	24619624	21741088
Інші оборотні активи	6179602	6967839	15947150	57795726
Усього	242778092,8	267133476	370181187,8	403589320,1
БАЛАНС	386939574	407256669	549674027,2	588114518,7
ПАСИВ	01.01.21 рік	01.01.22 рік	01.01.23 рік	01.08.23 рік
Власний капітал				
Статутний капітал	206059744	206059744	206059744	206059744
Інший додатковий капітал	22690	22690	22690	22690
Резервний капітал	18406239	17778942	8454800	16326903
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-171664752	-157246851	-156748415	-148004444
Усього	52823921,4	66614524,6	57788818,5	74404892,9
Забезпечення наступних витрат і платежів				
Цільове фінансування	235607	227304	304719	304719
Усього	235606,6	227303,8	304718,9	304718,9
Довгострокові зобов'язання				
Довгострокові фінансові зобов'язання	340323	328330	567788	1090822
Усього	340323,3	328330,3	567787,8	1090822
Поточні зобов'язання				
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	2243	2532	85329	85329
Векселі видані	2327	2427	2528	2586
Кредиторська заборгованість	309536166	321705424	464871501	488394310
Поточні зобов'язання за розрахунками: з бюджетом	163888	159146	2972075	1495973
Інші поточні зобов'язання	23835099	18216982	23166269	22335887
Усього	340086510,2	491012701,9	512314085,3	512314085,3
БАЛАНС	386939574,1	407256668,9	549674027,1	588114519,1

Додаток Е

Обліково-фінансова звітність товариства з обмеженою відповідальністю
«ПриватБанк»

Звіт про фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» (тис.грн.)				
Найменування показника	01.01.21 рік	01.01.22 рік	01.01.23 рік	01.08.23 рік
Фінансові результати				
Доход (виручка) від реалізації	33563085	35853529	43685504	35725933
Валовий:				
прибуток	33563084,7	35853529,4	43685504,4	35725933,1
Витрати на збут	18597412	21569398	22233786	13018843
Фінансові результати від операційної діяльності:				
прибуток	11961443	6536611	3768088	2846994
	3004229,3	7747520,4	17683630,1	19860096,5
Доход від участі в капіталі	0,0	0,0	0,0	0,0
Інші фінансові доходи	11696546	-3390441	9504922	7447865
Інші доходи	1066347	1370159	2759266	1695329
Фінансові витрати	337727	423603	611809	551979
Витрати від участі в капіталі	10569005	-5698964	16327500	692244
Інші витрати	-	-	-	-
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:				
прибуток	5535843,2	11849806,2	14232127,6	28863027,1
Фінансові результати від звичайної діяльності:				
прибуток	5535843,2	11849806,2	14232127,6	28863027,1
Надзвичайні	0,0	0,0	0,0	0,0
доходи	18760818	23 217302	20439858	13430936
Чистий прибуток:	24296660,9	35 067108,4	34671985,4	42293962,9

Додаток Ж

Коефіцієнтний аналіз фінансового стану АТ КБ «ПриватБанк» за 2021-2023 роки

ОПЕРАЦІЙНИЙ АНАЛІЗ ТА РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ (%)				
Фінансовий показник	01.01.21 р.	01.01.22 р.	01.01.23 р.	01.08.23 р.
Середньомісячний дохід (виручка)	2 796 923,7	2 987 794,1	3 640 458,7	-
Чистий середньомісячний дохід	2 796 923,7	2 987 794,1	3 640 458,7	-
Коефіцієнт валового прибутку	100,0	100,0	100,0	100,0
Коефіцієнт операційного прибутку	9,0	21,6	40,5	55,6
Коефіцієнт чистого прибутку	72,4	97,8	79,4	118,4
Коефіцієнт адміністративних витрат	55,4	60,2	50,9	36,4
Коефіцієнт інших операційних витрат	35,6	18,2	8,6	8,0
Коефіцієнт фінансових витрат	31,5	-15,9	37,4	1,9
Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	1,2	2,9	4,8	4,9
Коефіцієнт рентабельності активів (ROA)	6,3	8,6	6,3	7,2
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу (ROE)	46,0	52,6	60,0	56,8
Коефіцієнт оборотності активів	0,09	0,09	0,09	0,09-
Період обороту активів (днів)	4, 208	4, 043	3, 998	4,021-
Коефіцієнт оборотності постійних активів	0,23	0,25	0,27	0,26-
Період обороту постійних активів (днів)	1, 568	1, 447	1, 335	1,389
Коефіцієнт оборотності чистих активів	0,63	0,59	0,69	0,62
Період обороту чистих активів (днів)	5,81	6,14	5,26	5,34-
Загальна сума регулятивного капіталу (РК) (Н1) нормативне значення >500 млн. грн.	35256910,98	40842923,78	54523488,22	66595976,84
фактично сплачений зареєстрований статутний капітал	206059743,9	206059743,9	206059743,9	206059743,9
фактичне значення нормативу Н2 не менше 10%	28,09	18,33	23,78	27,77
фактичне значення нормативу Н3	14,21	9,17	11,90	13,89
Норматив короткострокової ліквідності (Н6) нормативне значення > 60%	0,71	0,76	0,72	0,73-
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) нормативне значення < 25%	9,62	8,01	5,22	5,34-
Норматив великих кредитних ризиків Р(8) нормативне значення < 8- кратного розміру регулятивного капіталу	0,0	0,0	0,0	0,0
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними особами (інсайдерами Н9) нормативне значення < 5%	0,16	0,08	0,0	0,0
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	0,16	0,17	0,16	0,15
Період обороту дебіторської заборгованості (днів)	2,212	2,184	2,261	2,74
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	0,00	0,00	0,00	0,0
ЛІКВІДНІСТЬ				
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,73	0,79	0,75	0,79
Коефіцієнт короткострокової ліквідності	0,71	0,76	0,72	0,67
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,10	0,10	0,08	0,07
ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ (%)				
Коефіцієнт загальних зобов'язань	86,3	83,6	89,4	87,6
Співвідношення залучених та власних коштів	632,1	511,0	850,6	690,0
ПРОГНОЗУВАННЯ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ				
Модель Альтмана	0,64	0,79	0,83	0,93
Модель Фулмера	-1,1	-0,8	-0,1	-

Додаток 3

Очікування від реформування державних банків

№ з/п	Бізнес-модель	Операційна модель	Цілі діяльності на 2024 р.
1	АТ КБ «Приватбанк»		
	- Провідний роздільний банк споживчого кредитування та обслуговування ФО. - Сильний гравець МСБ за рахунок специфічних продуктів та широкої мережі покриття.	- Адаптована прогресивна операційна модель. - Лідер в банківських інноваціях. - Найкраща система управління ризиками. - Розвинута система ІТ. - Максимальне відновлення портфеля непрацюючих активів та врегулювання успадкованих проблемних питань.	Прибуток > 15,8 млрд. грн. ROE > 30 %. Частка непрацюючих активів < 20 %
2	АТ «Ощадбанк»		
	- Універсальний банк для ФО, МСБ та КС в усіх сегментах ринку зі зменшенням частки державних підприємств. - Широка лінійка цифрових продуктів, в тому числі галузеві, що поширюються через цифрові канали та автоматизовані процеси.	- Ефективна операційна модель. - Посилена система управління ризиками. - Розвинута система ІТ. - Низький рівень непрацюючих активів та послідовне скорочення їх частки.	Прибуток > 3 млрд. грн. ROE > 14 %. Частка непрацюючих активів < 10 %
3	АТ «Укрексімбанк»		
	- Банк зовнішньо економічних операцій КС. - Присутній у «верхньому» сегменті МСБ. - Присутній в роздрібному сегменті ФО з орієнтацією на заможних клієнтів. - Підтримує та розвиває агентську функцію для Уряду.	- Трансформована модель з обмеженою регіональної мережею. - Ефективно побудована організаційна структура. - Зменшення «успадкованого» портфелю непрацюючих активів. - Покращена система управління ризиками з прискореним процесом прийняття рішень. - Оновлена трансформована ІТ платформа.	Прибуток > 1,8 млрд. грн. ROE > 13 %. Частка непрацюючих активів < 10 %
4	АБ «Укргазбанк»		
	- Корпоративний банк для приватних клієнтів. - Лідерські позиції екологічного банкінгу. - Зростаючий банк в роздрібному секторі та сильний банк в сегменті МСБ.	- Модель, що адаптована до тенденцій ринку. - Розвинута система ІТ. - Надійна система управління ризиками.	Прибуток > 1,6 млрд. грн. ROE > 16 %. Частка непрацюючих активів < 10 %

Додаток І

Рейтинг комерційних банків, за оцінкою Міністерства фінансів України

№	Назва банку	Загальний рейтинг	Стресостійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце в рейтингу по депозитах фізичних осіб
1	Райфайзен Банк Аваль	4,84	4,7	5	4,82	5
2	Укрсиббанк	4,62	4,3	5	4,64	8
3	КредіАгріколь Банк	4,59	4,8	4,3	4,73	13
4	ОТП Банк	4,45	4,1	4,8	4,56	9
5	Прокредит Банк	4,18	3,9	4,3	4,56	15
6	Укргазбанк	4,12	3,8	4,4	4,38	4
7	Приватбанк	4,11	3,8	4,4	4,29	1
8	Кредобанк	4,06	3,7	4,2	4,59	14
9	Ощадбанк	3,2	4,7	4,2	4,2	2
10	ПУМБ	3,9	3,4	4,6	3,84	7

Додаток К
ПЕРЕЛІК ПУБЛІКАЦІЙ

Харитонова Н.С.
(прізвище, ім'я, по батькові)

№ п/п	Назва	Видавництво, журнал (назва, номер, рік) чи номер авторського свідоцтва	Кількість сторінок	Прізвища співавторів
1	Банківський маркетинг як сучасний феномен розвитку комерційних банків України	Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток маркетингу в Україні: від теорії до практики», 25 жовтня 2023р. Умань, 2023.	3	Антоненко В.М.
2	Маркетинг як інструмент підвищення ефективності діяльності комерційного банку	Матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення та розвиток маркетингу в Україні: від теорії до практики», 25 жовтня 2023р. Умань, 2023.	2	Антоненко В.М.

Автор

(підпис)

Харитонова Н.С.

(прізвище, ініціали)

Керівник

(підпис)

Антоненко В.М.

(прізвище, ініціали)